

T.C.

UFUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**BİR YUMUŞAK GÜÇ ÖRNEĞİ OLARAK
TÜRKİYE SOMALİ İLİŞKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET ÇINAR

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. MEHMET GÜNEŞ

ANKARA

2019

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**BİR YUMUŞAK GÜÇ ÖRNEĞİ OLARAK
TÜRKİYE SOMALİ İLİŞKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET ÇINAR

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. MEHMET GÜNEŞ

ANKARA

2019

KABUL VE ONAY

Ahmet Çınar tarafından hazırlanan Bir Yumuşak Güç Örneği Olarak Türkiye Somali İlişkileri" başlıklı bu çalışma, 17.01.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Bilal KARABULUT -Başkan

Doç.Dr. Mehmet GÜNEŞ- Danışman

Dr.Öğrt. Üyesi Güner Koç AYTEKİN- Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklamasına izin verdiğimi onaylarım.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

17.01.2019

Ahmet Çınar

TEŐEKKÜR

Tez çalışmam sırasında değerli katkılarını benden esirgemeyen ve her zaman sabır gösterip yardımcı olan tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet Güneş'e, niversitemizin saygıdeğer ğretim yeleri ve idari personelimize sonsuz saygı ve teőekkürlerimi sunarım.

Bu yoğun çalışmam sırasında sürekli bana destek olan kıymetli eőim Ezgi ınar'a ve sevgili oğlum Ahmet Uraz'a sevgilerimi ve minnetlerimi sunuyorum.

ÖZET

ÇINAR, Ahmet. Bir Yumuşak Güç Örneği Olarak Türkiye Somali İlişkileri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Devletler kendi varlıklarını devam ettirebilmek için güç arayışına girer. Bu uluslararası güç, boyut bakımından sert güç, akıllı güç ve yumuşak güç olarak üç sınıfa ayrılır. Sert güç; silahlı kuvvetler, yumuşak güç; ikna ve pazarlık yeteneği, akıllı güç ise bu iki gücün karışımı olarak tanımlanır. Yumuşak güç kullanımı küreselleşmenin de etkisi ile son zamanlarda yaygınlaşmıştır. Bunun sebeplerinden biri, daha az maliyetli olması ve sert güç kullanımına göre daha ılımlı olmasıdır. Yumuşak güç kaynaklarını o ülkenin siyasi değerleri, kültürü, dış politika unsurları ve ekonomisi oluşturmaktadır. Yumuşak güç kullanmada para bir araç değil, belli ortak değerleri paylaşma yeteneğidir. Teknoloji ile beraber gelişen iletişim ağları ve kamu diplomasisi başta gelen yumuşak güç araçlarındandır. Türk dış politikasında son dönemlerde özellikle Afrika kıtasında yumuşak güç unsuru kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin 1517 yılından beri bölgede yer alması, Türkiye'nin bu bölgede kabullenilmesini kolaylaştırmaktadır. Cumhuriyetin kuruluşunun ilk dönemlerinde Türkiye-Afrika ilişkileri çok hareketli değildir fakat 1998 yılında Afrika Eylem Planı'nın kabulü sonucunda ilişkiler hızlanmıştır. 2005 yılının Türkiye tarafından "Afrika Yılı" olarak ilan edilmesinin ardından 2008 yılında Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi düzenlenmiş ve aynı zamanda Türkiye, Afrika Birliği içinde gözlemci üye statüsüne ulaşmıştır. Türkiye'nin Afrika kıtasında yumuşak güç politikası uygulayarak etkili olmasının araçlarından biri Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)'dır. TİKA, Afrika kıtasında eğitim, politika, sağlık gibi konularda aracı olmaktadır. Türkiye bu politikasına devam ederse gelecek yıllarda bölgede daha etkili bir konuma gelecektir.

Anahtar Kelimeler: Afrika Birliği, Somali, TİKA, Yumuşak Güç.

ABSTRACT

ÇINAR, Ahmet. Example of Soft Power: Turkey-Somali Relations, Master's Thesis, Ankara, 2019.

States search power for maintain their presence. This international power are classified hard power, soft power and smart power. Hard power is armed forces, soft power is soft power is persuasion and negotiation skills, smart power is mixture of these two forces. Soft power has become common recently with globalization. The reason fort his it is less costly and more moderate than hard power. Soft power resources generate from political values, culture, foreign policy and economy. Money is not an aim in using soft power. Soft power is the ability to share common values. Developing communication networks with technology and public diplomacy are one of the tools of soft power. Turkey has started to use soft power in African Contient in recent years. The Ottoman Empire is in the region since 1517. Fort his; facilitate the acceptance of Turkey in the region. Turkey-Africa relations in the early stages of the Republican establishment is not very mobile. But, relations with the adoption of the Africa Action Plan accelerated in 1998. Turkey has been announced "Year of Africa" in 2005 and organized the Turkey-Africa Cooperation Summit in 2008. At the same time, Turkey is an observer member status in the African Union. One of the soft power of Turkey's Africa policy tools are TİKA. TİKA helps education, politics, health in the African Contient. Turkey will become more influential position in the region in the coming years if it continues with this policy.

Key Words: African Unity, Soft Power, Somalia, TİKA

**BİR YUMUŞAK GÜÇ ÖRNEĞİ OLARAK TÜRKİYE SOMALİ
İLİŞKİLERİ
İÇİNDEKİLER**

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR DİZİNİ	vi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI	4
1.1 ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ KAVRAMI ve ÇEŞİTLERİ.....	4
1.1.1 Kavramsal Olarak Güç	4
1.1.2 Uluslararası Gücü Etkileyen Unsurlar.....	5
1.1.2.1 Nicel Unsurlar	5
1.1.2.2 Niteliksel Unsurlar.....	7
1.1.3 Uluslararası Gücün Çeşitleri.....	8
1.1.3.1 Sert Güç	8
1.1.3.2 Akıllı Güç	9
1.1.3.3 Milli Güç	10
1.2 YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI	12
1.3 YUMUŞAK GÜÇ KAYNAKLARI.....	13
1.4 YUMUŞAK GÜÇ GEREKLİLİĞİ ve YANSIMALARI.....	15
1.5 YUMUŞAK GÜÇ ÇEŞİTLERİ.....	17
1.6 YUMUŞAK GÜÇ ÖZELLİKLERİ ve KULLANIM YÖNTEMLERİ.....	17
1.7 GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DÜNYA GENELİNDE YUMUŞAK GÜÇ ÖRNEKLERİ.....	19
1.8 TÜRKİYE’NİN YUMUŞAK GÜÇ KAYNAKLARI ve POTANSİYELİ	24
1.8.1 Coğrafi ve Jeopolitik Konum	25
1.8.2 Kültürel ve Tarihi Miras	26
1.8.3 Ekonomik Kapasite	26

1.8.4 İç ve Dış Politika	27	
1.8.5 Askeri Güç.....	27	
1.8.6 Kurumlar.....	28	
1.9 TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ ÖRNEKLERİ.....	28	
1.10 TÜRKİYE’NİN YUMUŞAK GÜÇ POLİTİKASI KARŞISINDAKİ ENGELLER.....	33	
İKİNCİ BÖLÜM		
TÜRKİYE AFRİKA İLİŞKİLERİ.....		35
2.1 GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AFRİKA.....	35	
2.1.1 Geçmişten Günümüze Afrika Tarihi	35	
2.1.1.1 İslamiyet Öncesi Dönem	36	
2.1.1.2 7. Yüzyıldan 16. Yüzyıla Kadar Olan Dönem	36	
2.1.1.3 16. Yüzyıldan 19. Yüzyıla Kadar Olan Dönem.....	37	
2.1.1.4 Afrika’da Sömürgecilik Dönemi	37	
2.1.1.5 Afrika’da Sömürgeciliğin Sonu.....	40	
2.1.2 Afrika’da ki Toplumsal Yapı.....	42	
2.1.3 Afrika’da ki Ekonomik Yapı	43	
2.2 TÜRKİYE-AFRİKA İLİŞKİLERİ TARİHSEL YAPISI.....	44	
2.2.1 Türkiye-Afrika İlişkilerinde 15. Ve 19. Yüzyıllar Arası Dönem	44	
2.2.2 Türkiye-Afrika İlişkilerinde Cumhuriyetin İlanı ve 1998 Yılları Arası Dönem.....	45	
2.2.3 Türkiye-Afrika İlişkilerinde 1998 ve 2012 Yılları Arası Dönem.....	46	
2.2.4 Türkiye-Afrika İlişkilerinde 2012 Sonrası Dönem.....	46	
2.3 TÜRKİYE-AFRİKA İLİŞKİLERİ SİYASİ YAPISI	46	
2.4 TÜRKİYE-AFRİKA İLİŞKİLERİ EKONOMİK YAPISI	49	
2.5 AFRİKA BİRLİĞİ ve TÜRKİYE	51	
2.5.1 Afrika Birliği	51	
2.5.2 Türkiye-Afrika Birliği İlişkileri.....	52	
2.6 TÜRKİYE’NİN AFRİKA KITASINDA YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI.....	53	
2.6.1 Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı.....	55	
2.6.2 Türkiye Diyanet Vakfı.....	59	
2.6.3 Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.....	59	

2.6.4 Yunus Emre Enstitüsü	60
2.6.5 Medya Kuruluşları	61
2.6.6 Sivil Toplum Kuruluşları	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ve SOMALİ İLİŞKİLERİNDE YUMUŞAK GÜÇ

POLİTİKASI ve UYGULAMALARI	63
3.1 SOMALİ'YE GENEL BİR BAKIŞ	63
3.1.1 Somali'nin Siyasi Yapısı ve Tarihi	63
3.1.2 Somali'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı	66
3.2 TÜRKİYE-SOMALİ İLİŞKİLERİ	68
3.3 TÜRKİYE'NİN SOMALİ'YE YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMA NEDENLERİ	72
3.4 TÜRKİYE'NİN SOMALİ ÜZERİNDEKİ YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI	76
3.4.1 Devlet	76
3.4.2 Sivil Toplum Kuruluşları	79
3.4.3 Özel Sektör	79
3.5 TÜRKİYE'NİN SOMALİ ÜZERİNDEKİ YUMUŞAK GÜÇ POLİTİKASININ SONUÇLARI	80
SONUÇ	85
KAYNAKÇA	91
ÖZGEÇMİŞ	101

KISALTMALAR DİZİNİ

AA	:Anadolu Ajansı
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AfBÖ	:Afrika Birliği Örgütü
AfKB	:Afrika Kalkınma Bankası
AFRICOM	:The United States Africa Command (Amerika Birleşik Devletleri Silahlı Kuvvetleri Afrika Komutanlığı)
AIDS	:Acquired Immune Deficiency Syndrome (Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromu)
AKUT	:Arama Kurtarma Derneği
ASALA	:Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu)
BM	:Birleşmiş Milletler
CSIS	:Center for Strategic and International Studies (Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi)
HLPF	:High-level Political Forum (Yüksek Düzeyli Ortaklık Forumu)
IMF	:International Monetary Fund Home (Uluslararası Para Fonu)
IŞİD	:Irak ve Şam İslam Devleti
KYM	:Kimse Yok Mu
NATO	:North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

PKK	:Partiya Karkerên Kurdistanê (Kürdistan İşçi Partisi)
SSCB	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDV	:Türk Diyanet Vakfı
TEİA	:Ticari ve Ekonomik İşbirliği
THY	:Türk Hava Yolları
TİKA	:Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TUSKON	:Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
TRT	:Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TSK	:Türk Silahlı Kuvvetleri
UNESCO	:The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNICEF	:The United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
UNOSOM	:United Nations Operation in Somalia (Birleşmiş Milletler Somali Harekâtı)
YEE	:Yunus Emre Enstitüsü
YETKM	:Yunus Emre Türk Kültür Merkezi
YTB	:Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

GİRİŞ

Güç olgusu, uluslararası ilişkiler kuramlarında çok önemli bir yere sahiptir. Gücün fiziksel anlamdaki karşılığı birim zamanda yapılan iş veya dönüştürülen/aktarılan enerjidir. Davranış olgusu içerisinde ise güç, istenilen sonuca ulaşabilmek adına başkalarının düşüncelerini ve davranışlarını değiştirebilme yetisidir. Uluslararası ilişkiler alanında keskin hatlarla kapsanmış yasalar ve bu yasaları türlü yaptırımlarla destekleyecek merkezi bir güç (international government) olmadığından, bütün devletler varlıklarını devam ettirebilmek ve uluslararası arenada kendilerine yer edinmek adına güvenlik ve güç arayışı içerisinde. Bir takım güç araçlarının güce dönüştürülmesi ve bu gücün neleri kapsayacağı konusu birçok sosyal bilimcinin önemli araştırma konularından olmuştur. Joseph Nye, gücü hava durumu olarak tanımlar ve ekler: “Herkes konuşur fakat çok az kişi bunun mantığını kavrar.” Morgenthau’ya göre güç, bir ilişki çeşidi olmasının yanı sıra küresel politikanın hem temel amacı hem de bu amacın gerçek kılınabilmesinin bir aracıdır ve yine bir ülke sahip olduğu imkânları karşı tarafın davranışlarını kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirebilmek adına ödül, ikna, ceza gibi yöntemler kullanır ve bu yöntemin adı güçtür. Güç yalnızca X devletinin Y devletine herhangi bir şey yapması konusunda baskı uygulaması değil, bunun yanı sıra Y devletinin bir şeyi yapmaya devam etmesi yahut o şeyi yapmayı sonlandırması da olabilir. Bu doğrultuda güç sürekli devam eden ve çok yönlü etkileşimleri de beraberinde getiren bir olgudur. Buna ek olarak güç, bir devletin uluslararası platformdaki bağlantı gücüyle alakalı bir durumdur. Bir devlet küresel düzlemde bağlantılarını arttırdığı seviyede diğer devletlerle olan iletişimini ve dolayısıyla o devletin diğer devletler üzerindeki saygınlığını arttıracaktır. Tersisi durumda bahsi geçen devletin sahip olduğu potansiyel, kullanılmayan veya diğerleri üzerinde herhangi bir yaptırım gücünden yoksun bir potansiyel olarak benimsenecektir. Coğrafya, doğal kaynaklar, ekonomik kapasite, askeri hazırlık derecesi, nüfus ve uluslararası karakter gücü etkileyen unsurlardır. Yumuşak güç (soft power), sert güç (hard power) ve akıllı güç (smart power) gücün boyutlarını temsil etmektedir.

Gücün farklı yansımaları olan sert güç, yumuşak güç ve bu iki gücün birlikte kullanıldığı akıllı güç kavramları Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber tartışılmaya başlanmıştır. Joseph Nye'nin 1990'lardan sonra yumuşak güç kavramını "Bir aktörün havuç ya da sopalara başvurmadan, iş birliği yaparak ya da çekicilik unsurlarını kullanarak istediklerini yaptırabilmesi" şeklinde tanımladıktan sonra kavram akademik çevrelerce oldukça tartışılmış ve önemi artmıştır. Yumuşak güç, davranış çeşitliliği bağlamında gündemi yaratmayı, çekiciliğini ve yanına çekmeyi kullanır. Kurumlar, değerler, kültürel öğeler ve siyasi politikalar yumuşak gücün başlıca kaynakları arasındadır.

Diğer bütün ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'nin de dış politikası soğuk savaş boyunca izlediği büyük oranda Amerika Birleşik Devletleri (ABD) yanlısı politikadan kısmen sıyrılmış ve değişime girmiştir. Dış politikadaki bu değişim diğer ülkelere nazaran daha büyük yaşanmıştır ki; bunun nedeni 11 Eylül sonrası küresel terörizmin ana başlık olduğu dönemde Türkiye'nin stratejik konumu daha dikkat çekici bir öneme arz etmeye başlamış, dolayısıyla dış politikasında da bu bağlamda büyük dönüşümler yaşamıştır. Türkiye ise bu kavramı oldukça sık vurgulamış ve bu doğrultuda Türkiye'nin yumuşak gücü aynı şekilde tartışmaya ve özellikle Türkiye'nin Ortadoğu üzerindeki yumuşak gücü üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bu minvalde, Türkiye'nin demokratik bir devlet olması ve bunun Ortadoğu ülkelerinin gözünde bir çekicilik yaratması nedeniyle Müslüman ve demokratik örnek bir ülke oluşuna dikkat çekilmektedir. Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç potansiyeli Balkanlar, Ortadoğu, Afrika ve Orta Asya bölgelerini kapsamaktadır. Türkiye 2002 yılı sonrası iktidarlarında yumuşak güç unsurlarını devlet mekanizmalarını ön plana almak koşuluyla sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşları ile birlikte yürütmektedir.

Türk Dış Politikası Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber yeni arayışlar içerisine girerek hem nesne hem de yöntem bakımından çeşitlenmiştir. Bu çeşitlenmenin nesnelere birisi de Türkiye'nin Afrika ile kurmaya başladığı sıcak ilişkilerdir.

Türkiye, 1998 senesinden itibaren uygulamış olduğu Afrika açılımı ile beraber bölgede aktif bir rol oynamaya başlamıştır. Afrika kıtasıyla hem tarihi bağların bulunması hem coğrafi yakınlığa sahip olunması hem de ortak kültürel değerlere sahip olunması Türkiye'nin bu açılımını destekler niteliktedir. Özellikle Kuzey Afrika ve Doğu Afrika'da Türkiye'nin kıtada kurulan ilk Türk Devleti olan Tolunoğulları Devleti ile başlayan ardından Osmanlı Devleti ile devam eden tarihi bağlarının bulunması bu bölgelerde Türkiye'nin potansiyelini artırmaktadır. Yöntem olarak yumuşak güç unsurlarının kullanımıyla başlayan açılım, günümüzde önemli seviyelere gelmiştir.

Bu araştırmada Türkiye'nin Somali üzerindeki yumuşak güç uygulamaları değerlendirilmektedir. Özellikle Türk dış politikasının yaşamış olduğu dönüşümün bir çehresi olarak sunulan Türkiye Somali ilişkileri 2011 senesinde Erdoğan tarafından yapılan ziyaret ile birlikte iki ülke ilişkilerinin en yüksek noktasına ulaşması ile beraber Türkiye'nin devam eden faaliyetleri incelenmektedir. Bu araştırmada, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) gibi devlet kuruluşlarının yanı sıra Kızılay gibi sivil toplum örgütlerine ek olarak özel sektör kuruluşlarının Somali'deki faaliyetleri de Türkiye'nin Somali üzerindeki yumuşak güç unsurları olarak ele alınmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI

Bu bölümde genel hatlarıyla güç kavramı ve alt başlıkları açıklanacak olup yumuşak güç konusuna giriş yapılacaktır.

1.1 ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ KAVRAMI ve ÇEŞİTLERİ

Uluslararası ilişkilerde güç kavramı, gücün çeşitleri ve bu güç çeşitlerini etkileyen nicel ile niteliksel unsurları açıklanacaktır.

1.1.1 Kavramsal Olarak Güç

Uluslararası ilişkilerde belirgin hukuk kuralları veya bunları yaptırım ile destekleyecek merkezi bir otorite yoktur. Bu yüzden her devlet kendi varlığını devam ettirebilmek için güç arayışına girer. Güç kavramı uluslararası arenada geçmişten günümüze en çok tartışılan kavramlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok uluslararası ilişkiler uzmanlarının güç kavramı ile ilgili farklı tanımlamaları vardır. Sözlük anlamıyla güç, siyasi, askeri ve ekonomik bakımlarından etki ve önemi büyük devlet ve devletler topluluğudur. Uluslararası ilişkilerde ise bir devletin başka bir devlete uyguladığı ve normal şartlar altında o devletin yapmak istemeyeceği bir şeyi yaptırmaya yönelik etkidir (Tezkan, 2005, s.137).

Uluslararası siyasal bilgiler uzmanları ve politikacılar ise güç tanımını farklı şekilde yaparlar. Önde gelen uzmanlardan Amerikalı Hans Morgenthau, gücü; hem bir ilişki türü, hem uluslararası politikanın en temel amacı, hem de amacın gerçekleştirilmesi için bir araç olarak tanımlamıştır. Ayrıca insanın güç konusunda hiçbir zaman doyuma ulaşamayacağını ortaya atmıştır. Morgenthau için güç mevcut durumu değiştirmek, göstermek veya korumak için kullanılır. Yine başka bir Amerikalı Ole Holsti, bir ülkenin sahip olduğu imkân ve hareket kabiliyetini; ödül, ceza, ikna ve zorlama gibi yöntemler kullanarak karşı tarafın davranışlarını kendi çıkarları doğrultusunda değiştirebilmesi olarak tanımlamıştır (Aydoğan, 2011, s.10). Ünlü bir neorealizmi olan Amerikalı Kenneth Waltz için ise güç kontrolü aktörler ve olaylar üzerinde değil de uluslararası sistem üzerinde yapılmasıdır. Bu sayede Waltz'a göre sistem üzerinde en fazla söz hakkını

kazanarak gücü uygulamak kolaylaşır (Özdemir, 2008, s.127). Britanyalı araştırmacı Steven Lukes (2005, s.33), ise güç kavramını neden sonuç ilişkisi sayesinde gözlemlenebilir olması, gözlemlenen unsurları ön plana çıkarması ve özetle güç uygulanan toplumun tercihlerinin ve inançlarının şekillendirilmesi ve değiştirilmesi olarak üç boyut ile sınırlar. Güç kavramının karmaşasını ve tanımlama zorluğunu en iyi anlatan uzmanlardan biri olan Amerikalı Joseph Samuel Nye (1990, s.25) ise bir çalışmada gücü aşka benzeterek “Gücün denenmesi, tanımlanması ya da ölçülmesinden daha kolaydır” demektedir. Joseph S. Nye (2005, s.680), diğer bir çalışmada ise gücü hava durumuna benzeterek, hemen hemen herkesin güç hakkında fikir sahibi olduğu ancak çok az insanın işleyiş mantığını ve algoritmasını anladığı bir kavram olarak görmektedir.

Bu tanımlamalara göre çıkar çatışmaları güç için ön koşul sayılabilir. Çıkar çatışmasının sonucuna göre kazanan güçlü sayılır. Bir başka husus ise gücün farklı amaç ve olaylara göre hedefe ulaşma araçlarına sahip olmasıdır. Bir toplum üzerinde etkili olan güç çeşidi diğer bir toplum üzerinde etkisiz olabilir.

1.1.2 Uluslararası Gücü Etkileyen Unsurlar

Uluslararası gücü etkileyen bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar toplumlara göre değişiklik gösterebilir. Gücü uygulamadan önce analiz birimi olarak devlet temel alınır ve bu doğrultuda çalışmalar yapılır. Devlet temel alınarak uygulanacak güç unsurları için nitel unsurlar ve nicel unsurlar olarak iki sınıfta incelenebilir.

1.1.2.1. Nicel Unsurlar

Uluslararası güç kavramını etkileyen birçok nicel unsur bulunmaktadır. Bunlar coğrafya, doğal kaynaklar, ekonomik kapasite, askeri hazırlık derecesi ve nüfus olarak incelenecektir.

Coğrafya, toplumların geçmişten bugüne kadar ülkeler açısından önemli bir güç unsuru olarak kabul edilmiştir. Örnek vermek gerekirse ABD'nin konumu sayesinde iki dünya savaşından da coğrafi konum olarak uzak kalması tahribatlardan da kısmi olarak uzak kalmasını sağlamıştır. Coğrafya ile anlatılmak istenilen devletin yüz ölçümünden çok coğrafi konumu ve askeri açıdan taşıdığı

önemdir. Son dönemlerde yükselişte olan teknolojik gelişmelerin ardından coğrafya uluslararası gücü etkileyen unsur olarak etkisini yitirmeye başlamıştır fakat buna rağmen hala önemli unsurlardan biri olarak kabul görmektedir.

Doğal kaynaklar diğer toplumlara ve devletlere karşı gücü belirlemede çok daha doğru sonuçlar vermektedir. Doğal kaynaklar denilince akla ilk gelen kaynak gıdadır. Kendi gıda ihtiyacını karşılayan devletler bunu başaramayan devletlere karşı daha güçlü konumdadır. Gıda dışında hammadde kaynaklarına sahip olmak da bir ülke için ciddi bir güç faktörüdür. Günümüzde savaşların göğüs göğse çarpışmadan uzaklaşarak daha çok döküm çeşitliliği üzerine kurulu olması hammaddenin önemini ortaya çıkarmıştır. 1. Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar geçen sürede petrol, günümüzde ise doğalgaz önemli hammaddeler hâline gelmiştir. Bu hammaddeleri barındıran ülkeler de kaynakları sebebi ile söz sahibi konuma yükselmişlerdir.

Ekonomik kapasite, bir ülkede bulunan doğal kaynakların ve bu kaynakların kullanımının birleşimidir. Bir ülke ekonomik güce sahip olmak istiyorsa sadece doğal kaynaklara sahip olması yeterli olmamaktadır. Elinde bulunan doğal kaynaklardan yararlanabilmesi için gerekli tesislere ve iş gücüne de sahip olması gerekmektedir. Ayrıca satın alma gücü de ekonomik kapasiteyi etkiler. Ekonomik güç, unsurların birbiri ile bağlantısını en kolay ifade eden unsurların başında gelir. Eğer bir ülkenin ekonomik kapasitesi yüksek ise askeri gücünde yüksek olur.

Morgenthau (1970, s.173)'ya göre askeri hazırlık derecesini diğer güç öğelerine göre daha fazla dikkate almak ve ulusal gücün daha belirgin bir ögesi olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Bunun sebebi ise uluslararası ilişkilerde en son tercih edilen yolun savaş olmasıdır. Askeri güç kendi içinde teknoloji ve döküm çeşitliliği gibi faktörlere bağlıdır. Askeri güçte öncelik devletlerin kendi güvenliklerini sağlamasıdır. Bunun için de denizde, karada ve havada güç sahibi olmak isterler. Bunun dışında bir devlet daha büyük bir askeri güç olmak istiyorsa kitle imha silahlarını ve nükleer silahları envanterine eklemeye çalışır.

Güç ile nüfus arasındaki ilişki temel alındığında sadece ülkedeki popülasyonu almak yanlıştır. Bir devletin askeri ve endüstriyel gücünü

arttırabilmesi için ihtiyacı olan şey geniş bir nüfusa sahip olmaktır fakat hammadde yetersizliği ve endüstriyel tesis eksikliği yaşayan ülkelerde geniş nüfus, işsizlik ve fakirlik gibi sorunlara yol açmaktadır. Günümüzde uluslararası gücü etkileyen unsurlardan biri olan nüfus dikkate alındığına akla gelmesi gereken o ülke nüfusunun eğitim seviyesidir. Ülkelerin gelişmesinde ve teknolojik olarak ilerleyerek uluslararası arenada söz sahibi olmasında bu eğitilmiş nüfus önem taşımaktadır.

1.1.2.2. Niteliksel Unsurlar

Uluslararası güç kavramını etkileyen nitel unsurlar ise ulusal karakter, ulusal moral, diplomasi niteliği ve hükümetin niteliği olarak incelenecektir.

Ulusları birbirinden ayıran; gerçekleşen bazı olaylardan ve savaş, doğal afet gibi durumlardan sonra bile dik durabilme gücüne sahip olabilmek gibi niteliklerin toplamıdır. Bunlara en iyi örnekler ise; Türk toplumunun inatçılığı ve cesareti, Rus toplumunun kaba kuvvet kullanımına olan düşkünlüğü, Alman toplumunun disiplinli olması ve Amerika toplumunun girişimci bir yapıya sahip olmasıdır.

Ulusal moral unsuru hükümetler için büyük önem taşımaktadır. Çünkü halkın mevcut hükümetin dış politikasını her durumda destekleyerek göstermiş olduğu kararlılık seviyesidir. Her ulus için bu moral belli bir seviyeye gelene kadar dayanmakta ve ardından yıkılmaktadır. Ancak bu seviyeye gelene kadar her toplumda farklılık göstermektedir. İç politikasında istikrarı yakalayamayan ve halktan gerekli desteği göremeyen devletlerde ulusal moral zayıflar. Bunun sonucunda dış politikada sorunlar yaşanır.

Diplomasi; tüm unsurlar arasında en önemli olanıdır. Bunun sebebi diğer unsurlar bir araya gelip kullanılarak diplomasi niteliğini meydana getirirler. Örneğin bir devlet uluslararası gücü oluşturan tüm özelliklere sahip olsa bile doğru bir diplomasi yürütemezse diğer sahip olduğu faktörleri güce dönüştüremez. Buda uluslararası arenada söz sahibi olmasının önüne geçer.

Hükümet niteliği unsuru da diplomasi niteliğine unsuruna benzemektedir. Uluslararası gücü oluşturan bütün nitelik ve niceliklere sahip

olunsa da bunu iyi yönetebilecek hükümet olmadan bir faydası olmayacaktır. Nitelikli hükümetler ulusal güç için gerekli olan maddi ve beşeri kaynaklar ile uyguladığı politika arasında denge oluşturmalı ve dış politikada halkın desteğini yanına almalıdır.

1.1.3 Uluslararası Gücün Çeşitleri

Uluslararası gücün boyutları ise sert güç, akıllı güç, milli güç ve yumuşak güç olarak sınıflandırılabilir. Sert güç, akıllı güç ve milli güç incelemeleri aşağıdaki gibidir. Yumuşak güç kavramını ise sonraki başlıkta daha detaylı incelemekteyiz.

1.1.3.1. Sert Güç

Sert güç genellikle hedef alınan ülkenin ekonomik ve askeri güç unsurlarını hedef alarak söz konusu ülkeyi zorla ikna etme gibi amaçlar doğrultusunda uygulanır. Joseph Nye, sert gücü betimlerken ağırlık olarak askeri unsurun üzerinde durmuştur ve ekonomik unsura çok değinmemiştir. (Nye, 2005, s.54). Fakat günümüzde askeri güçten tam verim alabilmek için ekonomik olarak iyi durumda olmak gerekir. Askeri unsurdan bahsederken anlattığımız gibi savaşlarda teknoloji ön plandadır. Bunun içinde ekonomik güce ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca bu sert güç uygulamasında tercih edilen kaba güç dışında ekonomik tehditlerde caydırıcı etki gösterir. Bu politikalar doğrultusunda sert güç etkisini kısa sürede gösterebilir fakat bununla doğru orantılı olarak etkisi de kısa sürer.

Bir devletin ulusal güvenlik çıkarlarının zorunlu kıldığı hâllerde kaba kuvvete başvurmadan çekinmeyeceğini ortaya koyarak karşı tarafı inandırması çoğu zaman etkili olur. Tabii, bunun için de bu gücü kullanacak siyasi etki ile yetkinliğe ve yeterli güce sahip olması gerekmektedir (Öymen, 2003, s.48). Barış zamanında savunma gücünün en etkili biçimde kullanılması için silahlı kuvvetler ve diplomasinin uyum ve iş birliği içinde olmaları gerekmektedir. Askeri gücün dış politikada etkili olabilmesi büyük ölçüde silahlı kuvvetlerin etkinliğine bağlıdır. Dünya politikasında podyumda olan ülkeler, her zaman güçlü ordulara sahip olmaya çalışmış ve buna çok önem vermişlerdir (Yılmaz, 2008, s.163).

Bu güç için düşünölebilecek ilk örnek Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) Terör Örgütü olabilir. Bu gücün kullanıldığı bir yerde demokrasi ve çözümden bahsetmek olanaksız ve anlamsızdır. Her güç çeşidinde olduğu gibi bu güç çeşidinin uygulama sonuncunda da muhakkak başarı elde edilemez. Örnek olarak 2003 yılında ABD'nin Irak'ı askeri güç kullanarak işgal etmesi gösterilebilir. Üzerinden 17 yıl geçmesine rağmen ABD hâlâ Irak'ta tam bir başarıya ulaşamamıştır.

1.1.3.2. Akıllı Güç

Akıllı güçten bahsedilebilmesi için öncelikle sert ve yumuşak güç kavramlarının bilinmesi gerekmektedir. Sert güç daha öncede bahsettiğimiz gibi askeri ve ekonomik unsurlar kullanılarak uygulanan caydırma ve tehdit politikasıdır. Daha sonra üzerinde durulacak olan yumuşak güç ise kısaca ölkelerin askeri ve ekonomik unsurlara dayalı olarak değil, kültür, yaşayış biçimi gibi öğeleri kullanarak diğer ölkeleri etkisi altına almasına denir. Akıllı güç; sert güç ile yumuşak gücün aynı anda kullanılmasına denilmektedir.

Akıllı gücü kavram olarak ilk ortaya atan uzmanlar Joseph Nye ve Richard Armitage'dir. Bu uzmanlar ABD'de bulunan Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi (CSIS)'de Tarafsız Akıllı Güç Komisyonu kurmuşlardır ve akıllı güce yönelik çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalara göre akıllı güç sert ile yumuşak güçlerin birleşmesinden oluşmakta ve önceden hazırlanan zeminde gücün uygulanacağı bölgeye uyum sağlamayı da içermektedir. Entegre bir güçtür. İhtiyaç durumlarına göre sert güç veya yumuşak güç kullanılacaktır (Nye ve Armitage, 2007, s.48). Nye ve Armitage (2007), bu rapordan sonra yazmış oldukları makalede akıllı gücü ve akıllı güce olan ihtiyacı "Değişen dünyada, ABD küresel iyiliğe yatırım yaparak yani insanların ve hükümetlerin istediği fakat Amerika liderliğinin yokluğunda elde edemediği şeyleri sunarak daha akıllı bir güce dönüşmeli. Askeri ve ekonomik gücü yumuşak güce yapılan daha fazla yatırımla tamamlayarak, Washington küresel meydan okumaların ele alınacağı çerçeveyi inşa edebilir. Biz buna akıllı güç diyoruz" ifade etmişlerdir.

Akıllı gücün çıkış noktalarından en önemlisi 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin Ortadoğu'da izlemiş olduğu sert politikalar yüzünden zedelenen imajını

düzeltilmeye çalışmasıdır. ABD'nin Irak, Afganistan gibi ülkelere yapmış olduğu müdahaleler ve sınır ötesi operasyonlar ABD'ye olan uluslararası desteğin azalması, ekonomik zararlar ve kendi vatandaşlarının bile desteğinin azalması gibi sorunlar yaratmıştır. 2009 yılında ABD eski Dışişleri Bakanı olan Hillary Clinton (2012) makalesinde “ABD, sorunlarını tek başına çözemez fakat geri kalan ülkelerde bu sorunları ABD olmadan çözemez. Bu sebeple akıllı gücü kullanmalı, elimizde bulunan güç türlerinin hepsini devreye sokmalıyız.” diyerek akıllı güç kullanımına başlayacaklarını bildirmiştir. Bu politikanın ilk denemesini de Libya üzerinde yapmışlardır. Libya operasyonlarında ise Irak ve Afganistan'a oranla daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir.

1.1.3.3. Milli Güç

Milli güç bir milletin varlığını koruması, ispatlaması, geliştirmesi ve varlığına yönelik tehdit ve tehlikelere karşı koyabilmesi için maddi manevi kaynaklarını belirli bir düzen içerisinde önceden koyduğu hedefler doğrultusunda koruma, geliştirme ve kullanma yeteneğidir (Bayat, 1986, s.114). Milli güç devletin yapıcı unsuru olmakla birlikte bir toplumun millet olma aşamasındaki bütün unsurlarını ve özelliklerini de kapsar. Bu unsur ve özelliklerin başlıca; politik güç, askeri güç, ekonomik güç, psiko-sosyal güç, nüfus gücü, coğrafi güç, bilimsel ve teknolojik güç ile kültürel güç şeklinde tanımlanabilir. Yumuşak güç kavramı Joseph Nye tarafından ortaya atılmış olup ikna ve pazarlık yeteneği olarak ortaya çıkmıştır. Akıllı güç kavramı ise; Amerika'da kurulan Akıllı Güç komisyonu içinde çalışan Joseph Nye ile Armitage gibi uzmanlar tarafından üretilmiştir. Akıllı güç, sert ile yumuşak gücün birleşmesinden oluşmakta ve önceden hazırlanan zeminde gücün uygulanacağı bölgeye uyum sağlamayı da içermektedir. Milli gücün alt unsurları olarak;

Bir devletin iç ve dış politikada hedeflerine ulaşabilmesi için kullandığı siyasal güce denir. Devletin kanunları yeterli ve pratik uygulanabilir olması ve bu kanunların toplum yapısına uygun olması siyasal gücün etkili olmasını sağlar. Ayrıca devlet yöneticilerinin güçlerini halktan alması ve siyasi, diplomatik bilgiye sahip olmaları bu anlamda büyük önem teşkil eder.

Devletlerin fiziki güçleridir. Devlet olabilmenin en önemli unsurlarından biridir. Askeri güç milletin rahat ve huzur içinde yaşamasını sağlar. Ayrıca halkının hakkını ve bağımsızlığını koruma altına alır.

Sağlam ekonomiye sahip olan devletler güçlü ve bağımsızdırlar. Ekonomik gücü yüksek olan ülkeler milletine karşı görevlerini eksiksiz yerine getirebilir. Ekonomik gücün yüksek olabilmesi için toplumda milli birlik ve beraberlik olmalıdır. Sanayi altyapısı, endüstriyel kapasite ve girişimci hükümetler ekonomik olarak bir güç haline gelebilmek için diğer etkenler arasında gösterilebilir.

Milli refleksler, toplumsal inanç ve ahlaki değerlerin bütünlüğü, vatandaşların birlik ve beraberliği psiko-sosyal gücü oluşturur. Psiko-sosyal güç milli güç unsurunun vazgeçilmez bir parçasıdır.

Bir ülkede yaşayan insanlar nüfus gücünü oluşturur. Daha önceden de bahsettiğimiz gibi nüfusun fazla olması her zaman olumlu etkilemez. Nüfusun gücünü doğru kullanabilmek ve milli güç içinde faydalanabilmek için nüfusun eğitilmiş ve nitelikli olması gerekmektedir. Nüfus gücü planlı ve programlı bir şekilde değerlendirilirse o ülke ekonomik anlamda da güç kazanır.

Bir ülkenin toprak bütünlüğü, bitki örtüsü, jeopolitik konumu, doğal kaynak bakımından zenginliği, su kaynaklarının yeterliliği, enerji kaynakları gibi unsurlar o ülkenin coğrafi gücünü oluşturur. Örnek vermek gerekirse Türkiye jeopolitik açıdan kritik bir konumda olduğu için sürekli hedef haline almıştır. Bu dezavantaj olarak gözükmese de avantajları mevcuttur. Bu bölgede yer alması sayesinde söz sahibi durumuna gelmiş ve güç kendiliğinden oluşmuştur.

Bilimsel ve teknolojik güç; ar-ge faaliyetleri, nitelikli personel ve bireylerin teknolojik gelişmelere açık hale gelmesiyle ilgilidir. Bunun yanı sıra teknolojik anlamda geri kalmamak için diğer ülkelerde meydana gelen gelişmelerde yakın bir şekilde takip edilmelidir.

Bir ülkenin geçmişten gelen maddi manevi değerleri kültürel gücü oluşturur. Dini duygular, tarihe sahip çıkma yetisi ve devlet olma bilinci kültürel gücün en önemli kaynaklarıdır.

1.2 YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI

Geçmişten günümüze kadar olan süreçte devletler çeşitli güç kullanımları denemişlerdir. Daha önceden bahsedilen sert güç, akıllı güç, milli güç bunlara örnektir. Literatürde yumuşak güç olarak geçen güç türü, günümüzde devletler tarafından en çok tercih edilen güç çeşididir.

Yumuşak güç kavramını ilk defa 1990 yılında Joseph Nye dile getirmiştir. Bu kavram hakkında uluslararası uzmanların fikir ayrılıkları vardır. Yumuşak güç kavramı ile ilgili ayrılıkların sebepleri arasında kavramın net anlaşılabilmesi ve yoruma açık olması gösterilebilir. Bunun yanında bu tartışmaların da temel sebebi yumuşak güç çeşidinin ve bu gücün kaynaklarının ayrılaştırılmasıdır. Bu konularda uzman olan Alexander L. Vuving gibi bazı düşünürlere göre eğer yumuşak güç tercih edilecekse seçilecek kaynaklar da yumuşak olmalıdır. Askeri ve ekonomik kaynaklar kullanılmamalıdır. Eğer bu kaynaklar tercih edilirse bu politika sert güç kapsamına girer. Diğer bir düşünce ise bu kaynakların sadece sert güçte kullanılmayacağı şeklindedir. Örnek vermek gerekirse bir ülkeye askeri güç uygulandığında bu o toplum için cezbedici olabilir veya yumuşak güç kaynaklarından olan ahlaki değerlere yönelik bir politika uygulanırsa o değerleri benimsemeyen bir ülke için zorlayıcı olabilir. (Vuving, 2009, s.7). Bir diğer tanımlama ise uluslararası ilişkiler profesörü olan Giulio Gallarotti (2011, s.25) yumuşak güç ile sert gücün her zaman birbiri ile ilişkili olduğunu ve yumuşak gücün farklı bir güç olmadığını, askeri gücün ve ekonomik gücün birleşimi olduğunu söylemiştir. Gallarotti gibi düşünen diğer bir isim olan ve uluslararası ilişkiler uzmanı Profesör Geun Lee (2009, s.3) ise yumuşak güç ve sert güç zorlayıcı olduğu gibi işbirlikçi de olabilir. Aralarındaki en temel ayrım hangi kaynakların kullanıldığıdır. Eğer sert güç kaynakları kullanıldıysa sonuç sert güç, yumuşak güç kaynakları kullanıldıysa sonuç yumuşak güçtür şeklinde tanımlamaktadır.

Daha önce de bahsedildiği gibi bu kavramı ilk ortaya atan ve bu konuda uzman olan Joseph Nye, kaynak ile gücün ayrı ayrı düşünülmemesi gerektiğini savunan düşünürler arasındadır. Nye (2005, s.34) bu kavramı; “Yumuşak güç, bir topluluk ya da ülke üzerinde etkinlik kurabilme yeteneğini iş birliği sağlayarak ve çekicilik unsurlarını kullanarak istediğini yaptırması” olarak adlandırılır.

Yumuşak güç için meşruluk çok önemlidir. Yumuşak güç uygulamak isteyen bir ülke gücünü bu politikayı uygulayacağı ülkeye meşrulaştırabilirse ülkenin direnci düşer ve amaçlarına daha hızlı ulaşır.

Yumuşak güç kullanımı dünya üzerinde etkisini arttıran küreselleşme yüzünden yaygınlaşmaya başlamıştır. Yumuşak güç, gelişmiş ülkeler tarafından her geçen gün daha fazla ilgi çekmekte ve kapsamı genişlemektedir. Bunun en önemli nedeni diğer güç çeşitlerine göre daha az maliyetli olması olarak gösterilebilir. Örneğin 1. Dünya Savaşı'nın ABD'ye maliyeti, günümüz oranlarıyla 344 milyar doları bulurken, bu tutar 2. Dünya Savaşı sonrasında 4 trilyon doları aşmıştır (Laçiner, 2001). Yumuşak güç kullanımını yaygınlaştıran diğer bir sebep ise kamuoyu nezdinde sert güç kullanımına nazaran daha ılımlı karşılanmasıdır. Günümüzde yaygınlaşan internet kullanımı ve sosyal medya sayesinde insanlar dünyanın diğer bir kıtasında olan olaydan bile anında haberdar olabilmektedir. Bir nevi savaşlar bile artık canlı yayında izlenebilmektedir. Bu devletlerin politikalarına hem iyi etki hem de kötü etki sağlamaktadır. Örnek vermek gerekirse bir bölgeye sert güç politikası uygulayan bir devletin o bölgede yaptıklarından hem kendi vatandaşları hem de diğer devletlerin vatandaşları haberdar olmakta ve bu da o devletin imajını olumsuz etkilemektedir. Uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları tarafından eleştirilere hatta ve hatta diğer ülkeler tarafından ambargolarla karşılaşması sonuçlarını doğurabilir. Fakat sert güç politikası yerine yumuşak güç politikası izleyen bir devlet ise sosyal medya ve interaktif iletişimin hızı sayesinde ülkeye yaptığı yardımlar ve destekler tüm dünya tarafından izlenebilir. Bu da o ülkenin imajını ve diğer ülkeler nezdinde değerini arttırır. Ayrıca gelecek uluslararası ikili görüşmelerde elini güçlendiren bir koz olarak yer alır.

1.3 YUMUŞAK GÜÇ KAYNAKLARI

Güç daima kaynakların kullanımıyla ortaya çıkar. Örneğin dostluk sinyali göndermek için bir göz kırpmaya bile yumuşak güç denemesi girişimdir. Ortaya çıkması için bir göz ve bazı kas hareketlerinin neden olması gerekir ki buna göz kırpmaya denir. İşte bu aktiviteler güç kaynaklarıdır (Vuving, 2009, s.13)

Yumuşak güç kaynaklarını başlıca, o ülkenin siyasi değerleri, kültürü, dış politikaları ve ekonomisi oluşturmaktadır. Joseph Nye (2005, s.51) için bu sıralamada kültür en başta gelir ve kültürü bir toplum için anlamı olan değerlerin ve uygulamaların bütünü olarak tanımlar. Günümüzde ABD ve Avrupa kültürü evrensel nitelik kazanmış olup tüm dünyada etkilidir. Evrensellik kazanmasının en önemli sebeplerinden biri ise; batılı ülkelerin dış politikalarında yer alan yumuşak güç kullanımınıdır. Yemek kültürü, müzik kültürü, edebiyat kültürü gibi bir evrensel anlayış sayesinde yumuşak gücün etkisi daha fazla olabilmektedir. Fakat yumuşak gücün sadece kültür olarak görülmesi yanlış bir düşüncedir. Örnek vermek gerekirse ABD patentli olan Coca Cola dünyada en çok tüketilen ürünlerden biridir. Bu sayede ABD dış politikasına olumlu anlamda katkı sağlayacağı düşünülebilir ama bu ürünü tüketen herkesin ABD politikalarını destekleyeceği anlamına gelmez. Nye, kültürü ikiye ayırır. Birincisi daha çok entelektüel kesimlere hitap eden ve içeriğinde sanat, edebiyat gibi öğeler barındıran yüksek kültür, ikincisi ise eğlence odaklı olan popüler kültürdür (Nye, 2005, s.77).

Popüler kültürlerden olan spor yumuşak güç kaynakları arasında önemli bir yer tutmaktadır. Bunu en önemli sebebi kitlelere ulaşmanın en kolay yollarından biri olmasıdır. Günümüzde sadece uluslararası değil diğer ülkelerin ulusal spor organizasyonları da her geçen gün takipçi sayısını arttırmaktadır. Bunun için en iyi örnek 2016 yılında Brezilya'nın başkenti Rio de Janeiro'da düzenlenen 2016 Rio Olimpiyat oyunlarıdır. Resmi olmayan rakamlara göre olimpiyatların açılışını yaklaşık 3 milyar insan izlemiştir. Bir diğer örnek ise İspanya'nın profesyonel futbol takımları FC Barcelona ile Real Madrid CF arasında oynanan ve El Clasico adı verilen müsabakalardır. Her yıl en az iki kere oynanan bu müsabakayı yaklaşık 600 milyon kişi izlemektedir. Böyle organizasyonlar sayesinde ülkelerin kültürü tüm dünyaya ulaşabilir.

Diğer popüler kültür öğelerinden olan müzik ve sinemada yumuşak güç kaynakları arasındadır. Bu iki etkinliğin zaman zaman siyasi ve politik mesajlar taşıdığı gözlemlenmiştir. ABD gibi ülkeler Hollywood film endüstrisinin sayesinde kendi kültürlerini dünyanın diğer ucuna tanıtma şansı yakalar. Her ne kadar müzik daha çok siyasi ve politik söylemlere daha açık olsa da sinema görüntü yoluyla ilerlediği için müziğin bir adım önünde yer alır.

Popüler kültür dışında daha çok belirli bir kesime hitap eden yüksek kültürde yumuşak güç için büyük önem teşkil etmektedir. Özellikle eğitim bu anlamda başı çekmektedir. Çoğu devlet diğer ülkelere okul ve eğitim kurumları açarak kendi kültürlerini aşılamaaktadırlar. Veya kendi ülkelerinin avantajını kullanarak yurtdışından öğrencileri gelmeye teşvik ederler. Her sene yaklaşık yarım milyon yabancı mezun eden ABD bunu dünyada en iyi uygulayan ülkelerdendir. ABD'den mezun olan öğrenciler ülkelerine döndüklerinde itibar sahibi olmaktadır. Ayrıca çoğu ülke liderinin veya liderlerin çocuklarının eğitim hayatlarını ABD'de sürdürmüş olması, ABD kültürünün ve fikirlerinin en tepe noktalara kadar ulaşmasını sağlamaktadır. (Nye, 2005a, s.17).

Politika ve ekonomide yumuşak gücün kültür kadar önemli kaynakları arasındadır. Dış politikada doğru adımları atan ülkeler uluslararası kamuoyunda etkinliğini artırır. Örnek olarak insan haklarına önem veren, demokrasiyi ön planda tutan, bağımsız yargıya sahip olan ülkeler daha çok çekicilik ve yakınlık duyulan ülkeler arasındadır. Bu sayede ülke imajını tazeleyerek yumuşak güç kullanımını daha rahat ve etkili bir biçimde gerçekleştirebilir. Dış politika dışında devlet dışı aktörlerden olan ama politika unsurları arasında sayılabilen sivil toplum kuruluşları da bir diğer kaynaktır. Aynı şekilde ekonomik anlamda iyi durumda olan ülkelerde diğer ülkeler için cezbedici konumdadır. Güçlü bir ekonomiye sahip ülkeler hem uluslararası arenada daha fazla söz hakkına sahip olur hem de ekonomik anlamda iyi olmak hayranlık hissi uyandıracığı için yumuşak güç uygulamak istediği bölgeye daha kolay bir giriş yapar. Fakat bu ekonomik güç sadece yaptırım ve para yardımı vermek için kaynak olarak kullanılmamalıdır. Bu şekilde kullanıldığı takdirde sert güç enstrümanı olur.

1.4 YUMUŞAK GÜÇ GEREKLİLİĞİ ve YANSIMALARI

Günümüzde gelişen sosyo politik formlara göre ve sürekli değişen konjonktürel dalgalanmalar sebebiyle toplumlar diğer toplumlar üzerinde etkili olmak için farklı uygulamalara yönelmektedirler. Güç çeşitleri bu uygulamalara en iyi örnektir. Soğuk savaş dönemi boyunca etkili olan güç çeşidi Sert güç iken, 1991 yılında soğuk savaşında bitimiyle ön plana çıkan güç çeşidi ise yumuşak güç olmuştur.

Kavram başlığı altında bahsedildiği gibi dünyada etkisi her geçen gün artan küreselleşme ile toplumlar diğer bir toplum üzerinde etki kurabilmek için yumuşak güç kullanma ihtiyacı beslemeye başlamıştır. Daha az maliyetli, daha az riskli ve daha uzun süreli etki alanı olması yumuşak gücün tercih edilmesinde en önemli sebeplerdir.

Yumuşak güç gerekliliğini ve sonrasında oluşacak yansımaları daha basit şekilde anlatmak gerekirse yumuşak güç uygulamasını sert güç uygulamasıyla karşılaştırabiliriz. Sert güç askeri güç anlamına geldiği için uygulandığı ülkede iç karışıklığa, kaosa ve ölümlere yol açar. Halk üzerinde oluşan sert gücün etkilerini silmek yüzyıllar alabilir. Yumuşak güçte ise böyle bir etki gözlenmez. Daha çok halka ve toplumun beklentileri üzerine uygulandığı için çoğu yerde sempati ile karşılanır ve eğer yumuşak güç uygulaması başarılı bir şekilde hayata geçirilirse toplum üzerinde etkileri uzun yıllar boyunca devam eder. Sert güç uygulandığı zaman diğer devlet tarafından ve uluslararası kuruluşlar tarafından tepkiler oluşabilir, uygulayan ülkeye bazı kısıtlamalar getirilebilir. Buda ülkenin kamuoyu nezdinde saygınlığını düşüreceği gibi kendi halkı tarafından da desteklenmesini etkiler. Bu gücü uygulayan mevcut hükümet desteğinin azalması ile ülkede iç huzursuzluk ve istikrarsızlık başlayabilir. Ayrıca sert güç çok maliyetli bir güç çeşididir. Bu gücü uygulayabilmek için ülkelerin büyük bütçeler ayırarak savunma sanayilerine yatırım yapmaları gerekmektedir. Yumuşak güçte ise büyük bütçelere gerek yoktur fakat bu doğrultuda yüksek beklentilerde beklenmemelidir. Yumuşak güç ülkelerin kimliğine ve yapısına doğrudan etki ettiği için her toplumda aynı etkiyi vermemektedir. Bazı toplumlar bu güç uygulamasının kendi dokularına zarar vereceğini tahmin edip ret ederek ülkelere uygulanmasına müsaade etmezler. Sonuç olarak çok büyük beklenti olmadan ve toplumların kimliklerini çok değiştirmeye çalışmadan uygulanan yumuşak güç çok büyük bir hata yapılmadığı takdirde başarıya ulaşır. Bu başarı sonucunda ise uygulanan ülke vatandaşları çoğu zaman farkında olmadan veya tamamen bilinçli bir şekilde bu gücü uygulayan ülkeyi içlerine kabul eder ve kendi üzerlerinde etkili olmasına müsamaha gösterirler.

1.5 YUMUŞAK GÜÇ ÇEŞİTLERİ

Yumuşak güç kavramını ilk ortaya atan Joseph Nye (2005, s.153), yumuşak gücü; “Eğer bir toplum istediği şeyi diğer toplumunda istemesini sağlayabilirse, toplumun istediğini diğer toplumun zorlamaya gerek kalmadan yapması yumuşak güç uygulamasıdır.” şeklinde tanımlamıştır. Zorlama değil de cezbetme aracı olarak kullanılan yumuşak güç; aktöre bağlı yumuşak güç ve aktöre bağlı olmayan yumuşak güç olarak ikiye ayrılır.

Aktöre bağlı yumuşak güç uygulaması; yumuşak güç uygulayan ülkenin onu önemli ve cazip kılan özellikleri ile yumuşak güç uygulanacak ülkenin kamuoyuna doğrudan etki etmesidir. Futbol, yemek kültürü, turizm kaynakları gibi etmenler buna en iyi örnektir. Bu etmenleri kullanarak yumuşak güç uygulayıcı devletin yumuşak güç uygulanan devlete girmesi ve zamanla halk üzerinde etkinliğini arttırarak kontrol mekanizması içinde yer alması olasıdır.

Diğer bir yumuşak güç çeşidi olan aktöre bağlı olmayan yumuşak güç ise yumuşak güç kullanacak devletin uluslararası örgütler, kurumlar ve yapılar üzerinden etki etmesidir. Bu yapılar ile etki etmesi güç dengelerini etkiler ve direk merkez noktadan müdahalede bulunulmasını sağlar (Cox, 1986, s.219). Bu çeşit kullanılırken özellikle uluslararası örgütlerin ve kurumların ülkeye tanıdığı ayrıcalık kullanılır. Bu sayede ülkenin kontrol noktasında bulunan yapılar etki altına alınabilir.

1.6 YUMUŞAK GÜÇ ÖZELLİKLERİ VE KULLANIM YÖNTEMLERİ

Yumuşak güç kullanmada para bir araç olarak kullanılmaz. Yumuşak güç kullanımı, ortak paydada yer alan değerleri paylaşmak için başkalarını bir araya getirme ve sonunda istikrar ve güvenliği sağlamak için bazı temel unsurları paylaşma yetisidir. Yumuşak güç belli başlı özelliklere sahiptir. Bunlar;

1. Yumuşak güç genelde sert güç işe yaramadığında tercih edilir.
2. Yumuşak gücün etkisi uzun dönemde hissedilir.
3. Diğer güç çeşitlerinden olan sert güce göre daha ucuzdur.

4. Uygulayan ülke tarafından çok büyük bir hata yapılmadığı sürece, etki altına alınan hedef ülkede etkilerinin uzun süre boyunca devam etmesi beklenmektedir.

5. Yumuşak güçten beklentiler çok yüksek olmamalıdır.

6. Yumuşak güç teoride daha kolay ve mantıklı gözükse bile pratikte sonuç anlamında o kadar da başarılı değildir. Yumuşak güç uygulaması hedef aldığı bir ülkede çok iyi sonuçlar verse bile bir başka ülkede tam tersi sonuçlar verebilir (Tanrıverdi, 2014).

Batılı ülkelerin büyük bir kısmı sert güç kullanarak müdahalede buldukları ülkelere yumuşak güç ile müdahalede bulunarak daha verimli sonuçlar elde ettiğini görmüştür. Sömürgecilik, Sanayi Devrimi ile yaygınlaşmış başta Fransa ve İngiltere kendi dil, din ve kültürlerini yaymaya başlamışlardır. Özellikle Afrika kıtasında yaptıkları misyonerlik hareketi ile bölgenin dilini ve dinini değiştirmişlerdir.

Teknolojinin gelişmesi ile bir başka yumuşak güç aracı olan iletişim ağları etkisini arttırmaya başlamıştır. Özellikle Soğuk Savaş zamanında İngiltere ve Birleşik Devletlerde yayın veren bazı yerel radyo-televizyon kanalları uluslararası ofisler açmaya başlamıştır. Bu küresel alışverişi de başlatmış olup bir nevi kültürel alışveriş yaşanmaya başlamıştır.

Devletler iletişim ağları dışında kamu diplomasisi gücünü kullanarak etkilerini arttırmaya başlamıştır. Bu kavram ilk olarak Edmund Gullion (2005) tarafından dile getirilmiştir. Gullion bu kavramı kamuoyu davranışlarının dış politika oluşumunda ve yürütülmesindeki etkisi olarak tanımlamıştır. Savaş zamanlarında yapılan propagandalar ile halkı etkilemekte kamu diplomasisi içinde değerlendirilebilir. Ayrıca kamu diplomasisinde eğitimde önemli yer tutar. Ülkeler arası öğrenci değişimleri, burslar, konferanslar, staj ve seminerler başlıca konulardır (Erdil, 2012, s11).

Devlet kurumları dışında özel vakıf ve kuruluşlarda bu alanda etkili ve güçlülerdir. Özellikle sivil toplum örgütleri dünyadaki her bölgeye ulaşabilmeleri sayesinde yumuşak güç kullanımı açısından önemli bir yer oluşturmaktadır.

Özellikle günümüzde Microsoft'un sahibi olan Bill Gates'in kurucusu olduğu Bill&Melinda Gates Vakfı, sosyal paylaşım sitesi olan Facebook'un sahibi olan Mark Zuckerberg'in kurucusu olduğu Chan Zuckerberg Vakfı gibi devlet dışı kuruluşlar dünya coğrafyasının büyük bir kısmına adlarını duyurmuşlardır. Bu vakıflar özellikle sağlık, eğitim, beslenme ve barınma gibi konularda ihtiyacı olanlara yardım götürürler ve bir nevi ABD'nin yumuşak güç enstrümanlarından olurlar. Bunun dışında Soros Vakfı gibi devlet dışı kuruluşlarda azınlıklardan siyasi partilere kadar birçok gruba fon sağlayarak ülkelerin siyasi değişikliklerini etkilemektedirler. Bu fon ve yardımların temelinde ise Amerika başarısına hayranlık duyan ülkelerin bu başarıyı kendi ülkelerinde de gerçekleşmesinin arzusu yattığı belirtilmektedir (Reinhard, 2003, s.30).

1.7 GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DÜNYA GENELİNDE YUMUŞAK GÜÇ ÖRNEKLERİ

Gelişen dünya düzeninde güç sürekli değişim halindedir. Sanayi devrimine kadar olan süreç içerisinde en önemli güç çeşidi askeri güçtür. Fransız İhtilali'ne kadar asker nitelik ve kapasite önemli sayılırken sonraları asker sayısı ön plana çıkmıştır. Sanayi devriminden sonra ise asker sayısının da yeterli olmadığı anlaşılmış ve yumuşak güce kullanımına başlanmıştır.

17. ve 18. yüzyıllarda Avrupa coğrafyasında tarım ön plandaydı. Buna bağlantılı olarak nüfus baştan gelen güç kaynakları arasında yer alıyordu. 19. yüzyılda ise sanayi önemini arttırdı ve sanayi anlamında ön planda olan demiryollarıyla Almanya, deniz sanayisiyle İngiltere ön plana çıktı. 20. yüzyılda ise yaygın olarak yumuşak güç ön plana çıktı. 20. Yüzyılda ise soğuk savaş sebebiyle ABD ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) mücadele içine girdi ve bu bilim alanında bu iki ülkenin yükselmesini sağladı. Soğuk savaşın ardından ise 21. yüzyılda teknoloji ön plana çıkarak bunu üreten ve doğru bir şekilde faydalanan ülkeler gücün belirleyicisi konumuna geldi.

17. yüzyılda yumuşak gücü ilk kullanan ülkelerin başında Fransa gelmektedir. Kültürünü tüm Avrupa'ya tanıtarak Fransızca'yı diplomasi dili haline getirmiştir. Bunun sonrasında sömürgecilik zamanlarında ilk olarak sert güç kullanan İngiltere ve Fransa yumuşak güç kullanımına geçerek sömürgeci olarak

bulunduğu devletlere kendi kùltürlerini aşılayarak yaşıyan halka çekici gözükmeye başlamışlardır. Hindistan bu konuda çok iyi bir örnektir. 15.yy'da Hindistan'a işgalci olarak giren İngiltere 500 yıl boyunca burayı sömürgesi olarak kullanıp bölgenin diline ve dinine İngilizce ile Hristiyanlığı eklemiştir. 1900'lerden itibaren ise popüler kùltür öğelerini kullanarak sömürgeci olarak bölgeyi terk etmesine rağmen etkisini sürdürmeye devam etmiştir. Popüler kùltür öğelerinden özellikle spor alanında futbol ile kriketi kullanarak Hindistan halkı üzerinde yumuşak güç kullanımına devam etmiştir.

Fransa'nın dilini yayarak elde ettiği saygınlığın yanı sıra Almanya, İtalya gibi diğer ülkelerde kùltürlerini ülke sınırları dışına yayma çalışmalarına başlamıştır. Nazi yönetimi altındaki Almanya çeşitli propaganda filmleri yayınlamaya başlamıştır. ABD ise yumuşak güç kullanımını daha sonra başlayarak 1. Dünya Savaşı boyunca uluslararası arenada kamuoyunu barışa sevk etmek için bilgilendirmeler yapmaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı süresince ise ABD, yerel ajanslarını ve resmi kurumlarından olan Voice of America vasıtasıyla yumuşak güç kullanımına hız kazandırmıştır. Bu süreçte diğer toplumlar üzerinde etki sağlamak için en önemli kaynaklardan olan radyo kullanımı yabancı toplumlara ulaşma imkânı sağlamıştır.

ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti, gerek sahip oldukları potansiyel açısından; gerek yumuşak gücü devlet politikası haline getirip, bir sistem içerisinde kullanmaları bakımından diğer ülkelerden ayrılırlar. Her iki ülkede de hükümetlerin değışmesi, bu politikaları önemli biçimde etkilememektedir (Altın, 2009, s.17). Örneğin Çin, sadece 2009 ve 2010 yıllarında dış tanıtım için 8,9 Milyar Dolar harcamıştır. Bu sebeple bu iki ülkenin uluslararası ilişkilerde yumuşak güç kullanımı örneklerini uzun vadedeki politikalarına bakarak incelemek mümkündür. Bu iki ülke, bu programların finansmanı için önemli ölçüde ödenek ayırmaktadır. ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin dış politikasında yumuşak güç uygulamalarını, çok değışik coğrafyalarda ve alanlarda görmek mümkündür (Erdil, 2012, s.13).

Özellikle ABD'nin yumuşak güç kullanımına değinmek gerekir. ABD Soğuk Savaşın galibi olarak gösterilmesinden ötürü süper güç olarak kabul edilir. Bu yüzden çekici bir gücü vardır ve diğer toplumlar üzerinde ikna kabiliyeti

mevcuttur. Az ve orta düzeyde gelişmiş hatta iyi düzeyde gelişmiş ülkelerin vatandaşları bile “Amerikan Rüyası” denilen hayali yaşamak istemektedir. Birçok unsur ABD tarafından yumuşak gücün potansiyelini arttırmak için kullanılabilir. Nye’ in hazırlamış olduğu göstergelere bakıldığında;

1. ABD sadece dünyadaki en iyi ekonomiye sahip ülke olarak değil aynı zamanda dünyadaki 500 şirketin yarısı ABD çıkışlıdır.
2. ABD göçmen sıralamasında ikinci sırada yer alan Almanya’ya göre altı kat fazla göçmen akımına uğramaktadır.
3. Hindistan’ın film endüstrisi olan Bollywood bir yılda daha fazla film çekse de ABD’nin film endüstrisi olan Hollywood dünyanın en çok rağbet gören film ve dizi ihracatçısıdır.
4. Yurt dışında üniversite okuyan 1,6 milyon öğrencinin yüzde 14’ü İngiltere’de üniversite okurken bu oranın iki katı olan yüzde 28’i ABD’de üniversite okumaktadır.
5. 2002 yılı itibariyle 86.000 yabancı öğretim üyesi Amerika’ya bağlı eğitim kurum ve kuruluşlarında görev almıştır (Nye, 2005, s.40).

İkinci Dünya Savaşının ardından ABD’nin hâkimiyet alanı oldukça artmıştır. Bu hâkimiyet alanı Asya’dan Avrupa’ya, Güney Amerika’dan Afrika’ya kadar uzanır ve ABD dış politikada yumuşak gücü söz sahibi olmak için kullanmaktadır. Bu bölgelerde yaşanan siyasi belirsizlikler, ekonomik zorluklar, politik anlaşmazlıklar gibi birçok olumsuzlukta ABD’nin etkisi vardır. Getirdiği ilaç yönetmeliği, şeffaf güvenlik yasası gibi birçok uygulamayı diğer ülkelerde kullanmaya başlamıştır ya da bu uygulamaları geliştirerek kendi ülkelerine uyarlamışlardır. Küreselleşme sayesinde kendi kültürünü tüm dünyaya yaymışlardır. Bu 1940 yılında Coca-Cola’nın Fransa’da yasaklanması gibi bazı rahatsızlıklar oluştursa da genel anlamda başarıyla sonuçlanmıştır. Örnek olarak pizzanın İtalya kökenli bir yemek olmasına karşın Uzak Doğu’ya Pizza Hut gibi ABD kökenli firmalar ile taşındığından ABD yemeği olarak bilinmektedir (Nye, 2011, s.30). Ayrıca son dönemlerde ABD’nin Afrika kıtasına ilgisi artmıştır. Bunun en önemli sebepleri ise bölgenin coğrafi konum olarak avantajlı bir bölgede yer alması ve zengin doğal kaynakları olarak gösterilebilir. Bu doğrultuda Amerika Birleşik Devletleri Afrika Komutanlığı (AFRICOM) gibi kuruluşlar kurarak ve bölgenin istikrar kazanmasının ABD çıkarına olacağını söyleyerek

kıtayı terör faaliyetlerinden arındırma, sağlık sorunlarına çözüm getirme ve doğal kaynakları güvence altına alma gibi çalışmalar yapmaktadır (Nye,2005, s.97). Bu eylemler kıtada kıtanın sömürgecilik geçmişi olmasından dolayı tekrar aynı durumları yaşamaktan korku ve kaygıyla yaşamalarına sebep olmaktadır. AFRICOM'un ilerleyen zamanlarda ABD'nin kıtada yapabileceği askeri operasyonlarda Somali örneğinde olduğu gibi bir altyapı oluşturduğu da düşünülmektedir (Erdil, 2012, s.15). ABD bu yumuşak güç politikası doğrultusunda yurtdışından ithal ettiği petrolün yüzde 16'sını Nijerya, Gabon, Angola, Kongo ve Ekvator Ginesi gibi petrol alanlarından sağlamaktadır (Altın, 2009, s.21). Ayrıca Bush döneminde bölgeye yapılan insanı yardımlar 22 milyar dolara, Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromu (AIDS) ile mücadele fonu ise 30 milyar dolara çıkmıştır (Altın, 2009, s.22). Bu yatırımlara ve girişimlere rağmen Afrika kıtasında Çin ve Rusya ile yarışan ve 700'ün üzerindeki askeri üs ve yıllık 250 milyar dolar olan gideriyle kıtada varlığını devam ettirmeye çalışan ABD (Feffer, 2009); her geçen gün geri plana düşmektedir. Bu sebeple yeni bölge arayışlarına girmek zorundadır.

ABD yumuşak güç politikasında çoğunlukla başarılı olsa da yaşadığı hezimetlerde vardır. Sert güç kullanarak bölgeye girdiği ve 20 yıl süren Vietnam savaşı ABD için yumuşak güç kaybı olarak diğer politikalarına yansımıştır. 11 Eylül İkiz Kuleler terör saldırılarından sonra izlenen politika, 2003 Irak müdahalesi yumuşak güç açısından unsurları azaltıcı etkilere sahip olmuştur (Nye, 2005, s.63).

ABD'nin ardından yumuşak güç politikası konusunda değinilmesi gerek bir diğer ülke Çin'dir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurucusu ve lideri Mao Zedong dönemi boyunca dışı kapalı ve daha sert bir dış politikaya sahip olan Çin, Mao'nun ölümünden sonra daha ılımlı ve yumuşak bir dış politika anlayışına geçmiş ve dışı açılmaya başlamıştır. Bu dışı açılımda komşuların ABD tarafından kontrol edilme tehlikesi, uzun yıllar süren Tayvan sorunu ve bölgede geçmişten beri rekabet içinde olduğu Japonya'nın Uzak Doğu lideri olarak kabul edilmesi gibi etkenlerde vardır (Uğur, 2009).

Çin nüfus olarak dünya zirvesinde yer alması, yüzölçümünün geniş olması ve hızlı büyüme oranları sebebiyle özellikle Japonya ve Güney Kore tarafından

tehdit olarak gözükmektedir. Bu tehdit algısını azaltmak için Çin dış politikada ilgisini diğer coğrafyalara çekmiştir ve Afrika bu coğrafyaların başında gelmektedir. Afrika'da bulunan ülkelerde Çin'e daha sıcak yaklaşmışlardır. Bunun en önemli sebebi Çin'in bölgede sömürgecilik geçmişi olmamasıdır. Çin'in 54 ülkeli Afrika kıtasında 49 ülke ile ilişkileri bulunur. Çin bölgeye hastane, fabrika, enerji tesisleri, okul, yol gibi birçok projeyi ücretsiz yaparak halkın sempatisi kazanmıştır. Bunun dışından ilişkisi olduğu ülkelere her yıl en az beş öğrenciye Çin'de okuma fırsatı sağlamıştır (Uğur, 2009). Çin'in 2007 yılına kadar Afrika Kıtasına yaptığı yatırım 7.219 milyar dolardır (Erdil, 2012, s.23). Fakat bu yatırımlara karşılık olarak Çin ile Afrika ülkeleri arasında birçok ticari anlaşma mevcuttur. Dünya üzerinde en çok petrol kullanan ikinci ülke olan Çin, petrol ve enerji ihtiyacının büyük bir kısmını Afrika kıtasından sağlamaktadır. Günümüzde ülkelerin Afrika söz sahibi olmak için girdiği mücadelede Çin yumuşak güç enstrümanlarını doğru ve en iyi biçimde kullanarak öne geçmiş bulunmaktadır.

Günümüzde en yaygın olarak kullanılan yumuşak güç enstrümanları ise popüler öğeler, kültürel anlamda ortaya çıkan ürünler, eğitim kapasitesi, iş dünyasındaki etkisi, sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları, medya gücü ve uluslararası yarışmalardaki başarılar gösterilebilir. Örneklerle açıklamak gerekirse;

- İngiltere: Harry Potter kitap serisi ve James Bond film serisi kültürel öğeler, Premier Futbol Ligi ve Lady Diana gibi popüler öğeler,
- ABD: NBA Basketbol Ligi, Hollywood Sinema Endüstrisi, Shawn Corey Carter (Jay-Z) ve Kardashian Ailesi gibi popüler öğeler,
- Almanya: Şansölye ve Angela Merkel gibi iş dünyası ve politik öğeler örnek gösterilebilir.

Bunların yanı sıra PSY müzik grubu Güney Kore için, Usain Bolt Jamaika için, Justin Bieber Kanada için ideal yumuşak güç enstrümanlarındandır. Dünya üzerinden yaşayan insanlar bu ülkeler hakkında yeterli bilgiye sahip olmasa bile bu popüler isimler sayesinde ilgili ülkeler ile bilgi sahibi olmaya başlamışlardır. Buda ülkelerin yumuşak güç kullanımına başlamasını ve ülkeye girişini kolaylaştırmaktadır.

1.8 TÜRKİYE’NİN YUMUŞAK GÜÇ KAYNAKLARI ve POTANSİYELİ

Türkiye’nin yumuşak güç kaynakları ve potansiyelini incelemeden önce Türkiye’nin dış politikasını incelemek gerekmektedir. Türkiye coğrafi konumu özellikle boğazların hâkimiyeti sayesinde Dünya siyasetinde aktif bir rol oynamaktadır. Türk dış politikası Batıcılık ve statükoculuk olmak üzere iki ilke üzerinden yürütülmüştür. Ayrıca Kemalizm ideolojisi de Türk Dış Politikasının sahip olduğu özellikler arasındadır.

Öncelikle Batıcılıktan bahsetmek gerekirse ilk olarak İkinci Meşrutiyet ile birlikte çıkış sağlamıştır. Batı alt katmanda kapitalizmi, üst katmanda ise laik ve demokratik yaşamı ifade eder. Batıcılık akımı Jön Türk ve İttihat-Terakki geleneğinden gelmektedir (Oran, 2001, s.47). I. Dünya Savaşı sonrasında ise Mustafa Kemal Atatürk liderliği ile daha fazla etki göstermeye başlamıştır. Atatürk, cumhuriyeti ilan ettikten sonra batılı ülkeler tarafından kabul görmek için batının siyasal, ekonomik ve toplumsal altyapısını örnek almıştır. Türkiye; Atatürk dönemi sonrasında ise bu politika devam etmiş ve bu süreçte Avrupa Konseyi, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Avrupa Ekonomi Topluluğu gibi topluluklara üye olmuştur.

Statükoculuk ise kurulu düzeni bozmama anlamına gelmektedir. Bunun Türkiye’deki uygulama alanı mevcut sınırları bozmama olarak söylenebilir (Oran, 2001, s.47). Cumhuriyetin ilanından itibaren günümüze kadar birkaç istisna dışında bu politika yerine getirilmiştir. Bu istisnalar ise sınır ötesine destek veya barış harekâtları için Kore, Kıbrıs, Bosna, Afganistan’a gönderilen askerlerdir.

Türk dış politikası ideolojisi Kemalizm’e değinecek olursak, Kemalist ideolojiye göre; Türkiye Cumhuriyeti Türk milliyetçiliği özelliği ile birlikte tam bağımsız bir ulus devleti ve pratik ve çağa ayak uyduran çağdaş bir dış politikaya sahip devlettir (Çeçen, 1981, s.299). Kemalist ideolojinin temeli olan çağdaş ve pratik dış politika, müdahaleden ziyade barışçıl tavır ve laiklik cumhuriyetin ilanından günümüze kadar uygulanmıştır.

Tüm dünyayı etkisi altına alan Soğuk Savaş döneminde ise NATO üyesi olan Türkiye dış politikasında bir takım değişikliklere giderek ABD ve NATO yanlısı bir politika izlemiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde de Türkiye yakinen

etkilenmiştir. Türkiye'nin bu süreçte izlediği dış politika büyük değişimlere uğramıştır. Bu dönemde Soğuk Savaş süresince izlenen tek yanlı politika yerini çok yanlı politikaya bırakmış ve karşılıklı güven esasına geçiş yapılmıştır. 11 Eylül sonrasında ise Türkiye'nin konumun artan önemi dış politikayı belirleyen etmenlerden olmuştur. Bu dış politikada uygulanan değişiklikler Türkiye'de sert gücün yanı sıra yumuşak gücünde kullanılmasına sebep olmuştur. Yumuşak güç bakımından da Türkiye çok avantajlı bir durumdadır.

Osmanlı Devleti yüzyıllar boyunca Balkanlar, Orta Asya, Ortadoğu ve Kafkaslar coğrafyalarında etkileşim içinde bulunmuştur. Bu etkileşim ve ortak kültür sayesinde bu coğrafyalarda yaşayan halkların büyük bir kısmı Türk toplumuna sempati ile yaklaşmaktadır. Osmanlı Devleti'nden kalan bu tarihi ve kültürel miras sayesinde Türkiye bu bölgelere yumuşak güç politikasını rahatlıkla uygulamaktadır. Özellikle son dönemlerde Türkiye'nin Ortadoğu üzerinde etkisinin arttığı gözlemlenmektedir. Türkiye; son Katar krizini saymazsak bölgede yüklendiği arabuluculuk misyonu, coğrafyada yer alan ülkelerin sorunlarına eğilmek gibi politikalar izlemektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin popüler öğeleri arasında yer alan futbol ve magazinde bölgede yakinen takip edilmektedir. Bu Ortadoğu coğrafyasının da Türkiye'ye ilgi duyduğunu göstermektedir.

Ortadoğu coğrafyası da ki bu etkisinin yanı sıra Balkanlar, Orta Asya ve Kafkaslar 'da benzer şekilde etkili olmaktadır. Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması, Doğu Batı sentezini iyi yapabilmesi bu bölgelerde yumuşak gücünü arttıran en büyük nedenlerdir. Türkiye'nin yumuşak önemli güç kaynaklarını nedenini coğrafi ve jeopolitik konumu, kültürel ve tarihi mirası, ekonomik kapasite, iç ve dış politika, askeri güç ve kurumlar olarak özetleyebiliriz.

1.8.1 Coğrafi ve Jeopolitik Konum

İsveçli Rudolf Kjellen'in ortaya attığı jeopolitik konum kavramı; bir ülkenin kültür, coğrafi konum, ticaret, ulaşım, iklim, ekonomi, yer altı zenginlikleri gibi etmenlerin toplamına denir. Türkiye jeopolitik konum olarak çok kritik bir bölgededir. Üç kıta arasında köprü görevi görmesinin yanı sıra Karadeniz'e tek geçişin sağlandığı ülke konumundadır. Türkiye sahip olduğu bu

jeopolitik ve coğrafi konumu dış ülkelere karşı sürekli koz olarak kullanıp pazarlık gücünü arttırmıştır.

Türkiye ayrıca dünyada turizm açısından çok önemli bir yer kaplamaktadır. 2014 TÜİK (TÜİK, 2014) verilerine göre Türkiye'ye 35 milyon turist giriş yapmış olup bu gelen turistlerin 11 milyon 120 bini Antalya'yı, 10 milyon 486 bini ise İstanbul'u tercih etmiştir. Ayrıca Muğla, İzmir gibi bölgelerde yurtdışından her sene düzenli şekilde turist çekmektedir. Bu Türkiye'nin uluslararası arenada imajını artırır ve bu sayede yumuşak güç ile etki edeceği ülkelere daha kolay giriş yapabilmelerini sağlar.

1.8.2 Kültürel ve Tarihi Miras

Türk tarihi yaklaşık 2500 yıldır bu coğrafyada yaşamaktadır. Türk toplumları; sürekli kurulan Türk İmparatorlukları sayesinde ve son olarak Osmanlı Devleti'nin yıkılmasıyla yıllarca dönüşüm ve değişim içinde geçmiştir. Türkiye de bu değişimler sayesinde dinamik bir yapıya bürünmüştür. Batı Avrupa gibi istikrarlı ve az çeşitli bir yapıya sahip değildir. Bu durum kısa vadede avantaj sağlarken uzun dönemde elde bulunan alternatif azlığından dolayı dezavantaj sağlamaktadır (Çavuş, 2012, s.35). Türkiye geçmiş imparatorluklar döneminde aynı sınırlar içinde yer aldığı Balkanlar, Orta Asya, Ortadoğu ve Kafkaslar coğrafyaları ile yüz yıllar boyunca aynı sanat, mimari, ilim, bilim ve yönetim altında yer alarak ortak kültürel ve tarihi mirasa sahiptir. Aynı zamanda bu coğrafyada farklı lehçeler ile de olsa Türkçe çok yaygın bir biçimde konuşulmaktadır. Bu kültürel ve tarihi miras coğrafi konum ile birleştiğinde yumuşak güç politikasının en önemli kaynaklarını oluşturmaktadırlar.

1.8.3 Ekonomik Kapasite

Türkiye ekonomik anlamda uluslararası alanda tanınmasını sağlayan Lozan Antlaşması'nın 1923 yılında imzalandığı tarihten bu yana çok etkili ve güçlü bir konumda yer almamıştır. Kuruluşundan itibaren özellikle ilk yıllarda tüm kaynakları iç yapılanma için harcamıştır. Bunun yanı sıra Osmanlı Devleti'nden kalan borçların ödenmesi de 1954 yılına kadar devam etmiştir (Yılmaz, 1996, s.53). Günümüzde ise Türkiye'nin ekonomik kapasitesi geçmişe oranla bölgesel olarak ithalat, ihracat ve iç adamları vasıtasıyla artış

göstermektedir (TÜİK, 2014a). Bu artışa rağmen Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları arasında en etkisiz olanının ekonomik kapasite olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'nin yumuşak güç politikasının etkilerini arttırmak için ekonomi kalkınmaya önem vermesi gerekmektedir.

1.8.4 İç ve Dış Politika

Joseph Nye; Bir ülkenin iç ve dış politikalarının yumuşak gücün en önemli potansiyel kaynaklarından olduğunu söylemektedir (Nye, 2005, s.67). Türkiye'nin yumuşak güç kullanımını kolaylaştıran en önemli sebepler arasında jeopolitik ve coğrafi konumu sayesinde Hristiyanlık ve İslam'ın kesişme noktasında olması sebebiyle ve seküler bir kimlik sahibi olup demokrasi ile yönetilmesi arasında gösterilebilir (Çavuş, 2012, s.39). Bunun yanı sıra dış politikada izlenen barışçıl yollar, arabuluculuk görevleri ve uluslararası hukukun üstünlüğünü kabul etmesi gibi dış politikalar Türkiye'nin yumuşak gücünün artmasını sağlamaktadır. Türkiye 2000'li yıllardan beri iç ve dış politikada bu şekilde bir yol izlemiş olsa bile geçmişten dolayı oluşan yanlış anlaşılmaları düzeltmeye çalışmaktadır. Bu negatif görünüşün değişmesi için uluslararası arenalarda kamuoyu oluşturmaya, reklam ve tanıtım çalışmalarına önem vermeye başlamıştır.

1.8.5 Askeri Güç

Askeri güç her ne kadar sert güç kaynakları arasında gibi gözüksede yumuşak güç için de önemli bir kaynaktır. Bir ülkenin askeri kaynakları ve kapasitesi ne kadar büyük ve güçlüyse diğer ülkeler tarafından o kadar cezbedici gözükmektedir. Günümüzde gelişen dinamiklere göre ordular artık barışı desteklemek amacıyla da kullanılmaktadır. Türkiye tarih boyunca birçok kez barış programları için asker göndererek diğer ülkelere katkı sağlamıştır. Ayrıca geçmişte harekâtlara destek olarak gönderdiği askerler sayesinde destek olduğu toplumlarda sempati ile karşılanmaktadır. Bunun en iyi örneği Kore Savaşı'dır. Üzerinden yaklaşık 60 yıl geçmesine rağmen hâlâ Güney Kore halkı Türkiye'ye minnet ve sempati duymaktadır.

1.8.6 Kurumlar

Devlet kurumları ve devlet dışı kurumlar bir ülkeye giriş için önemli yer teşkil etmektedir. Bu kurumlar özellikle gittiği yerlerde yardım ve sosyal sorumluluk projelerine imza atıyorsa yumuşak güç için iyi bir kaynak oluşturmaktadırlar. Bu kurumlar sayesinde destek götürülen ülkede nüfuz sahibi olunabilir ve uzun vadede söz hakkı kazanılabilmektedir. Türkiye’de bu misyonu üstlenen devlet ve devlet dışı kurumlar bulunmaktadır. Bunların başında TİKA, Arama Kurtarma Derneği (AKUT), İHH İnsanı Yardım Vakfı ve Kızılay gelmektedir.

1.9 TÜRK DIŞ POLİTİKASI’NDA YUMUŞAK GÜÇ ÖRNEKLERİ

Türkiye 1923 yılında Cumhuriyet rejimine geçtikten sonra dış politikada çeşitli siyasi denemeler ve girişimlerde bulunmuştur. Özellikle Soğuk Savaş döneminde NATO üyesi olmasının da etkisiyle ABD yanlısı politika izlemiştir. Soğuk Savaş döneminden sonra dünya literatüründe sıkça bahsedilen ve birçok ülkenin benimsediği yumuşak güçte daha önce bahsettiğimiz gibi sert güç uygulamasının yanında Türk Dış Politikası’nda yerini almıştır. Türkiye’nin yumuşak güç örneklerinden bahsetmeden önce dış politikada sergilediği sert güç örneklerine de değinmek gerekir.

Türkiye’nin sert güç unsurlarını net olarak kullandığı ilk politik olay olarak Kıbrıs Barış Harekâtı’dır. Kıbrıs coğrafi konumdan çok önemli bir yerdedir ve Türk-Yunan ilişkilerinin gidişatını etkileyen en büyük etkenlerden biridir. Kıbrıs konusunda Yunanistan’ın 1700’lü yıllardan beri en büyük hedeflerinden olan Enosis yani adanın tamamen Yunanistan’a bağlanma hedefi sebebiyle Türkiye öncelik olarak sorunu diplomatik yollarla çözmeye çalışmıştır. Fakat diplomatik yollar ile bu sorunun çözülmeyeceği belli olunca hava harekâtları ile 1963, 1964 ve 1967 yıllarında müdahalede bulunmuştur ve devamında 1974 yılında Adaya asker çıkartarak Kıbrıs Barış Harekâtını gerçekleştirmiştir.

Sert güç kullanımına bir diğer örnek ise Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleşen Kardak Krizi’dir. Kardak Krizi 25 Aralık 1995 günü Figen Akat isimli Türk yük gemisinin Kardak Kayalıklarına oturmasıyla başlamış ve sebep olarak bu kayalıkların kime ait olduğu konusunda anlaşmazlıklardan

kaynaklanmıştır. Yunan tarafı kayalıklara asker çıkartınca Türkiye öncelikle bu askerlerin geri çekilmesini talep etmiştir fakat bu talep olumsuz karşılanmıştır. Bunun üzerine Türkiye kayalıklara asker göndermiş ve hükümet yetkilileri savaşın çıkmasını bile göze aldıklarını bildirmişlerdir. Bu hareket ve ifadelerden sonra Yunanistan geri adım atmış ve askerlerini geri çekmiştir.

Bu iki örnek dışından bir diğer örnek ise Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile yaşanan S-300 Füze Krizini gösterebiliriz. 1997 yılında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin sayıları 12 ile 24 arasında değişen S-300 füze bataryaları ve füzelerini satın almak için Rusya Federasyonu ile anlaşma yapmasının duyulmasıyla ortaya çıkan krizdir (Barletta, 1998, s.51). Türkiye bunu adadaki silahsızlanmaya karşı bir tehdit olarak algılamış ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni askeri güç kullanımı ile tehdit ederek füze alma kararından vazgeçirmeye zorlamıştır. Bunun üzerinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi füze almaktan vazgeçmiştir.

Türkiye'nin sert güç kullanımı için verilebilecek son örnek ise 1996-1998 yılları arasında Suriye ile yaşanan krizdir. Bu krizin sebebi ise Suriye'nin tüm dünyanın terör örgütü listelerinde yer alan Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu (ASALA) ve Kürdistan İşçi Partisi (PKK) terör örgütlerine destek vermesi ve özellikle PKK terör örgütünün Suriye sınırları içerisinde konuşlanmasıdır. Bu kriz boyunca Türkiye'de hükümet ve Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) Suriye'yi askeri güç kullanma konusunda açıkça tehdit etmiştir. Bunun sürecin devamında Suriye 1998'de PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ı sınır dışı ettiğini duyurmuş ve ilişkiler düzelmeye başlamıştır.

Yukarıda bahsedilen olaylarda ortaya konulan sert güç politikasının yanı sıra Türkiye'nin ciddi bir yumuşak güç potansiyeli ve politikaları bulunmaktadır. Yumuşak güç potansiyelini sağlayan etkenler özellikle Osmanlı Devletinin bırakmış olduğu tarihi sürecin sağladığı etki, Türkçe'nin çok geniş bir coğrafyada konuşuluyor olması, Türkiye'nin konumu itibarıyla önemi, son dönemlere kadar Türkiye'nin dış politikada barışçı bir yol izlemesi, Türkiye'nin izlediği iktisadi adımlar ve Türkiye çıkışlı sivil toplum kuruluşlarının dünya genelinde yaptığı başarılı çalışmalar olarak sıralanabilir. Türkiye'nin etkili olduğu yumuşak güç alanı Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelmesi ile artış göstermiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın özellikle Ortadoğu coğrafyasında halk tarafından sevilmesi bunun sebeplerinden gösterilebilir.

Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeli sayesinde başarıya ulaştığı ilk uluslararası olaylardan biri 1936 yılında imzalanan Montreux Sözleşmesi olarak kabul edilebilir. Bu sözleşme ile Türkiye, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarında hâkimiyeti elde etmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi taraf ülkeleri eski sözleşmenin o dönemde uluslararası ortamda bulunan risk ve tehditleri ortadan kaldırma konusunda yeterli olmadığını ikna ederek oluşmasını sağlamıştır.

Hatay Cumhuriyeti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne katılması da Türkiye'nin hem sert hem yumuşak güç kullanımına yönelik diğer örneklerden biridir. Sakarya Savaşından sonra 20 Ekim 1921 yılında Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması ile Türkiye'nin Suriye sınırı çizilip Hatay'da özel bir yönetim kurularak Hatay'ın Fransa'ya bırakılması konusunda anlaşılmıştır. Fakat yaklaşan İkinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle Fransa Suriye ve Lübnan'daki manda yönetimine son vermiş ve Hatay'ın Suriye sınırlarında kalmıştır. Bunun üzerine Türkiye Milletler Cemiyetine Fransa'nın Ankara Antlaşması'nı ihlal ettiğini ve artık Türkiye'nin bu antlaşmayı tanımadığını bildirmiştir. Türkiye bu antlaşma yerine Hatay'ın da Suriye ve Lübnan gibi bağımsız bir devlet olmasını önermiştir. Milletler Cemiyeti Hatay'ın iç işlerinde bağımsız, dış işlerinde ise Suriye'ye bağlı özerk bir devlet olduğunu kabul etmiştir. Fransa bu kararı uygulamayı geciktirince Türkiye Hatay sınırına asker göndermeye başlamıştır. Bu gelişme üzerine Fransa Hatay tavrını yumuşatarak Türkiye ile anlaşma yoluna gitmiştir ve toprak bütünlüğünün ortaklaşa korunmasına karar verilmiştir. 1938 yılında Fransa ile Türkiye gözetimi ile Hatay Meclis seçimleri yapılmış ve Hatay Cumhuriyeti ilan edilmiştir. 23 Haziran 1939 tarihinde ise Hatay Meclisi oybirliği ile Türkiye'ye katılmaya karar vermiştir. Aynı gün Türkiye ile Fransa arasında bir anlaşma imzalanarak bu durum Fransa tarafından da kabul edilmiştir (Can, 2010). Hatay'ın Türkiye Cumhuriyeti'ne katılması süresince izlenen politika sert güç ile yumuşak gücün beraber kullanılarak ne kadar etkili olabileceğine yönelik çok önemli bir örnektir.

Bu olaylarla beraber Türkiye dış politikada barışçıl bir çizgide ilerleyerek o dönemde yumuşak güç kavramı henüz ortaya çıkmamış olsa bile günümüzdeki yumuşak güç tanımını kapsayacak şekilde hareket etmiştir. Örnek vermek

gerekirse bu dönem boyunca Türkiye birçok güvenlik anlaşmasına katkı sağlamıştır. Bunlardan biri 1937 yılında Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında kurulan Sadabat Paktı'dır. Türkiye bu Pakt kurulurken İran ve Irak arasındaki anlaşmazlığı çözümleyici politika izlemiştir. Bunun yanı sıra Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında imzalanan Balkan Antantı'nın kurulması için de çok önemli katkılarda bulunmuştur.

Türkiye bu adımların yanı sıra yumuşak güç potansiyelini kullanarak iktisadi gelişimi amaçlayan projelerde de yer almıştır. Bu projelere örnek vermek gerekirse Kars-Gümrü Bakü demiryolu projesi ve Tiflis-Ceyhan Petrol boru hattıdır. Türkiye bu projeler sayesinde Orta Asya'da bulunan dost devletlerine ulaşmayı başarmıştır.

Türkiye ayrıca yumuşak güç kullanımında Türkiye'de kurulan devlet kuruluşlarını ve sivil toplum örgütlerini de kullanmaktadır. Bu örgütlerin başında TİKA gelmektedir. TİKA; başta Türkçe'nin konuşulduğu ülkeler ve komşu ülkeler olmak üzere, gelişme yolundaki ülkelere, teknik, ticari, ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim gibi alanlarda projeler ve iş birliği yapmak amacıyla kurulmuştur (TİKA, 2017). TİKA'nın kuruluş yıllarındaki amacı Türk cumhuriyetlerinin kendi sosyal yapısını üretmesi, kendi kimliğini sağlıklı bir şekilde inşa etmesi, kültürel ve siyasi hakların gelişmesi, teknik alt yapı konusunda eksiklerin giderilmesi olarak sıralanabilir. Bir başka devlet kuruluşu olan Türk Kızılayı da dünyanın çeşitli çatışma bölgelerinde gerek insanı gerek sağlık alanın yardımlarda bulunarak çalışmalar yapmaktadır. Türk Kızılay'ı kurulduğu 1868 yılından bu yana toplumsal dayanışmayı sağlamak, sosyal refahın gelişmesine katkıda bulunmak, yoksul ve muhtaç insanlara barınma, beslenme ve sağlık yardımı ulaştırmak için önemli görevler üstlenerek kan, afet, uluslararası yardım, göç ve mülteci hizmetleri, sosyal hizmetler, sağlık, ilk yardım, eğitim, gençlik ve mineralli su işletmeleri alanlarında faaliyet sunar (Türk Kızılayı, 2017). Bu devlet kuruluşlarının yanı sıra Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı veren sivil toplum örgütleri de mevcuttur. AKUT bu örgütlere örnektir. Özellikle Yunanistan, İran, Tayvan'da yaşanan doğal afetler sonrası yaptığı yardımlar ile halkların takdirini kazanmış ve Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı sağlamıştır. Diğer bir sivil toplum örgütü olan İHH İnsani Yardım Vakfı yüzün üzerinde çeşitli ülkelere ve bölgelere insani yardım götürerek insan hakları ve diplomasi alanlarında faaliyet

gösteren uluslararası sivil toplum örgütüdür (İHH İnsani Yardım Vakfı, 2017). İHH İnsani Yardım Vakfı özellikle İsrail'in Gazze'ye karşı başlatmış olduğu yaklaşık olarak 1150 Filistinlinin hayatını kaybettiği ve yaklaşık olarak 4500 kişni yaralandığı Dökme Kurşun Operasyonu (Barzak ve Laub, 2008, s.2) sonrasında adını uluslararası arenada 2010 yılında Özgür Gazze Hareketi ile birlikte Gazze Özgürlük Filosunu organize ederek duyurmuştur. İHH İnsani Yardım Vakfı ile Özgür Gazze Hareketi 633 yolculu Mavi Marmara adlı insani yardım taşıyan gemiye uluslararası sularda bir saldırı gerçekleştirmiş ve 10 aktivisti öldürmüştür. Bu saldırı sonrası İHH İnsani Yardım Vakfı uluslararası mahkemelerde çeşitli soruşturma ve davalar açmıştır. Fakat İsrail 2013 yılına kadar herhangi bir girişimde bulunmamış ve ABD başkanı Barack Obama'nın ziyareti sonrasında İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu telefon ile dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ı arayarak özür dilemiş ve hayatını kaybedenlerin ailelerine tazminat ödemeyi kabul etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti adına, Recep Tayyip Erdoğan'da bu özrü kabul etmiştir (Yackley, 2013). Türkiye, bu sivil toplum örgütleri ve devlet kuruluşları sayesinde yaşam kalitesi ortalamanın çok altında olan ülkelerde bile halk üzerinde olumlu etki bırakarak ilgili coğrafyalarda güçlenmektedir.

Bunlar dışında Türkiye'nin yumuşak güç politikalarına Türk müteahhitlerin yurtdışında yapmış olduğu çalışmalar da örnek gösterilebilir. Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan gibi ortak tarih, dil ve din paydasında bulduğumuz dost ülkelerde, Pakistan, Irak ve Lübnan gibi Arap coğrafyasında yer alan ülkelerde ve Somali, Kenya, Tanzanya, Cezayir gibi çeşitli Afrika ülkelerde hastane, konsolosluk, konut, havalimanı gibi birçok projede ana yüklenici pozisyonunda yer alarak hem projenin yapıldığı ülkede iş istihdamı sağlar hem de halkın sempatisini kazanmaktadır. Bunun yanı sıra 1992 yılından beri düzenlenen "Türkçe Dili Konuşan Ülkeler Zirvesi", Öğrenci Değişim Programları gibi etkinliklerde Türkiye'nin yumuşak güç politikasına yardım eden etkenlerdir. Ayrıca son yıllarda Türkiye'den özellikle Ortadoğu coğrafyasına başlayan dizi ihracatı Türkiye'nin yumuşak güç politikalarına destek vermektedir.

1.10 TÜRKİYE’NİN YUMUŞAK GÜÇ POLİTİKASI KARŞISINDAKİ ENGELLER

Türkiye’nin bahsettiğimiz gibi gün geçtikçe artan yumuşak gücünün önünde bazı engeller veya eksiklikler bulunmaktadır. Türkiye bu engelleri ve eksiklikleri ortadan kaldırabilirse dünya üzerinde daha söz söyleyebilir bir konuma gelecektir.

Aşılması gereken engellerden biri olarak dış politikada devlet merkezli karar mekanizması gösterilebilir. Bu dış politikada karar verirken toplumdan ziyade devlet merkezli davranılması anlamına gelmektedir (Altınay, 2008, s.55). Diğer bir eksiklik ise her ne kadar son zamanlarda artış gösterse de uluslararası arenada yumuşak güç uygulayacak Türk kurum ve kuruluşlarının sayısının yeterli olmamasıdır (Altınay, 2008, s.56).

Bunun dışında Prof. Dr. Fuat Keyman’a göre; Türkiye’de demokrasiyi geliştirmek için öncelikle, yaşanılabilir ve özgür bir sivil toplum oluşturmak, saygı duyulacak bir siyasi toplum sağlamak, vatandaşların özgür ve bağımsız bir şekilde dernek hayatına sahip olabilmesi için yasal garanti sağlamak, daha kullanışlı bir bürokrasi sağlamak ve kurumsal ekonomik toplum oluşturmak şeklinde açıklamıştır (Keyman, 2010, s.4).

Yumuşak gücü etkileyen unsurlar iç politika, refah seviyesi, insan haklarına duyulan saygı, dünyadaki imajı gösterilebilir. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı’nın kurucu başkanlarından olan İbrahim Kalın (2011, s.20) ise; Türkiye’nin kimlik sorunu, kutuplaşmalar, Alevi ve Kürt sorunu, azınlıklar sorunu, insan hakları gibi sorunları yumuşak gücünün etkisini arttırmak için aşması gerektiğini dile getirmiştir.

Türkiye’nin Ortadoğu coğrafyasında yumuşak güç politikasını kullanırken karşılaştığı en büyük engel olarak ise Arap Baharı göze çarpmaktadır. Arap Baharı bölgeyi istikrarsız bir görünüme sokmuş ve arabuluculuk vasıtasıyla bölgede bulunan Türkiye’nin yumuşak güç kullanımını zorlaştırmıştır. Bu tarz engeller sadece Ortadoğu ile sınırlı değildir. Türkiye’nin etkili olduğu Balkanlar, Orta Asya ve Kafkasya’da da bir takım sorunlar mevcuttur. Özellikle Balkanlar’da Yugoslavya’nın dağılmasıyla ortaya çıkan kaos ortamı bu bölgeyi de istikrarsız

bir hale getirmiştir. Ayrıca bölgede ki Sırp'ların Türk halkına karşı sempati beslememesi ve Yunanların Balkanlar'da Türk varlığından endişe duyması da Türkiye'nin bölgeye giriş yaparken karşılaştığı en büyük engellerdendir. Kafkaslarda ise Türkiye'nin karşısına çıkan en büyük engel Ermeni sorunudur. Bu sorun bölgede Türklere sempati duyulmasına karşı çıkan bir engeldir. Kafkaslarda ve Orta Asya'da Türkiye için diğer büyük bir engel ise Rusya'nın bölge üzerinde ki yoğun etkisidir. Türkiye henüz bölgede Rusya'ya rakip olacak kadar bir nüfuz ve güce sahip değildir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE AFRİKA İLİŞKİLERİ

Bu bölümde geçmişten günümüze Türkiye ile Afrika arasındaki ilişkiler tarihi, siyasi ve ekonomik olarak ele alınacak olup Türkiye'nin Afrika kıtası üzerindeki yumuşak güç uygulamalarına değinilecektir.

2.1 GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AFRİKA

Yeryüzündeki en eski uygarlıklarından biri olan Afrika 32,2 milyon km²'lik alanı ve 1 milyar kişilik nüfusu ve 32,2 milyon km²' lik alanı ile dünyanın ikinci büyük kıtasıdır. Afrika Kıtası bu özelliğini buzul olaylarından etkilenmeyen bir kara parçası olması sayesinde kazanmıştır. Afrika; kelime anlamı olarak Yunancada A-Frigi kökünden gelip sıcak memleket demektir (Tepebaş, 2010, s.11). Kıtanın güneyinde Hint Okyanusu, kuzeyinde Akdeniz, doğusunda Kızıldeniz ve Süveyş Kanalı, batısında ise Atlas Okyanusu bulunmaktadır. Kıta Madagaskar, Yeşil Burun gibi birçok takımadayı da bünyesinde barındırır. Kıtanın yüz ölçümü bakımından en büyük ülkesi Cezayir, en küçük ülkesi ise Seyşeller Takım Adaları'dır. Karada bulunan en küçük ülke ise Gambiya'dır.

2.1.1 Geçmişten Günümüze Afrika Tarihi

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) 1964 yılında Afrika Genel Tarihi çalışmalarına başlatmıştır ve bu doğrultuda Afrika tarihini dokuz grup (Cilt I – Metodoloji ve Afrika Tarih Öncesi, Cilt II – Afrika'nın Eski Uygarlıkları, Cilt III – VII. Ve XI. Yüzyıldaki Afrika, Cilt IV – XII. ve XVI. Yüzyıldaki Afrika, Cilt V – XVI. Ve XVIII. Yüzyıldaki Afrika, Cilt VI – XIX. Yüzyıldan 1880'lere Kadar Afrika, Cilt VII – Koloni Hâkimiyeti Altındaki Afrika (1880-1935), Cilt: VIII - 1935'ten günümüze olan süreçteki Afrika, Cilt IX – Tamamlanmadı) olarak incelemiştir. Bu çalışmada ise İslamiyet öncesi dönem, 7.yy'dan 16.yy'a kadar olan dönem, 16.yy'dan 19.yy'a kadar olan dönem, Afrika'da sömürgecilik dönemi ve II. Dünya Savaşı sonrası Afrika (Sömürgeciliğin Sonu) olarak incelenmiştir.

2.1.1.1 İslamiyet Öncesi Dönem

İslamiyet yayılmadan önce Afrika'da birçok büyük devlet vardı. Habeşistan'da Aksum Krallığı, Sudan'da Kuş Krallığı ve Songoy İmparatorluğu, Gana İmparatorluğu, Mali Devleti ve Kongo Krallığı bu devletlere en iyi örneklerdir. Habeşistan'da bulunan Aksum Krallığı milattan sonra 4.yy'da Hristiyanlığı seçerek ve Afrika Kıtası'nda Hristiyanlığın yerleştiği ilk ülke olmuştur.

2.1.1.2 7.Yüzyıl'dan 16.Yüzyıl'a Kadar Olan Dönem

Afrika Kıtası'nda bulunan ülkeler kayıt tutma konusunda yetersiz oldukları için hangi toplumlar ile ne zaman ilişkiye girdiklerini tespit etmek oldukça zordur. Günümüzde UNESCO, Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası örgütler ve STK'lar bu çalışmaları yapmaktadırlar. Fakat Mısır'da yer alan hiyeroglif çizimleri incelendiğinde çıkan sonuçlara göre Mısır'ın Somali ve Etiyopya arasında yer aldığı rivayet edilen Punt şehrine gittiği tespit edilmiştir (Strouhal, 1992, s.57). Diğer rivayetlere göre ise Sümerli ile Babilli tüccarlarında bu kıtayı ziyaret ettiği öne sürülmüştür.

Afrika'da İslamiyet ise yine bu dönemde yayılmaya başlamıştır. İlk olarak 642 yılında Halife Ömer'in döneminde Amr İbnül As liderlik ettiği İslam orduları Mısır ve Sirenaik'i ele geçirmiştir (b. AS, 1993, s.79). Bu kıtaya girişten sonra 800 yılında bir Arap devleti olan Aglebiler devamında ise bir Pers devleti olan Rüstemiler kurulmuştur. Fas'ta ise İdris Şerifi tarafından İdrisiler devleti kurulmuştur (Azimli, 2003, s.12). Bu gelişmelerin devamında Afrika'da Müslümanlığı seçen ülke sayısı artış göstermeye başlamıştır. 7.yy'ın ortalarına doğru kıyılarda ticaret yapmaya başlayan Hintliler ve Fenikeliler bu dönemden sonra Arap tüccarların para işlerini yürütmeye başlamışlardır. Kıtada Müslümanlığın bu kadar hızlı yayılması tüm güç dengelerini değiştirmiştir.

Marco Polo'nun Çin seferlerinden sonra (1255-1325) Çin gemileri Doğu Afrika kıyılarına gelerek Afrika'nın kültürel olarak gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Bu gelişmenin bu denli önemli olmasının sebebi muz, yer elması ve demir eşya üretimi gibi birçok yeniliğin Afrika kültürüne tanıtılmasıdır (Burney, 2004, s.32).

Afrika'nın Avrupalılar tarafından tanınması ise Portekizli denizci Dom Henrique'nin 1415 yılında Afrika içlerine kadar hareket ederek Maderia Adaları'na, Gine Körfezi'ne, Beyaz ve Yeşil Burun'a ve Gambia'ya ulaşmıştır. 1487 yılında ise yine Portekizli denizci Bertalmi Diyaz da Afrika'nın güney batısına ulaşmış ve fırtınaların çok olması sebebiyle buraya Fırtınalar Burnu adını vermiştir. Daha sonraları Portekiz Kralı bu bölgenin adını Ümit Burnu olarak değiştirmiştir. Portekizli denizci Vasco do Gama'nın 1497 yılında düzenlediği Mozambik seferinin sonunda bölgeden yanına aldığı üç kılavuz sayesinde 1498 yılında Hindistan'a deniz yolunu keşfetmiştir. Bu sayede Hindistan sömürüye açılmıştır. Aynı zamanda bu güzergâh sayesinde Afrika'nın çevresini dolaşan ilk denizci olmuştur.

2.1.1.3 16.Yüzyıl'dan 19.Yüzyıl'a Kadar Olan Dönem

15.yy'ın sonlarında yaşanan gelişmelerin ardından 16. ve 17.yıllar'da Afrika Kıtası'na ilgi besleyen Avrupalı devletler Batı Afrika'nın ticaret bölgelerine yerleşmiştir. Ticaret dışında Kıta içinde yapılan ilk araştırmalara ise 1749 yılında İngiliz Michel Adanson tarafından Senegal ve Gambia'da yapılmıştır. Bu araştırmaların sonucunda Batı dünyası zooloji ve biyoloji konusunda Afrika hakkında bilgi sahip olup bu bilgileri kullanmaya başlamıştır. 1788 yılında İngiliz bilim adamları öncülüğünde Afrika Birliği kurulmuş (Cawthom, 1883, s.771) ve çalışmalar daha derli toplu hale getirilmiştir. 19yy.'ın sonuna kadar Batı dünyası tarafından kıtaya gezginler, bilim adamları ve denizciler gönderilmiştir. Bunun sonucunda Batılı ülkeler Afrika kıtası ile ilgili haritalar, araştırmalar ve krokilere sahip olmuştur. Bu da artık Afrika'nın bilinen bir bölge olmasına yol açıp istila ve sömürü sürecini hızlandırmıştır.

2.1.1.4 Afrika'da Sömürgecilik Dönemi

Altın madenleri, çeşitli baharatlar, köle ticareti Batılı ülkeler için Afrika kıtasını çok cazip bir yer olarak kılıyordu. 19.yy ile birlikte hız kazanan coğrafi keşifler sayesinde Afrika Kıtası'nda sömürge çok kısa bir sürede gerçekleşmiştir. Resmi olmayan bilgilere göre 1870 yılında Afrika'nın sadece yüzde birlik kısmı sömürge altıda iken 1890 yılında bu oran yüzde doksanlara çıkmıştır. 15.yy'da Portekizlilerin Angola ve Mozambik kıyılarını istila etmesiyle başlayan bu

sömürge sürecinin devamında Hollandalılar Güney Afrika kıyılarını, Fransızlar 16.yy itibari ile Batı Afrika kıyılarını istila etmiştir. İngilizler ise Gine Körfez kıyılarına yerleşmiştir.

1867 yılı itibariyle de Güney Afrika'da keşfedilen değerli mücevherler Avrupa ülkeleri kıtanın iç kesimlerine de nüfuz etmeye başlamıştır. 1869 yılında Süveyş Kanalı'nın da açılması ile kıtaya ulaşım sorunu da ortadan kalkmıştır. Afrika kıyılarından herhangi bir yer işgal eden Batılı ülkelerin, işgal ettiği kıyının iç kesimlerinin de kendilerine ait olduğunu iddia etmeleri çeşitli anlaşmazlıklara yol açıyordu. Bunun üzerine Portekiz'in önerisi ve Almanya şansölyesi Otto van Bismarck'ın arabuluculuğu ile 1885 yılında Almanya'nın başkenti olan Berlin şehrinde "Afrika'yı Medenileştirme" adı altında toplanarak "Berlin Senedi" imzalanmıştır (Armaoğlu, 1995, s.85). Bu senet ile birlikte fiili işgal kabul edilmiştir. Bu fiili işgal Afrika'da bir toprak işgal edilmedikçe oraya sahip olunamayacaktır anlamına gelmektedir.

Amerika kıtasının keşfi ile birlikte Portekizliler, Hollandalılar, İngilizler ve Fransızlar Afrika'dan insanları esir alıp köle olarak çalıştırmak üzere Amerika'ya götürmeye başlamışlardı. Bu köle ticareti Afrika'yı olumsuz yönde etkilemiştir. Şehirler boşalmış, iş gücü kaybolmuş ve bunların üzerine de devletler yıkılmaya başlamıştır. 1873 yılında Avrupa'da meydana gelen büyük ekonomik kriz sonrasında Afrika iyice bir pazar haline getirilip toprakların ve kaynakların hoyratça kullanımına başlanmıştır. Bunun üzerine topraklar çoraklaşıp verimsizleşmiştir. Köle ticaretini en büyük etkilerinden biride genç nüfusun azalması olmuştur. Bu bölgenin işgalini kolaylaştırdığı gibi fakirleşmesini de sağlamıştır.

Özetle ülkelerin sömürge politikalarını incelendiğinde;

- a. **İngiltere'nin Sömürgecilik Politikası:** Sömürgecilik politikasına 1815 yılında Cope Colonge'yi işgal ederek başlayan İngiltere; 1882 yılında Mısır'ı, 1889'da Rodezya'yı, 1890'da Kenya'yı, 1891'de Nyasalan'ı ve 1894 yılında ise Uganda'yı işgal etmiştir. 1895 yılında Nil Nehri'nin güvenliği sağlamak için Sudan'ı da işgal etmeye çalışan İngiltere, bu bölgede silahlı savunma ile karşılaşmış ve yenilgiye uğramıştır. Bunun

üzerine daha güçlü bir saldırı yaparak 1896 yılında Sudan'ı da işgal edip Mısır'dan Cape Town'a kadar olan bölümü ele geçirmiştir (Özdağ, 2017, s.117).

- b. Fransa'nın Sömürgecilik Politikası:** Fransa 1830 yılında Cezayir'i işgal ederek başladığı sömürge politikasına 1880 yılında Senegal'i alarak devam etmiştir. Ardından Afrika'nın içlerine girmeye başlamıştır. 1878 yılında Fransa'dan Alsace Lorian'ı alan Almanya Fransa'nın Tunus'u alması için teşvik edip bölgesel anlaşmazlık yaşamak istememiştir. 1890 yılında Almanya'nın bölgede gücünün artması üzerine İngiltere'nin başkenti Londra şehrinde Fransa ve İngiltere arasında Batı Afrika'nın bölüşülmesi için bir anlaşma yapılmıştır. Sömürgeler üzerinde yapılan bu çatışmalar dünyayı yeni bir savaşa doğru götürmekteydi. Fransa 1896 yılında İngiltere sömürsü altında yer alan Sudan'ı işgal etmiştir. İngiltere ise Almanya ile arasında olan gerginlik yüzünden buna müsaade etmiştir. Böylece İngiltere, Fransa'nın Senegal'den Sudan'a kadar olan sömürgesini kabul etmiştir. Fakat İngiltere tekrar Sudan'ı işgal etmek isteyince Fransa ile 1899 yılında yeni bir sözleşme imzalamıştır. Bu sözleşme ile Kuzey Afrika'daki sömürü alanları belirlenmiştir. Bu anlaşmadan beş yıl sonra 1904 yılında İngiltere ve Fransa arasında "Dostane İttifak" anlaşması imzalanmış ve Fransa İngiltere'nin Mısır sömürsünü, İngiltere'de Fransa'nın Fas sömürsünü tanımıştır (Uygur, 2013, s.273).
- c. Almanya'nın Sömürgecilik Politikası:** Almanya; İngiltere ve Fransa'ya oranla daha az bölgede sömürgecilik yapmıştır. Fakat bu bölgeler hem coğrafi olarak kritik bölgelerde hem de kaynak bakımından daha zengindir. Togo, Kamerun, Yeni Gine Almanya'nın Afrika kıtasında sömürgecilik politikası yaptığı ülkelerdir (Kalay, 2018, s.95).
- d. İtalya'nın Sömürgecilik Politikası:** İtalya konum olarak Afrika Kıtası'na özellikle Tunus'a yakın bir bölgededir. Bu yüzden Tunus'u istila etmek istiyordu. Fakat Fransa Tunus'u işgal edince İtalya diğer Avrupa devletlerinden destek aramaya başlamış ve Almanya ile anlaşmıştır. Bu anlaşmaya göre İtalya Fransız saldırısı ile karşılaşırca Almanya İtalya'nın yanında olacaktır. Bu desteği yanına alan İtalya Somali ve Eritre'yi almıştır. Libya'yı da 1912 yılında Uşi Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nden almıştır (Taş, 2016, s.160).

Bu gelişmeler sonrası patlak veren Birinci Dünya Savaşı'nın katılan ülkeler üzerindeki tahribatı çok büyük olmuştur. 1800'lü yıllarda olduğu gibi kıtanın üzerine düşmemişlerdir. Avrupa devletleri, savaş sonrasında tükenen kaynakları için Afrika kıtasını tek tip tarıma zorlamıştır. Örnek vermek gerekirse Nijerya'da sadece pamuk üretilirken, Senegal'de yer fıstığı, Uganda'da kahve üretilmiştir. Bu Afrika ülkelerinin kendi kendilerine yetememesine sebep olup büyük açlık sorunları oluşmasına yol açmıştır.

2.1.1.5 Afrika'da Sömürgeciliğin Sonu

Afrika'da sömürgecilik dönemi boyunca yaşanan sıkıntılar İkinci Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir. Bir büyük dünya savaşından çıkan Batılı devletler ikinci bir savaş ile karşı karşıya kalınca Afrika'da eskisi kadar etkili olamamaya başlamıştır. Bu fırsatı değerlendiren Afrika ülkeleri bağımsızlık mücadeleleri vermeye başlamış ve bu mücadeleler İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etmiştir. Bu mücadele sonunda neredeyse tüm devletler bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. İlk olarak 1951 yılında İtalya'ya karşı bağımsızlığını kazanan Libya ile başlayan süreç, 1956 yılında Tunus ve Fas, 1957 yılında Gana şeklinde ilerlemiştir. Sonraki on yılda diğer devletler de sırasıyla bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Bu bağımsızlık mücadelelerini başlatan en önemli sebepler kendi aralarında çatışan Avrupa devletleri ve özgürlük düşüncesiyle ülkelerine dönen Avrupa'da eğitimini tamamlamış Afrikalılardır.

Günümüzde Afrika'da 58 adet bağımsız ülke vardır. Fakat hala birçoğu istikrarsızlık, açlık, yolsuzluk ve iç savaşlar ile mücadele etmektedirler. Kıtada yer alan ülkelerin büyük bir kısmında başkanlık sistemi vardır. Demokratikleşme sürecine giren ülkeler darbeler ve askeri müdahaleler ile sekteye uğramaktadırlar.

Afrika'da ki istikrarsızlık birçok etnik grubun ortaya çıkmasına ve bu da bölgede şiddetli iç çatışmaların yaşanmasına sebep olmaktadır. Askeri gruplar yönetimde söz sahibi olarak bölgede olan bu iç çatışmalar ile daha etkili bir konuma gelmektedirler. Soğuk Savaş sırasında Uluslararası Para Fonu (IMF) bölgedeki istikrarsızlığı gidermek için çeşitli çalışmalar yapmıştır. Soğuk Savaş devam ederken kıtada yer alan bir ülke bağımsızlık mücadelesini kazandığında iki süper güç olan Sovyetler Birliği veya ABD'den biriyle ittifak oluşturmaya

çalışmıştır. Bu da Kuzey Afrika'yı Sovyet Bloğuna, Güney ve Orta Afrika'yı ise ABD tarafına yaklaştırmıştır (Patman, 1990, s.295). Bu yakınlaşmalar sorunları çözemediği gibi daha da kötüleştirmiştir.

Afrika'nın birçok bölgesi hala açlıkla mücadele etmektedir. Bunun yanı sıra kanlı iç savaşlarda sürmektedir. 2008 yılında Kongo'da ikinci bir iç savaş meydana gelmiş ve yaklaşık 5,5 milyon insan hayatını kaybetmiştir. Sudan'ın Darfur eyaletinde 2003 yılından beri savaş devam etmektedir. İç savaşlar, açlık gibi problemlerin yanında AIDS hastalığı da bölgenin yaşadığı en büyük sorunlardandır.

Afrika Kıtası'nda sömürge konumunda hiçbir devlet kalmamış gibi gözüke bile kıtada yer alan ülkelerin çoğunda Batılı ülkeler Siyonizm ve misyonerlik gibi farklı yollarla etkili olmaya devam etmektedirler. Örneğin; İsrail coğrafi olarak yakın konumda bulunduğu Afrika Kıtası ile son yıllarda ekonomik, siyasi, askeri ve kültürel olarak ilişki kurmaya başlamıştır. Bu ilişkiler sayesinde kıtanın Kızıldeniz'e kadar olan bölümünde etkili olmayı başarmıştır. İsrail bölgede etkinliği arttırmak için devletlere ihtiyaç doğrultusunda bayındırlık hizmetleri sunmak ve devlet idarecilerini eğitim ve ziyaret amaçlı sık sık İsrail'e davet etmek gibi yollar izlemektedir. Özellikle Kongo'da İsrail vatandaşları tarafından güçlü şirketler kurulmuş ve eğitim sektörüne girmişlerdir. Eğitimin yanı sıra İsrail Afrika'ya askeri anlamda da sürekli destek vermektedir. Özellikle Uganda'dan birçok subay İsrail'de eğitim görmüştür. İsrail Eritre'ye de yatırımlar yaparak devletten hibe olarak aldığı bölgede bulunan verimli arazilere pamuk ekimi yapmaktadır. Bunun yanı sıra gümrük sorunu yaşamadan kıyı ülkesi olan Eritre'de balıkçılık yapmaktadır (Peters, 1989, s.218).

Gelişen düzende sömürgecilik yerini misyonerliğe bırakmıştır. Misyonerlik sömürgecilik için iyi bir zemin oluşturmaktadır. Misyonerler dünyanın her yerine kolayca ulaşabildikleri için gittikleri toplumun dilini ve kültürünü kolayca öğrenmiştir. Böylece hem misyonerlik faaliyetlerini sürdürebilmiş hem de vatandaşı oldukları ülkeler için istihbarat toplayabilmişlerdir. Afrika'da bulunan misyonerler olabildiğince çok sayıda zenci rahip ve misyoner yetiştirmek, Afrikalılara bazı dini konularda esneklik sağlamak

ve ilahiyatçıların siyasi ve medeni anlamda bilgi sahibi olması çalışmaları yapmaktadır (Halil, 1985, s.77).

2.1.2 Afrika'daki Toplumsal Yapı

Afrika'da üretim biçimi köy topluluklarının beraber çalışması sonucu ortaya çıkan kolektif üretimdir. Kıtada toprakta özel mülkiyet yoktur. Afrika'da izlenen gelişme yolu Batı'nın yolu değildir. Devlet çok zayıf bir örgüt olarak mevcuttur ve yol, köprü gibi bayındırlık işlerini yapmamaktadır. Devlet üretimi kontrol etmemektedir ve yapılan ticaretten vergi adı altında kendine pay ayırmaktadır. Toplumda iki sistem büyük mücadele halindedir. Bunlar Batı Emperyalizmi (Avrupa, ABD ve Hristiyanlık) ve İslam'dır.

Afrika toplumlarının özelliklerinden bahsetmek gerekirse tüm devletlerde millet ile toplum farklıdır. Tüm halkların davranış ve amaçları da farklılık göstermektedir (Tepebaş, 2010, s.33). Bunun en büyük sebepleri halkın geçmişten beri köle olarak görülmesi ve yüzyıllarca sömürge olarak idare edilmesidir. Sömürgecilik ve kapitalizm Afrika'da devlet üzerinde büyük baskı yaratmaktadır. Askeri, siyasi, kültürel ve iktisadi baskılar, beyin göçleri, eğitim kontrol mekanizmasının el değiştirmesi, yabancı nüfusun fazla olması sebebiyle asimilasyon belli başlı baskı çeşitleridir.

Devletin maruz kaldığı bu baskıların yanı sıra iç işleri konusunda da sosyal ve siyasi sorunlar yaşamaktadır. Bunlara örnek vermek gerekirse;

- Ülkelerin farklı para birimi kullanmaları (Frank, liret, dolar gibi),
- Çok sayıda küçük devletin varlığı,
- Yetersiz gümrük önlemleri,
- Komşu ülkelerin birbirine düşman olması,
- Para birimlerinin farklı olması sebebiyle ortaya çıkan yetersiz kıta içi ticaret,
- Ekonomik istikrarsızlık,
- Hükümet darbeleri,
- Üretimde dalgalanmalar ve yetersizlik,
- Her toplumun farklı dil konuşması,
- İşsizlik,

- Zengin ve fakir arasında meydana gelen büyük fark olarak gösterilebilir (Atabek, 2002, s.223).

2.1.3 Afrika'daki Ekonomik Yapı

Afrika, değerli doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen dünyanın en az gelişmiş kıtasıdır. Bu geri kalmışlığın coğrafi, tarihi ve kültürel pek çok sebebi bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler insani gelişim raporu incelendiğinde son sıradaki ülkelerin büyük çoğunluğunun Afrikalı ülkeler olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak da yozlaşmış hükümetler, güvenlik sorununun çözülmemiş olması (terörizm vs.) devletlerin uygulama konusunda yetersizlikleri ve plansızlıkları ve yetişmiş nüfusun oldukça düşük olması gösterilebilir.

Yoksulluk, cahillik ve besin kıtlığı, temiz su yetersizliği gibi sorunlar Afrika'nın ekonomik kalkınma ile beraber çözmesi gereken önemli problemleridir ve kıtada oldukça yaygın olarak görülmektedir.

Özellikle Sahra Altı Afrika'da ekonomik büyüklük dünya ortalamasının epey altındadır. Bu bölgenin ekonomik gelişme hızı da diğer bölgelere göre düşük olduğu görülmektedir. Yine Dünya Bankası'nın genel görünüm raporuna göre kamu borçları büyümeyi tehdit edebilecek düzeyde artmaktadır. Ayrıca kıtanın ekonomik büyümesi güçlü seyrete de yoksulluk düşmemektedir. Günlük 1,90 USD olarak kabul edilen yoksulluk sınırının altında yaşayanlarda önemli bir düşüş beklenmemektedir (The World Bank, 2018).

2017 yılı verilerine göre Gayri Safi Milli Hasıla olarak Nijerya 376 Milyar USD, Güney Afrika 349 Milyar USD, Mısır 237 Milyar USD, Cezayir 178 Milyar USD, Angola 124 Milyar USD olarak ilk sıraları almışlardır. Ayrıca, kıtada genel büyüme ortalaması %3,8 ile dünya ortalamasını yakalamaktadır. Dünya Bankası 2018 senesindeki büyüme oranını % 3,1 olarak tahmin etmektedir (IMF, 2018).

Önceki yıllarda maden ve değerli kaynaklarını Batı dünyasına ihraç eden ve ihtiyaç duyduğu diğer ürünleri ithal eden bir model üzerine ekonomik yapısını oluşturan Afrika'da günümüzde Çin Halk Cumhuriyeti'nin yapmış olduğu atılımlarla bu model değişim göstermektedir (Habiyaemye, 2012, s.46). Yaşanan yolsuzluklar ve elit kesimin kendi çıkarları üzerinde ülkelerin gelirlerini

sömürmesi, yönetimde ve planlamadaki yetersizlikler sonucunda elde edilen ihracat gelirlerinin uygun yatırımlara dönüştürülemediği bu model günümüzde terk edilmektedir. Çin, Afrika ülkeleri ile yapmış olduğu uzun dönemli ticaret anlaşmaları ile satın aldığı doğal kaynaklar karşılığında büyük altyapı anlaşmaları yapmaktadır. Bu da elde edilen gelirin doğrudan olarak yatırıma dönüşmesini sağlamaktadır (Habiya, 2012, s.51).

Önümüzdeki yıllarda Afrika ekonomisinde emtia fiyatlarındaki düşüş, borç sürdürülebilirliğin gün geçtikçe zorlanması ve güvenlik sorunları sebebiyle ekonomik büyümenin yavaşlaması beklenmektedir. Kıtanın refahının artırılması için öncelikle gıda güvenliğinin sağlanması ve ekonomik aktivitelerin çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Günümüzde büyük ölçüde emtia satışına dayanan kıta ülkeleri işlenmemiş hammaddelerin satışından gelen gelire bağlı bir şekilde yaşamaktadır (Okumuş, 2017, s.13).

2.2 TÜRKİYE-AFRİKA İLİŞKİLERİ TARİHİ YAPISI

Türklerin Afrika kıtasıyla olan ilişkileri 868 yılında müslüman olan Türklerin kurduğu ilk bağımsız devlet olan Tolunoğulları ile başlamış ve devamında İhşitler (953-969), Eyyubiler (1171-1250) ve Memlûklular (1250-1517) ile devam etmiştir. Memlûklular Afrika Kıtasında ki etkilerini kaybetmeye başlayınca Osmanlı Devleti'nin kıtaya olan ilgisi başlamış ve bu dönem 400 yıl boyunca sürüp ilişkilerin en yoğun olduğu dönem olarak kayda geçmiştir. Türkiye-Afrika ilişkilerini 15. ve 19. Yüzyıllar arası, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından 1998 yılları arası, 1998-2012 yılları arası ve ilişkilerin daha kurumsal bir boyut kazandığı 2012'den sonrası olarak dört farklı şekilde inceleyebiliriz (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 2017).

2.2.1 Türkiye-Afrika İlişkilerinde 15. ve 19. Yüzyıllar Arası Dönem

Osmanlı Devleti'nin Mısır'ın fethi olan 1517 yılından Trablusgarp'tan çekildiği yılına kadar bölge ile ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda çok yönlü ilişkiler kurmuştur. 1517 yılında Mısır'ın fethi ile başlayan dönem sayesinde Osmanlı Devleti 'de Hint Okyanusu, Kızıldeniz ve Akdeniz'de Avrupalı devletler ile beraber söz hakkına sahip olmuştu. Osmanlı Devleti, 1551 yılında Turgut Reis'in kontrolündeki donanma ile Trablusgarp'ı fethederek ve 1555 yılında

Özdemir Paşa öncülüğünde Habeş Eyaleti'nin kurarak Habeşistan'da, Kızıldeniz'de ve Batı Hint Okyanus'unda bulunan adalarda Portekiz'in üstünlüğüne son vermiştir (Uğur, 2005, s.54). Fethettiği toprakları Batılı sömürgeci devletlere karşı savunan Osmanlı Devleti; 1516-1848 arasında Cezayir'i, 1574-1881 arasında Tunus'u, 1551-1912 arasında Trablusgarp'ı, 1617-1882 arasında Mısır'ı ve 1555-1916 arasında ise Habeşistan'ı İstanbul'dan gönderilen yöneticiler vasıtasıyla yönetmiştir. Bunun yanı sıra bugün Uganda sınırlarında olan Hattı-ı İstiva Eyaleti, Osmanlı Devletinin bölgedeki varlığının sadece kuzeyde olmadığını, güney ve doğuda da yer aldığını göstermektedir (Uğur, 2005, s.57).

Bu gelişmelerin yanı sıra Osmanlı Devleti ile Kanem-Bornu İmparatorluğu arasında 1575 yılında savunma anlaşması imzalanmıştır. Osmanlı Devleti, 1861 yılından geçerli olmak üzere Güney Afrika'da diplomatik anlamda temsilcilik bulundurmuş ve Güney Afrika'nın başkenti Cape Town'a ilk fahri başkonsolosluğu atamıştır. İlk Türk diplomat olan Mehmet Remzi Bey Güney Afrika'ya atanmıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti 19. Yüzyılda Güney Sudan, Sudan, Kuzey Çad, Darfur, Mali, Uganda ve Nijer ile de ilişkiler kurmuştur. 20.yüzyılın başlarında ise Osmanlı Devletinin sınırlarının içinde ve dışında birçok sorunla uğraşması sebebiyle ilişkiler başarıya ulaşmamıştır (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 2017a).

Bu süreç boyunca Osmanlı Devleti'nin bölgede yer alması ve halka zulmetmemesi Afrika halkının Türklere sempati duymasını sağlamıştır. Bu sayede ilerleyen yıllarda Türkiye tarafından uygulanacak olan yumuşak güç politikasının zeminini oluşturmuştur.

2.2.2 Türkiye-Afrika İlişkilerinde Cumhuriyetin İlanı ve 1998 Yılları Arası Dönem

Birinci dönem Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıl olan 1923 yılından 1998 yılına kadar uzanan dönemdir. Bu dönemde, dünya geneline hâkim olan soğuk savaş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu kısıtlı imkânlar sebebiyle Afrika ülkeleriyle ilişkiler çok azdır. Fakat bu süreçte, Türkiye bağımsızlığı kazanan Afrika ülkelerini aktif bir biçimde desteklemiş ve bölgede

elçilikler açmıştır. Türkiye Cumhuriyeti bağımsızlık mücadelesi veren birçok Afrika ülkesi için model olmuştur.

2.2.3 Türkiye-Afrika İlişkilerinde 1998 ve 2012 Yılları Arası Dönem

1998 yılında Afrika Eylem Planı'nın kabulüyle Türkiye'nin Afrika'ya yönelik ilgisi artmış, ticaret hacminin artırılmasına teminen teşvikler ve yeni tedbirler uygulanmaya başlanmıştır. 2003 yılında Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından "Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi" hazırlanmıştır ve bunun devamında 2005 yılı Türkiye tarafından Afrika Yılı" ilan edilmiş ve 2008 yılında Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi'nin düzenlenmesiyle ilişkiler yeniden yapılanma dönemine girmiştir. 2010 yılında ise "Afrika Strateji Belgesi'nin" kabul edilip uygulanması ile ilişkiler çeşitlenmiştir. Bu sürecin devamında ise kurumsallaşma dönemi başlamıştır (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 2018).

2.2.4 Türkiye-Afrika İlişkilerinde 2012 Sonrası Dönem

2012 yılı sonrasındaki dönem Türkiye ve Afrika ilişkileri bakımından ilişkilerin kurumsallaştığı ve kurumsallaşma doğrultusunda ortaklığa yöneldiği dönemdir. Bu dönemde daha çok ekonomik anlaşmalar, siyasi iş birliğini içeren toplantılar ve zirveler, karşılıklı temsilcilikler açılması gibi birçok gelişme meydana gelmiştir. Bu gelişmeler "Türkiye-Afrika İlişkileri Siyasi ve Ekonomik Yapısı" başlıkları altında detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Özellikle Türkiye Afrika ilişkilerinde 1998 yılı ve sonrasında yer alan dönem Osmanlı Döneminde temelleri atılan yumuşak güç politikasının uygulanmaya başladığı dönem olarak gözükmektedir.

2.3 TÜRKİYE-AFRİKA İLİŞKİLERİ SİYASİ YAPISI

Soğuk Savaş'ın bitmesiyle Türkiye dış politikasında köklü değişikliklere başlamıştır. Afrika bölgesi de bu politika kapsamına girmiştir. Afrika ile ilişkilerin geliştirilmesini amaçlayan ilk belge 1998 Afrika Açılım Eylem Planı'dır. Bu plan; Afrika ülkeleriyle karşılıklı üst düzey ziyaretlerin gerçekleştirilmesini, uluslararası ve bölgesel kurullar nezdinde de, Afrika ülkeleriyle görüşmelerin artırılmasını, insani yardımların gerçekleştirilmesini, Türkiye'nin kıtadaki diplomatik

temsilciliklerinin sayısının arttırılmasını ve Türkiye'nin her alanda Afrika kıtası ile yakınlaşmasını amaçlamıştır (Erdil, 2012, s.35). Küreselleşme dönemi ile beraber birçok konferans, toplantı ve ortaklık anlaşmaları imzalanmıştır.

2003 yılında “Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi” kabul edilerek bu kez ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bunun üzerine Afrika’da yeni ticari müşavirlikler açılmıştır (Sabuncu, 2013, s.64).

2005 yılı ise Türkiye’de “Afrika Yılı olarak ilan edilmiş ve Türkiye Afrika Birliği’ne gözlemci üye olarak katılmaya başlamıştır. Aynı yıl içerisinde Türkiye Afrika Birliği’nde gözlemci ülke olmuştur. Türkiye’nin Afrika ülkeleriyle ilişkilerinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi için 2008 tarihinde “Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi” yapılmıştır. Bu zirveye 49 Afrika ülkesi ve Afrika Birliği dâhil 11 uluslararası ve bölgesel örgüt temsilcileri katılmıştır. Zirve’de kabul edilen “Türkiye-Afrika İşbirliği Deklarasyonu: Ortak Bir Gelecek İçin İşbirliği ve Dayanışma” ile “Türkiye-Afrika Ortaklığı için İş birliği Çerçevesi” belgeleri Türkiye ve Afrika ilişkilerini geliştirme açısından çok önemli bir yerdedir.

- Kırsal Kalkınma
- Ticaret ve yatırım
- Sağlık, barış ve güvenlik
- Altyapı ve enerji
- Hükümetler arası iş birliği
- Turizm

Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi’nin ardından yine aynı yıl düzenlenen Governörler Toplantısı ile Türkiye Afrika Kalkınma Bankası (AfKB) ve Afrika Kalkınma fonu üyeliğine kabul edilmiştir. Bu üyelikler 2013 yılında TBMM’de onaylanmıştır (TBMM, Plan ve Bütçe Komisyonu, Kanun Sıra Sayısı:350, Kanun No:6399, Birleşim No:54-17.01.2013) (TBMM, Plan ve Bütçe Komisyonu, Kanun Sıra Sayısı:349, Kanun No:6398, Birleşim No:54-17.01.2013).

Bu zirveden sonra ise sırasıyla 2010 tarihinde İstanbul’da “Kıdemli Memurlar Toplantısı” düzenlenmiş ve 2014 yılına kadar geçerli olan “Türkiye-Afrika İşbirliği Ortak Uygulama Planı” yürürlüğe geçirilmiştir. Bu planın

devamında 2011 tarihinde İstanbul'da "Bakan Düzeyinde Gözden Geçirme Konferansı" düzenlenmiş ardından 2013 tarihinde Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da "2. Kıdemli Memurlar Toplantısı" düzenlenmiştir.

2011 yılında İstanbul'da düzenlenen IV. BM En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı'ndan sonra yayınlanan "İstanbul Deklarasyonu" 'na ilaveten Türkiye ve Mısır'ın ortaklaşa tertiplelediği "Darfur'un Yeniden İnşası ve Kalkınması için Uluslararası Donörler Konferansı" düzenlenmiş ve hemen sonrasında İstanbul'da I. Ve II. Somali Konferansları yapılarak bu yayınlanan deklarasyona uygun politika izlenmiştir. Türkiye-Afrika zirvelerinden sonuncusu ise yine İstanbul'un ev sahipliği yaptığı Somali Yüksek Düzeyli Ortaklık Forumudur (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 2016).

Bu zirvelerin yanı sıra 2014 yılında Ekvator Ginesi'nin başkenti olan Malabo'da Türkiye Afrika Ortaklık Zirvesi düzenlenmiştir. Bu zirvede ev sahibi Etiyopya ve bazı Afrika ülkelerinin gözlemci olarak bulunduğu 30'a yakın ülke temsil edilmiştir. Ayrıca bu zirve ile beraber 2014 yılına kadar geçerli olan "Türkiye-Afrika İşbirliği Ortak Uygulama Planı" üzerinde devamlı bir kalkınma ve güçlendirilmiş bir bütünleşme başlığı ile tekrar çalışılarak 2019 yılına kadar geçerli olan Ortak Uygulama Planı kabul edilmiştir (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 2014).

Türkiye Afrika'da yapılan anlaşmalara ek olarak altyapı çalışmalarını da hızlandırmıştır. Bu doğrultuda Ticari ve Ekonomik İşbirliği (TEİA), çifte verginin önlenmesi, yatırımların karşılıklı olarak teşvik edilmesi ve korunması, eğitim, kültür ve askeri konularda iş birliği anlaşmaları imzalanmıştır. Ayrıca vize muafiyeti çalışmaları yapılmış olup 17 Afrika ülkesine diplomatik, 3 Afrika ülkesine ise resmi pasaportlarda vize muafiyeti uygulamasına geçilmiştir.

Türkiye Afrika İlişkileri küreselleşme döneminde sadece zirveler ve toplantılar ile değil aynı zamanda karşılıklı olarak diplomatik temsilcilik sayılarını arttırarak da gelişim göstermiştir. Türkiye'nin 2009 yılında Afrika kıtasında 12 Büyükelçiliği bulunmaktayken 2017 itibariyle bu sayı 39'a çıkmıştır. Buna karşılık olarak Afrika ülkelerinin Türkiye'de 2008 itibariyle 5 olan Büyükelçilik sayısı 2017'de 32'ye yükselmiştir (Göksedef, 2016). Büyükelçiliklerimiz dışında

TİKA'nın Afrika genelinde 15 ofisi bulunmaktadır. Ayrıca Yunus Emre Türk Kültür Merkezi (YETKM) Sudan'ın başkenti Hartum'da merkez açmıştır. Anadolu Ajansı (AA) ise Etiyopya ve Afrika Birliği'nin başkenti olan Addis Ababa'da ilk temsilciliğini açarak İngilizce, Arapça ve Fransızca haber yayınına başlamıştır.

Bölgedeki enerji kaynaklarının çeşitliliği kıtayı her zaman ilgi çekici bir duruma getirmiştir. Buna istinaden 2015 yılında G-20 Dönem Başkanı olan Türkiye Afrika ülkeleri ile beraber enerji alanında Sahra Altı Afrika'da Enerjiye Erişim Yüksek Düzeyli Konferansı'nı düzenlemiştir.

Türkiye'nin Afrika Kıtası'na uyguladığı yumuşak güç politikasına yönelik devlet erkânının üst düzey ziyaretleri ve siyasi temaslarda 2010 yılından sonra artış göstermiştir. Şuan ki Türkiye Cumhurbaşkanı olan Recep Tayyip Erdoğan başbakanlığı döneminde 2011 yılında Somali'nin başkenti Mogadişu'yu ziyaret ederek 1992 yılından itibaren batılı bir ülkenin ilk ziyaretini gerçekleştirmiştir.

2.4 TÜRKİYE-AFRİKA İLİŞKİLERİ EKONOMİK YAPISI

Türkiye ile Afrika arasında 2003 yılında kabul edilen “Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi” dâhilinde kıta ülkeleriyle ticarete başlamıştır. 2015 yılında açıklanan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre; Türkiye'nin Afrika ile olan ticaret hacmi 2003 yılında 5,5 milyar dolarken bu ticaret hacmi 2015 yılında 17,5 milyar doları bulmuştur. Türkiye'nin Sahra Altı Afrika ülkeleri ile olan ticaret hacmi ise 2000 yılında 742 milyon dolar iken 2015 yılında yaklaşık 8 kat artarak 6 milyar dolara ulaşmıştır. Afrika'nın Türkiye ithalatından aldığı pay 2003-2015 yılları arasında %2 oranında olurken, Türkiye'nin ihracatından aldığı pay 2003 yılında %5, 2015 yılında ise %8,7 civarında olmuştur. Ayrıca yine 2015 verilerine göre Türkiye'nin Afrika kıtasına yaptığı yatırımların 6,2 milyar doları bulunduğu hesaplanmaktadır.

Bu verilerin yanı sıra Afrika'da yabancı yatırımcılar ve yaptıkları yatırımlar arasında en fazla istihdam yaratan yatırımların 2014 itibariyle 16.593 kişiyle Türk yatırımları olduğu açıklanmıştır (Dombey, 2013). Bu istihdam kaynaklarından en önemlisini inşaat sektörü sağlamaktadır. Bugüne kadar Türkiye tarafından kıtada yaklaşık 55 milyon dolar değerinde 1.152 proje yapılmıştır. İş

istihdamının fazla olması, projelerin çokluğu ve halklar arasında temasları arttırmak için Türk Hava Yolları (THY) Afrika Kıtası'na olan uçuş sayılarını 31 ülkede 50 noktaya çıkarmıştır (Eyüboğlu, 2016). Türkiye'nin Afrika'ya uyguladığı yumuşak güç politikasının faydalığı olduğunun göstergelerinden biride bu uçuşlardır. Bu uçuşlar sayesinde Afrika'dan Türkiye'yi ziyaret eden turist sayısını da arttırmıştır. 2006 yılında Türkiye'ye 210 bin Afrika vatandaşı giriş yapmışken 2015 yılında bu rakam 885 bini bulmuştur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, 2016).

Türkiye resmi kalkına yardımları ile de bölgeye destek olmaktadır. 2012 yılında bölgeye gerçekleşen resmi kalkınma yardımları 772 milyon dolar, 2013 yılında ise 783 milyon dolar olmuştur (TİKA, 2013). Bu yardımlardan en çok faydalanan ülke Somali'dir.

Ayrıca bölgede TİKA ön plandadır. İnşaat kanalı başta olmak üzere 2013 yılında Afrika'da toplam 70 proje sonuçlandırılmış olduğu belirtilmiştir. Somali'nin başkenti Mogadişu'ya bu kapsamda 2015 yılında 200 yataklı bir hastane inşa etmiş ve işletmesinin de beş yıl süre ile Türk ve Somali sağlık personeli tarafından ortaklaşa işletilmesi konusunda anlaşılmıştır.

Türkiye ile Afrika kıtası arasında özellikle küreselleşme dönemi diyebileceğimiz 2012 yılı itibariyle gerçekleşen bu siyasi ve ekonomik ilişkiler hem güncel yumuşak güç politikasının uygulanması hem de ileride uygulanabilecek politikalar için sağlam bir zemin oluşturmuştur. Türkiye'nin Afrika Kıtasında Somali, Cibuti, Etiyopya ve Sudan gibi özellikle Sahra Altı Afrika bölgesinde bulunan ülkeler üzerinde daha etkilidir. Bu bölge yer altı ve yer üstü kaynakları yönünden oldukça zengindir. Konum olarak da Hint Okyanusu ve Kızıldeniz'e kıyı olması sebebiyle de coğrafi açıdan önemli bir yer teşkil etmektedir. Ağırlık olarak bölgede yaygın olan dinin Müslümanlık olması ve Türkiye'nin bu bölgelere yaptığı yatırımlar bu etkinin ana sebeplerindendir.

2.5 AFRIKA BİRLİĞİ ve TÜRKİYE

Bu bölüme Afrika Birliği tarihi ve Afrika Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkiler incelenecektir.

2.5.1 Afrika Birliği

Afrika Birliği Örgütü (AfBÖ), 1950'li yıllarda başlayan Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarına paralel olarak 25 Mayıs 1963 tarihinde 32 bağımsız ülke tarafından Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da "Afrika Birliği Örgütü Kurucu Anlaşmasının imzaya açılıp kabul edilmesiyle kurulmuştur. 32 bağımsız ülkenin 30'u anlaşmayı 25 Mayıs'ta, o gün imzalamayan Fas ve Togo ise 1963 yılının sonlarında bu anlaşmayı imzalamışlardır. AfBÖ, kuruluşunun ilk yıllarında öncelikli hedefi Afrika kıtasında ki sömürge durumunda bulunan ülkelerin bağımsızlık mücadelelerinin desteklenmesi, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde yaşanmakta olan Irk Ayrımcılığına son vermeye yönelik çalışmalar olmuştur.

9 Eylül 1999 tarihinde Libya'nın Sirte şehrinde yapılan zirvede Afrika kıtasında sürekli devam eden iç savaşlar, ekonomik belirsizlikler gibi sorunların çözümlenebilmesi için o dönemin Libya lideri Muammer Kaddafi tarafından AfBÖ' nün yeniden yapılanması teklif edilmiştir. Bunun üzerine kurucu anlaşma hazırlanmış ve imzaya sunulmuştur. 2001 yılında başlayan bir yıllık imza sürecinden sonra 2002 tarihinden itibaren AfBÖ' nün yerini Afrika Birliği almıştır. Yeniden yapılandırılan bu örgütün en temel amacı Afrika ülkelerinin sosyal, politik ve ekonomik alanlarda bütünleşerek dayanışma içinde hareket etmesi ve sömürge durumunda bulunan ülkelerin bağımsızlık mücadelelerinin desteklenmesi, kalkınmanın hızlandırılıp barış ve istikrarın sağlanması olarak belirlenmiştir. Günümüz itibariyle Afrika Birliğinin başkanlığı Gine devlet Başkanı Alpha Conde, komisyon başkanlığını ise Güney Afrikalı Dr. Nkosazana Clarice Dlamini-Zuma yapmaktadır.

Afrika Birliği kıtada birçok olumlu çalışmalarda bulunmaktadır. Çevre ve doğal hayatın korunması, terörle mücadele, AIDS ve tüberküloz gibi hastalıklara karşı mücadele, istikrarın ve barışın bozulduğu üye ülkelere askeri güç yerleştirerek istikrarı ve barışı sağlama, üye ülkelerin hukuk normlarının

denetlenmesi ve kıtada yer alan kaynakların doğru kullanılması bu çalışmalara en iyi örneklerdir. Bu ve uluslararası çalışmalar için Afrika Birliği'nin bazı temel organları mevcuttur. Örgütün icra organı yılda iki kere toplanan Devlet ve Hükümet Başkanları Zirveleri'dir. Örgütün bürokrasisini ise AfB Komisyonu sağlamaktadır. Çeşitli ülkeler, Afrika kıtasına uygulamayı düşündükleri projeler için Afrika Birliği Komisyonu ile çalışmaktadırlar. Özellikle Çin, Hindistan, Japonya ve Arap Ligi bu konuda başı çekmektedir. Türkiye'de Afrika'nın stratejik ortakları arasında yer almaktadır (Altan, 2017, s.3). Bu komisyonun haricinde Güney Afrika'nın başkenti olan Johannesburg'ta yer alan ve 55 üye ülkenin 48'inin temsil edildiği Afrika Parlamentosu (Pan African Parliament), Tanzanya'nın Arusha şehrinde bulunan Afrika İnsan ve Halkaların Hakları divanı (African Court on Human and People' Rights), Kurucu Anlaşmadan ayrı bir protokolle oluşturulan Barış ve Güvenlik Konseyi ve son olarak Güney Afrika'nın Midrand şehrinde bulunan NEPAD (New Partnership for Africa's Development) komisyonları bulunmaktadır.

2.5.2 Türkiye-Afrika Birliği İlişkileri

Afrika Birliği her geçen gün dünya üzerinde etkisini arttırmaya başlamıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin dış politikalarına göre Afrika Kıtası ve Afrika Birliği önemli bir yer tutmaktadır. AfBÖ ve Türkiye arasında ilk resmi ziyaret, 2005 yılında dönemin Afrika Birliği Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Alpha Oumar Konare'nin İstanbul'da düzenlenen Birinci Uluslararası Afrika Kongresi'ne katılmasıdır. Aynı yıl Türkiye Afrika Birliği içinde gözlemci ülke statüsüne hak kazanmıştır. Türkiye'nin Afrika Birliği'ne üst düzeyde gerçekleştirdiği ilk ziyaret ise 2007 tarihinde dönemin Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Afrika Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları zirvesine katılmasıdır. Bu karşılıklı ziyaretler dışında karşılıklı düzenlenen "Türkiye-Afrika İşbirliği İstanbul Deklarasyonu: Ortak Bir Gelecek için İşbirliği ve Dayanışma", "Türkiye-Afrika Ortaklığı için İşbirliği Çerçevesi", "Türkiye-Afrika İş Forumu", "Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi" gibi zirveler ve toplantılar sayesinde Türkiye ile Afrika Birliği ilişkileri gün geçtikçe artan bir ivme göstermektedir.

Türkiye'nin Afrika Birliği'nde 2005 yılı itibari ile gözlemci üye, 2008 yılı itibariyle de stratejik ortak olması sebebiyle Afrika kıtasında gerçekleşen birçok

gelişmeyi takip etmesine olanak sağlar ve Türkiye'nin elçiliği bulunmadığı ülkelerde üst düzey yetkililerle görüşme imkânı sağlar. Türk iş adamlarının Afrika'da artan yatırımları ve Afrikalı liderlerce, Türkiye'nin sahip olduğu teknolojilerin, Afrika koşullarına daha uygun görülmesi de ikili ilişkiler için son derece avantajlı bir durum oluşturmaktadır (Altan, 2017, s.5). Türkiye'nin sömürgeci bir geçmişe sahip olmaması ve Türkiye'nin son yıllarda artan politik önemi Türkiye Afrika Birliği ilişkilerinin gelişmesine ve güçlenmesine yardım eden diğer hususlardır. Ayrıca Türkiye; bölgeye insani yardım, eğitim alanında yapılan yatırımlar, teknik anlamda iş birliği ve yapılandırma alanlarında faaliyet göstermesi Türkiye'nin bölgede pozitif bir algı yaratmasına sebep olmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye ve Afrika Birliği'ne üye ülkeler ilişkilerin gelişmesine ve güçlenmesine her geçen gün daha fazla önem vermektedirler. Bu ilişkiler gelişmesi sayesinde her iki tarafta kazançlı çıkmaktadır. Afrika kıtası, Türkiye için ihracat alanında ve inşaat alanında yeni bir pazar olarak öne çıkmaktadır. Türkiye, Afrika Kıtası için ise kıtaya yapılacak yatırımlarda çalışılmak üzere iş istihdamı, yapılan yatırımlar sayesinde ülkesel kalkınma ve eğitim alanında gelişme olarak görülmektedir.

2.6 TÜRKİYE'NİN AFRİKA KITASINDA YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI

Soğuk Savaş Dönemi'nde NATO üyesi bir ülke olarak ABD tarafında bulunan Türkiye'nin hemen yanı başında bulunan SSCB tehdidi nedeniyle dış politika anlamında pek fazla seçeneği bulunmuyordu (Hale, 2003, s.144). Özellikle Orta Doğu'da ve Afrika kıtasında her iki kutuptan birisine yakın olan ülkelerin bulunması nedeniyle, Türkiye'nin SSCB bloğunda bulunan bir ülke üzerinde yumuşak güç sahibi olması pek düşünebilir değildir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber Türkiye için dış politikada pek çok yeni fırsat ortaya çıkmıştır. SSCB'den bağımsızlıklarını kazanan ülkeler göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin bu ülkeler ile iyi ilişkiler geliştirme ihtimali artmıştır (Hale, 2003, s.151). Türkiye'nin Afrika ile olan ilişkileri de bu bölgede Rus etkisinin azalmasıyla beraber ABD'nin kıtaya verdiği önemin azalması sebebiyle Soğuk Savaş sonrasında gelişim için fırsat kazanmıştır. Bu noktada

Türkiye Cumhuriyeti önemli adımlar atarak Afrika üzerinde yumuşak güç sahibi olma politikası izlemeye başlamıştır.

Türk dış politikasında Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşanan değişimin en önemli tezahürlerinden birisi olarak yumuşak gücün aktif bir şekilde kullanılmaya başlandığı görülmektedir (Hazar, 2011, s.74). Özellikle Afrika Kıtası'nda 1998 senesinden itibaren yapılan atılımlar, günümüzde de devam etmektedir. Bu çerçevede birçok devlet kuruluşunun yanı sıra sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün de katkılarıyla birlikte Türkiye'nin Afrika Kıtası üzerindeki yumuşak gücünün artırmaya yönelik önemli adımlar atılmaktadır (Hazar, 2011, s.127). Türkiye bu noktada kurumlarını çeşitlendirmiş, güçlendirmiş ve gerekli yasal zemini hazırlayarak kurumların ihtiyaç duyduğu maddi olanakları sağlamıştır (Arslan, ve Karagül, 2013, s.55). Özellikle TİKA gibi devlet kurumları ile yürütülen faaliyetler kapsam ve nicelik bakımlarından genişletilmekte, birçok Afrika ülkesinde önemli faaliyetler yürütülmektedir. Ayrıca yumuşak güç mantığında büyük önemi bulunan medyanın etkin kullanımı ve bilgi aktarımı gibi faaliyetler için Türkiye'nin köklü kuruluşlarından olan AA ve Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) gibi kurumlar da kendilerine yüklenen yeni hedefler çerçevesinde Afrika'da faaliyetlerini yürütmektedirler.

Dış politikada çeşitlendirme arayışlarının bir neticesi olarak da okunabilecek olan Türkiye Afrika ilişkileri, Türkiye'nin diğer güçlere göre bir takım avantajları olmasından dolayı geçerli ve faydalı olması beklenmektedir. Özellikle Kuzey Afrika ülkeleri olmak üzere Müslüman nüfusa sahip Afrika ülkeleri açısından Türkiye halkının büyük çoğunluğu Müslüman olmasına rağmen modernleşmeyi sağlayabilmiş bir ülkedir. Türkiye'nin batı medeniyetiyle kurmuş olduğu ilişki Afrika ülkeleri açısından örnek teşkil etmektedir (Hazar, 2011, s.161). Ayrıca, Türkiye diğer modern ülkeler gibi sömürgecilik geçmişine sahip olan bir ülke değildir. Hassas bir güç çeşidi olan yumuşak güç açısından değerlendirildiğinde, ilişkiler açısından temiz bir geçmişe sahip olmak önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye'nin bölgeye yapmış olduğu yardımlar ve yumuşak güç stratejisi bölgenin anlık ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra gelişmesine ve kendi kendisine yetebilmesine olanak sağlayan yardımlar şeklinde olmaktadır. Çalışmanın devamında aktarılan TİKA'nın Afrika'daki çalışmaları bunun güzel bir örneğidir. Türkiye'nin diğer bir avantajı da bölgede yaşanan çatışmalara karşı

uzlaşmacı bir tutumla arabuluculuk yapmaya çalışmasıdır. Sonuç olarak, Türkiye'nin günümüzdeki imajı Afrika genelinde kaldıraç görevi görme kapasitesine sahiptir (Hazar, 2011, s.173).

Türkiye'nin Afrika açılımının bir neticesi de, küresel anlamda büyük yatırımlar alan ve gün geçtikçe gelişen Afrika'nın gelecek projeksiyonlarında yüksek büyüme oranları yakalayacağına gösterilmesi ve kıtanın ekonomik anlamda gelişeceğine dair küresel inançtır. Türkiye de bu noktada ekonomik anlamda iş birliğini artırmak istemektedir (Akgün, ve Özkan, 2010, s.525). Türkiye'nin Afrika'da uygulamakta olduğu insani yardım diplomasisi yumuşak güç unsuru olma ve insani yardımları iletme arasında bir denge unsuru oluşturmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarıyla, devletin resmi araçlarıyla ve ekonomik iş birliği ile pek çok yol ile kendisine uygulama alanı bulan Türkiye'nin Afrika'daki yumuşak güç politikası bölgesel ve uluslararası alanda Türkiye'nin çıkarlarına hizmet eden bir boyutu da bulunmaktadır. Atılan adımlar sayesinde Türkiye'nin uluslararası ve bölgesel anlamda statü ve saygınlık sahibi olmaktadır (Akpınar, 2013, s.735).

Araştırmanın bu kısmında Türkiye'nin Afrika üzerinde yumuşak güç politikası güçlü devlet kuruluşları bazında yürütülmesi sebebiyle kurumlar bazında incelenmektedir. Bu kurumlar sırasıyla, TİKA, Türkiye Diyanet Vakfı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) AA, TRT, Yunus Emre Enstitüsü (YEE) olarak sıralanabilir. Daha sonra ise Türk sivil toplum kuruluşlarının Afrika'da yürütmüş olduğu faaliyetler incelenecektir. Bu kurumlar sırasıyla, Kızılay, İHH İnsani Yardım Vakfı olarak sıralanabilir.

2.6.1 Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

24 Ocak 1992'de Bakanlar Kurulu tarafından Ekonomik, Kültürel, Teknik İşbirliği Başkanlığı ismiyle kurulmuştur (Resmi Gazete, 27 Ocak 1992). Daha önce Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olan kurum, 1999 senesinde Başbakanlığa bağlanmıştır (Resmi Gazete, 29 Mayıs 1999). 2001 senesinde ise bugünkü bilinen adı olan Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı olarak yeniden yapılandırılmıştır. 2001 senesinde ise kurumun ismi Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı olarak değiştirilmiştir. TİKA yaşadığı değişimler

çerçevesinde etkin bir dış politika aracı olarak yapılandırılmaya çalışılmış ve günümüzdeki şekline kavuşturulmuştur.

TİKA'nın başlıca görevi Türkiye'nin komşuları, Türkçenin konuşulduğu ülkeler ve kalkınma çabası güden ülkelere sosyal, ticari, eğitim, kültürel ve ekonomik alanlarda iş birliği geliştirerek yardımcı olmaktır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2018). TİKA'nın yapmış olduğu bu yardımlar genellikle teknik konularda olmaktadır. Ülkelere büyük ekonomik yatırımlar yapmak yerine danışmanlık ve bilgi hizmetleri sunma yoluyla yardımlarda bulunan TİKA, eğitim odaklı bir kuruluştur. Yani, TİKA'nın faaliyetleri yardımı alan ülkenin kendi ayakları üzerinde durabilmesi üzerine yapılan yardımlardır. TİKA bu yardımların yanı sıra Türkiye ve yardımı alan ülke arasındaki ortak değerleri destekleme amacı taşımaktadır. Bu noktada yenileme ve koruma çalışmaları da yürütülmektedir.

2002 senesinde bütçesi yalnız 85 milyon dolar ile sınırlı olan TİKA, 2015 senesinde 3 milyar 913 milyon dolarlık bütçesi ile pek çok ülkede önemli projeler geliştirmektedir (TİKA, 2018). Yaklaşık 170 ülkede faaliyet gösteren TİKA aracılığıyla Türkiye, Orta Asya, Ortadoğu, Afrika, Balkanlar ve Kafkasya gibi pek çok bölgede bulunan ülkeler ile sahip olduğu bilgi ve tecrübesini paylaşarak ihtiyacı olan ülkelere önemli katkılar sağlamaktadır. TİKA günümüzde 59 ülkede 61 koordinasyon ofisi ile faaliyet göstermekte ve aktif ve ilkelik Türk dış politikasına önemli katkılar sağlamaktadır.

Kurum yapmış olduğu bu yardımlar ile Türkiye'nin yumuşak güç unsurunu kullanarak uluslararası iş birliği kapasitesini artırmaya çalışmaktadır. TİKA'nın yardımları aracılığıyla herhangi bir ihtiyacına karşılık bulan bir ülkede Türkiye'nin imajına katkı sağlanmaktadır. TİKA sayesinde Türkiye'nin faaliyet gösterilen ülkelerde halk tarafından sevilmesine katkı sağlandığı gibi devletler bazında da sağlıklı ilişkiler kurulmasının önü açılmaktadır. Bu sayede Türkiye bölgesel bir güç olma yolunda sağlam adımlarla ilerleyebilmektedir.

Başlangıçta Türki Cumhuriyetler ile münasebette bulunmak amacıyla kurulan TİKA, zamanla coğrafi kabağundan sıyrılarak bugünkü yapısına kavuşmuştur. Afrika kıtasında gösterilen faaliyetler de bu çerçevede artırılmıştır.

Günümüzde TİKA'nın Afrika'da 15 ofisiyle faaliyet göstermektedir. Ayrıca yeni ofislerin açılması da planlanarak Afrika genelinde faaliyetlerin artırılması hedeflenmektedir.

TİKA kıtada eğitim, sağlık, temiz su, altyapı, ekonomik, tarım ve ortak kültürel mirasın korunması gibi alanlarda bugüne dek binden fazla proje gerçekleştirmiştir (Kulaklıkaya, 2008, s.14). Eğitim alanında okul inşaatı ve mesleki eğitim projeleri başta olmak üzere 200'den fazla proje gerçekleştirilmiştir. Bu projelere örnek olarak, Fildişi'nde yapılan tek görme engelli merkezi olan Yopogoun Görme Engelliler Merkezi'nin kurulması, Kenya, Gana, Libya, Fas ve Moritanya'da geleceğin ahileri girişimcilik eğitimi, Gambiya'da Omar Bin Khattab Okulu tadilat ve tefrişatı gibi faaliyetler gösterilebilir (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 2017).

TİKA, Afrika'da sağlık alanında da önemli projelere imza atmıştır. Yapılan yardımlar ile AIDS, ebola ve sıtma gibi salgın hastalıklarla mücadele edilmesine katkı sağlanmış, modern ülkelere göre çok yüksek olan çocuk ölümlerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Afrika'da hastaneler açılmış, ambulans desteği sağlanmış ve sağlık personelleri eğitilmiştir. Projelere örnek vermek gerekirse, Somali'de Doğu Afrika'nın en modern hastanesi olarak Recep Tayyip Erdoğan Hastanesi inşa edilmiş, Gambiya'da görev yapacak sağlık personelleri ülkemizde eğitilmiş, Malavi'de Anne Sağlığı ve Güvenli Annelik Girişimi'ne malzeme ve donanım desteği sağlanmıştır (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 2017).

TİKA'nın Afrika'da aktif olduğu diğer bir konu su ve arındırma projeleridir. Kıtada temiz suya ulaşma konusunda yaşanan sıkıntılar göz önüne alındığında TİKA projelerinin bölge insanı için büyük önem taşıdığı görülmektedir. Bu kapsamda pek çok temiz suya erişim projesi ve su kuyuları projesi faaliyete geçirilmiştir. Yapılan bu çalışmalar neticesinde toplam 579 su kuyusu projesi TİKA tarafından faaliyete geçirilmiştir (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 2017).

Ek olarak, TİKA bölgede yaşanan idare zorlukları ve boşluklarını göz önünde bulundurarak Afrika'nın kalifiye ihtiyaç duyduğu kurumlara sahip olması

ve bu kurumlarda çalışacak insanlara olan ihtiyacı karşılamak amacıyla çeşitli idari ve sivil alt yapıları geliştirme çalışmaları yürütmektedir. Bu kapsamda Afrika'daki idari kuruluşların pek çok ihtiyacı karşılanmış, birçok konuda personellerin eğitimi üstlenilmiştir. Bu projelere örnek olarak, Cezayirli heyete Türk yargı sisteminin tanıtılması, Nambiyalı diplomatlara eğitim sağlanması, Kenya Garissa Belediyesi'ne Katı Atık Yönetimi Desteği gibi projeler faaliyete geçirilmiştir (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 2017a).

Afrika'da üretim ve ekonomik altyapıların güçlendirilmesi kapsamında, sanayi, turizm, tarım, balıkçılık, ormancılık, ulaşım, bankacılık, finans ve iletişim gibi sektörler TİKA tarafından gerçekleştirilen projeler ile desteklenmektedir. Bu kapsamda kilit rol oynayan noktalara ve ihtiyaç durumlarına göre Afrika'da pek çok proje gerçekleştirilmiştir. Örneğin, Somali Mogadişu havalimanının rehabilitasyonu TİKA'nın yapmış olduğu çalışmalar ile tamamlanarak Mogadişu'nun uluslararası uçuşlara açılması sağlanmıştır. Kalkınma amacı doğrultusunda Kamerun'da bal üreticilerine modern arıcılık eğitimi verilmiş, Tanzania radyo ve televizyon kurumuna teknik donanım desteği sağlanmıştır.

TİKA, önemli ölçüde beslenme sorunu çeken ve açlıkla mücadele eden Afrika'ya bu sorunun çözülmesi için kilit rol oynayan modern tarımın geliştirilmesi adına önemli yardımlarda da bulunmaktadır. Bu kapsamda gerçekleştirilen projelere örnek olarak Tunus'ta küçükbaş hayvancılığa destek projesi, Sudan'da veteriner hekimlere suni tohumlama eğitimi, Kenya'da kırsal kalkınma programı gibi projeler gösterilebilir.

Türkiye'nin Afrika ile var olan kültürel ve tarihi bağlarının ve Türkiye'nin Afrika'daki mirasının korunmasına yönelik çalışmalar da TİKA tarafından yürütülmüştür. Bu sayede hem Türkiye ile Afrika ülkeleri arasındaki bağların kuvvetlendirilmesi hem de konu ülkelerin turizmine katkılar sağlanması hedeflenmektedir. Yapılan çalışmalar genelde tarihi yapıların restore edilmesi şeklinde olmaktadır. Örnek olarak Güney Afrika Hamidiye Nur Camii restorasyonu ve Cezayir Keçiova Camii restorasyonu gösterilebilir. Bütün bunlara ek olarak TİKA, Afrika'da sosyal, kültürel ve spor faaliyetlerini destekleyici çalışmalar da yürütmüştür ve yürütmeye devam etmektedir.

2.6.2 Türkiye Diyanet Vakfı

Türkiye Diyanet Vakfı, dini çalışmaları daha geniş kapsamda sürdürülmesi amacıyla 13 Mart 1975 senesinde kurulmuştur (Türkiye Diyanet Vakfı, 2018). Vakıf, yurtiçinde ve yurtdışında cami ve eğitim merkezleri inşa edilmesi, ihtiyacı olan öğrencilere maddi destekte bulunulması, yurtdışında bulunan başarılı öğrencilerin Türkiye'ye getirilerek eğitim masraflarının karşılanması gibi uygulamalarda bulunmaktadır. Kurban bayramı ve Ramazan bayramı gibi Müslümanlar için kutsal olarak kabul edilen tarihlerde vakıf tarafından ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmak üzere çeşitli yardım kampanyaları düzenlenmektedir. Müslüman ülkelere yapılan bu yardımların önemli bir kısmı ekonomik durumu iyi olmayan ülkelere yaşayan Müslümanlara yapılmaktadır. Bu sebeple, Türkiye Diyanet Vakfı özellikle Afrika kıtasında önemli projelere imza atmaktadır. Türkiye Diyanet Vakfı, özellikle Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerine önemli miktarlarda gıda ve sağlık yardımında bulunmaktadır.

Türkiye Diyanet Vakfının Afrika kıtasındaki çalışmaları genellikle Kuzey ve Doğu Afrika ülkelerine yapılan karşılıksız gıda, eğitim ve sağlık çalışmalarını kapsamaktadır. Vakıf bu sayede bu ülkelerde oluşan Türkiye Cumhuriyeti imajına önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Bilindiği gibi yumuşak gücün önemli unsurlarından birisi olan ortak tarih ve kültür yapısı üzerinde ortak din olgusu üzerinden yapılan bu yardımlar ülkemizin yumuşak gücüne katkı sağlamaktadır.

Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara'da gerçekleştirilen Afrika Müslüman Dini Liderler Zirvesi çerçevesi sonucunda bir dizi ortak karar olarak Afrika'daki faaliyetleri genişletme çabalarında bulunmuşlardır. Zirve sonucunda yayınlanan bildiriye göre Afrika'da bulunan, Osmanlı döneminden kalma dini yapıların restorasyonun sağlanması, İslami eğitimin sağlanabilmesi için ihtiyaç duyulan kaynakların sağlanması, dini personele eğitim verilmesi, Türkiye'de din eğitimi almak isteyen Afrikalı gençlere burs olanağı sağlanması, yapılan kurban yardımlarının artırılması gibi bir dizi karar alınmıştır.

2.6.3 Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

YTB; 6 Nisan 2010 tarihinde yurtdışındaki vatandaşlarımız, kardeş topluluklarımız ile Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilerimize

yönelik çalışmaları koordine etme, bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirme amacıyla kurulmuştur. Yumuşak güç açısından incelendiğinde YTB, yabancı öğrencilere Türkiye'deki üniversitelerde okuma imkânı sağlayan bir yardım kuruluşudur. Kuruluş geçtiğimiz yıllarda Afrika kıtasında faaliyetlerini artırarak geçmişe nazaran daha fazla öğrencinin Türkiye'de okumasını sağlamaktadır (Ekşi, 2014, s.88).

Türkiye'de okuyan bir bireyin ülkesine döndüğünde çok geniş bir Türk kültürü etkisinde kalarak hayatına devam edeceği söylenebilir. Özellikle, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Avrupa'ya okumaya gönderilen öğrencilerin ülkeye geri döndüklerinde batılı düşüncelerden büyük ölçüde etkilendikleri ve orada görmüş oldukları yenilikleri ülkelerinde uygulama konusundaki hevesli tavırları incelendiğinde yabancı öğrencilerin ülkemizde okutulmasının önemi açığa çıkmaktadır (Ekşi, 2014, s.90). Türkiye'de okuyan bir öğrenci hem burada iken Türkiye hakkında olumlu yargılar geliştirir hem de ülkesine geri döndüğünde etrafına Türkiye hakkında olumlu görüşler bildirmektedirler. Ayrıca, Türkiye'nin önde gelen üniversitelerinde okuyan öğrencilerin gelecekte kendi ülkelerinin yönetici sınıfındaki insanlar olması büyük ihtimaldir. Bu kişiler, yalnız devlet yönetiminde değil, herhangi bir özel kuruluşta dahi yönetici pozisyona gelmeleri durumunda birçok insanı Türkiye konusunda olumlu yönde etkileyebilirler. Yurtdışından öğrenci okutmanın faydalarına ek olarak, ülkemizdeki üniversite eğitiminden memnun olan bir kişi sayesinde o ülkenin diğer gençleri de ülkemizde okumak isteyebilirler. Bu sayede ülkemiz, diğer Avrupa ülkeleri gibi yurtdışından öğrenci çekebilir. Bütün bu açılar ele alındığında, Türkiye'de yabancı öğrenci okutmanın katlanarak artan ve sıkı bir ilişki ağı geliştirdiği söylenebilir. YTB'nin bu konuda yapmış olduğu çalışmaların uzun vadede daha belirgin olacağı düşünülmektedir (Ekşi, 2014, s.92).

2.6.4 Yunus Emre Enstitüsü

2009 senesinde yurtdışındaki faaliyetlerine başlayan YEE'nin temel amacı Türk kültürünü ve Türkçeyi yabancı ülkelerde tanıtmaktır. Enstitü, dünya toplumlarının Türkiye ve Türkçe hakkında doğrudan bilgi alarak ülkemiz ile olan bağlarının kuvvetlendirilmesini hedeflemektedir. Enstitü, Türkiye'nin sahip olduğu kültürel değerleri, sanatı ve Türk dilini yabancı topluluklara tanıtarak

kültürel etkileşimi artırma amacı taşımaktadır. Ayrıca, Türkiye ve Türkçe hakkında eğitim almak isteyen dünya vatandaşlarına yerinde hizmet verme misyonu taşımaktadır (Çevik, ve Şahin, 2014, s.345).

Bütün dünyada Türk kültürünü tanıtmının yanı sıra diğer ülkelerin halklarıyla dostane ilişkiler geliştirmek ve Türkçe öğrenmek isteyen yabancılara destek olmak gibi misyonları bulunan YEE; Afrika kıtasında da Fas, Mısır, Cezayir ve Sudan'da bulunan ofisleriyle hizmet vermektedir. YEE, Türkiye'nin yumuşak güç politikasına yapmış olduğu etkinlikler ile kültürel anlamda destek vermekte, yurtdışında Türkiye'nin tanınırlığını artırmaktadır. Afrika açısından değerlendirildiğinde ise YEE' nin Kuzey Afrika ile sınırlı kaldığı ve diğer kıtalara göre zayıf bir örgütlenme içerisinde olduğu görülmektedir. Genellikle ortak kültür mirası ve tarihi üzerine yoğunlaşan enstitü bölge insanı üzerinde önemli bir etki bırakmaktadır. YEE, Türkiye'nin yürütmekte olduğu yumuşak güç politikaları için önemli bir destek noktası oluşturmakta, kültürel diplomasi açısından kaldıraç işlevi görmektedir (Purtaş, 2013, s.7).

2.6.5 Medya Kuruluşları

Yumuşak güç kapsamında değerlendirilebilecek faaliyetlerden bir diğeri de medya kuruluşlarının çalışmalarıdır. Medya kuruluşlarının yumuşak güç anlamında iki temel faydası bulunmaktadır. İlk olarak, iki ülke halkı arasında doğrudan ve doğru bilgi sunma konusundaki eksikliği gidermektir. İkinci olarak ise ilgili bölgede Türkiye tarafından yapılan çalışmaların halk tarafından tanınırlığını artırmaktır (Aydemir, 2016, s.328). Bu amaçlarla devlet kuruluşları olan AA ve TRT yurtdışında faaliyet göstermektedirler.

1920 senesinde kurulan AA, günümüzde 10 dilde yayın yapan dünyanın önde gelen ajanslarından birisi olmuştur. Ajansın Afrika kıtasında pek çok ofisi bulunmaktadır. Yumuşak gücün en asli unsurlarından birisi olan medya kanalını AA karşılamaktadır. AA, yurtdışında Türkiye'nin bilinirliği artırmak amacıyla yabancı dilde yayınlar yapmaktadır. Bölgenin gündemini Türkiye'ye aktarma dışında Türkiye'nin gündemi de bölgeye aktarılmaktadır. Bu sayede iki halk arasında medya aracılığıyla ilişkiler kurulmaktadır. AA aynı zamanda Türkiye'nin yumuşak güç politikası çerçevesinde bir çatı görevi üstlenmektedir. Şöyle ki, diğer Türk kuruluşlarının bölgede yapmış oldukları yardımlar, etkinlikler, projeler

vb. aktarımını görsel ve basılı medya yoluyla bölge insanına anlatmaktadır. Bu sayede Türkiye'nin konu ülkedeki faaliyetlerinin etkisinin artırılması açısından kaldıraç işlevi görmektedir.

TRT ise özellikle yabancı dilde yayın hayatına başlamasıyla beraber yumuşak güç konusunda önemli bir yer edinmeye başlamıştır. TRT Arapça yayın yapmaya başlamasıyla beraber Ortadoğu öncelikli olsa da Afrika'da da önemli bir edinmiştir. Arapça konuşan ülkelerle daha fazla kaynaşma sağlamak amacıyla kurulan Arapça TRT sayesinde Arapça konuşan ülkeler ile kültürel yakınlık kurulması hedeflenmektedir. Bu sayede Arapça konuşan insanların Türkiye hakkında bilgilere ilk elden ulaşmaları sağlanmaktadır.

2.6.6 Sivil Toplum Kuruluşları

1868 tarihinde kurulan Kızılay yardım kuruluşudur. Yurtdışında insani yardıma ihtiyaç arttığı için Afrika kıtasında da eylemlere başlamıştır. Kızılay'ın Afrika'daki yardımları çeşitlilik göstermektedir. Bu yardımlar genellikle gıda yardımı olmakla beraber, su kuyularının açılması, eğitim gören gençlere maddi yardım yapılması gibi. Kızılay genellikle diğer kurumlarla koordinasyon içerisinde olarak yardımlarını gerçekleştirmektedir. Özellikle Somali'de yapılan yardımlar neticesinde devlet başkanı tarafından üstün hizmet ödülüne layık görülen Kızılay sayesinde Türkiye'nin Afrika'daki tanınırlığı ve halk ile olan bağları kuvvetlenmesine katkı sağlamaktadır.

1995 yılında kurulan İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı sivil toplum kuruluşlarına benzer misyonlarla hareket etmektedir. Öncelikle savaş bölgeleri, yoksulluğun yüksek olduğu yerler, afet yerleri gibi acil yardıma muhtaç bölgelere yoğunlaşan dernek Afrika'da da önemli çalışmalara imza atmaktadır. Afrika'da özellikle Sudan, Etiyopya ve Somali gibi yardıma muhtaç ülkelerde faaliyet gösteren dernek, birçok yardım projesine imza atarak bölge insanların insani sorunlarına çare aramaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ve SOMALİ İLİŞKİLERİNDE YUMUŞAK GÜÇ POLİTİKASI ve UYGULAMALARI

Bu bölümde Somali siyasi, ekonomik, tarihsel ve sosyal yapısı ile birlikte Türkiye'nin Somali ilişkileri yumuşak güç uygulamaları ile birlikte incelenecektir.

3.1 SOMALİ'YE GENEL BİR BAKIŞ

Somali, kuzey batısında Kızıldeniz, kuzey doğusunda Arap yarımadası ve güneydoğusunda Hint Okyanusu bulunan Afrika Boynuzu olarak adlandırılan bölgede bulunan bir ülkedir. Komşuları Cibuti, Etiyopya ve Kenya olan Somali, genellikle göçebe olarak hayvancılıkla uğraşan veya tarım ile uğraşan bir topluma ev sahipliği yapmaktadır. Tarihsel olarak eski mısır kayıtlarında Tanrının Toprakları olan geçen Somali, geçmişte önemli ticaret yollarının üzerinde bulunmaktaydı. Ülke etnik olarak %70 oranında göçebe bir hayat sürerken %20'lik kesim tarım ile uğraşmakta ve geriye kalan %10'luk kesim ise kıyı şeridinde balıkçılık ve ticaret ile uğraşmaktadır. Ülkenin sanayileşmesi yok denecek kadar düşüktür. Somali'nin iklimi düzensiz yağmurlardan oluşan kurak olarak tanımlanabilir. Somali coğrafi açıdan çok önemli bir noktada bulunmasa da Hint Okyanusu'na olan geniş kıyıları sebebiyle özellikle Afrika ile Çin-Uzak Doğu ekseninde gün geçtikçe gelişen ilişkilerde ön plana çıkma şansına sahiptir.

3.1.1 Somali'nin Siyasi Yapısı ve Tarihi

Coğrafi konumundan dolayı eski çağlarda önemli ticaret yolları üzerinde bulunan Somali modern çağların başlangıcında henüz devletleşmemiş kabilelerden oluşmaktaydı. Tarih boyunca her ne kadar farklı güçlerin etkisi altında kalsa da Somali halkı genellikle göçebe olan yapısını korumuştur. 19. Yüzyılda Avrupalı güçlerin Afrika'ya açılmasıyla beraber İngilizler 1839'da Aden'i işgal ederek ülke kıyısını sömürgeleştirmişlerdir. 1862'ye gelindiğinde ise Fransızlar Cibuti'de bir kömür madeni kurarken, İtalyanlar Eritre bölgesinde bir yerleşim yeri oluşturmuşlardır. Sömürge döneminde ülkenin sahil şeridinde Britanya Somali'si ve İtalya Somali'si olmak üzere kurulan iki farklı yönetim ile ülke fiilen bölünmüştür.

1960 yılına gelindiğinde İngiltere'nin sömürgesi olan bölge ile İtalya'nın sömürgesi olan bölge ettiği Somali birleştirilerek bağımsız Somali Cumhuriyeti kurulmuştur. Afrika'da demokratik bir şekilde başkan seçen ilk ülke olan Somali 1960-1967 yılları arasında Aden Adde tarafından yönetilmiştir. 1967'deki seçimlerdeki yenilgiden sonra Aden Adde'nin yönetimi bırakması ile Somali Afrika kıtasında barışçıl bir yolla yönetimi devreden ilk ülke olmuştur. Somali Cumhuriyeti kurulduğu ilk yıllarda Afrika'nın etnik, kültürel ve dini açılarından en homojen ülkesi olarak görülmekteydi (Schlee, 2011, s.5).

1969 senesinde seçilmiş başkanın suikaste uğraması ile yaşanan askeri darbe ile Somali'nin durumu tam tersine olacak şekilde değişmiştir. Askeri bir diktatör olarak bilinen Muhammed Siad Barre, 1969 yılında bir darbeye iktidarı ele geçirdikten sonra Sosyalist Somali Demokratik Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Yapılan askeri darbe ile Afrika'nın ilk demokratik ülkesi gelecek 10 yıllar boyunca diktatör bir rejim tarafından yönetilmiştir (Fox, 2015, s.12). Darbe sonrasında meclis dağıtılmış, anayasa askıya alınmış, siyasi partiler kapatılmış ve demokrasiyi çağrıştıran bütün kurumlar yasaklanmıştır. Her ne kadar diktatörlük olsa da askeri rejim halk tarafından benimsenmiş ve 1991 senesine kadar ülkenin yönetimini demir yumruk ile idare etmiştir. Bu dönemde kabile kültürü yıkılarak ulusal bir bilinç kazanılmaya çalışılmış ve SSCB destekli bir sosyalist ülke kurma amacı güdülmüştür. Bu dönemde kabile kültürünü yaşatmak isteyenler ve dini liderler önemli baskılar görmüş ve ölüm cezalarına çarptırılmışlardır. 1991 senesinde Barre'nin Sovyet tabanlı rejimi, SSCB'nin dağılmasını fırsat bilen kabile liderlerinin isyan çıkarması ve başarılı olmaları sonucunda yıkılmıştır. Fakat Barre'nin yönetimi terk etmesi Somali'yi refaha kavuşturmamış, aksine uzun yıllar sürecek olan iç savaş dönemini başlatmıştır.

1991 senesinde askeri rejimin devrilmesinden sonra askeri rejimi deviren güçlerin anlaşmazlıkları nedeniyle birbirleriyle savaşmaları sonucunda Somali büyük bir iç savaşa sürüklenmiştir (Hall, 2015, s.11). Somali iç savaş sırasında ekonomik, sosyal ve politik alanlarda büyük bir kaosa sürüklenmiştir. Pek çok aktörü bulunan bu iç savaşın nedenleri de çeşitlidir ve Somali'nin geçmişinden beslenmektedir. Çatışmanın ana sebebi iktidarın paylaşılabilmesi gibi görünse de politikleşmiş kabile kültürü, silahlara kolay erişim, ekonominin kötü olması nedeniyle gençlerdeki işsizlik, Somali'nin tarihi boyunca sağlıklı bir devlet

yapısının bulunmaması ve kolonyal geçmişinden gelen sebepler de bulunmaktadır (Barise, ve Elmi, 2011, s.32). Somali iç savaşı kabileler arasında süren bir çatışma olarak görülmektedir. Somali'nin tarihine ve bugününe bakıldığında kaynaklar için verilen mücadele bölgedeki şiddeti ve savaşı başlatan ve sürdüren en önemli faktör olmuştur. Askeri rejimi yıkan isyancı güçler, güç mücadelesi içerisinde ülkeyi derin bir iç savaşa sürüklemiş, susuzluk ve kıtlık Somali halkı için önemli bir sorun oluşturmaya başlamıştır.

İç Savaş sırasında pek çok Somali vatandaşı ülkelerinden göç etmek zorunda kalmışlar ve toplam mülteci sayısı 400 bine yaklaşmıştır. İç savaşın ilerleyen yıllarında uluslararası toplum Birleşmiş Milletler aracılığıyla müdahalelerde bulunsa da iç savaşın sonu getirilememiş, ABD ordusunda yaşanan kayıplar nedeniyle ABD'nin çözüm için ilgisi azalmıştır (Slim, 1995). 2000 senesinde Cibuti'de Somali Ulusal Barış Konferansı düzenlenmiş ve bir geçiş hükümeti kurulması kararlaştırılmış fakat iç savaşın devam etmesi nedeniyle bu hükümetin kurulması sağlanamamıştır. 2004 senesinde Kenya'da yapılan müzakereler neticesinde Ulusal Federal Geçiş Hükümeti kurulmuştur. Ülkenin güney ve merkez bölgelerini kontrolü altında tutan İslami grup bu hükümeti tanımamıştır. Bunun neticesinde Etiyopya geçiş hükümetini desteklemek amacıyla Somali'ye müdahalede bulunmuş ve başarılı olmuştur. Etiyopya'nın müdahalesi sonrasında geçiş hükümeti ülkeyi kontrol altına almaya başlamıştır. 2009 senesine kadar Somali'de askeri varlığını devam ettiren Etiyopya'nın çekilmesiyle beraber İslami grubun eski lideri Şerif Şeyh Ahmet seçimle iş başına gelmiştir. 2012 senesinde tekrar seçimler yapılmış ve anayasa oluşturulmuştur. 8 Nisan 2017 tarihinde Somali ikinci başkanını seçmiştir.

Somali günümüzde 6 farklı federal devletten oluşan ve merkeze bağlı olan bir siyasi yapı ile yönetilmektedir. Ülkenin siyasi yapısına bakıldığında sosyal yapısı ile ne kadar bütünleşik olduğu görülebilir. Yönetim 4,5 klan sistemine dayalıdır. Hawiye, Darod, Rahanweyn ve Dir isimli klanlar, 4 klanı; geriye kalan klanlar ise 0,5'i temsil etmektedir. Siyasi temsilde 4 klan 61'er vekil gönderirken, 0,5 olarak adlandırılan diğer klanlar toplam 31 vekil ile temsil edilmektedir (Norwegian Organisation for Asylum Seekers, 2014, s.13).

3.1.2 Somali'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı

Günümüzde Somali, 1991 yılında başlayan ve yıllarca süregelen dekadansın ardından devletleşme gayesiyle önemli adımlar atmaktadır. Hükümet bir yandan terörle mücadele ederken diğer yandan uluslararası düzeyde devletleşme, kalkınma ve güvenlik alanlarında iş birliği kurma politikası yürütmektedir. Uluslararası toplum, özellikle Türkiye, bu süreçte "New Deal-Yeni Düzen" adını verdikleri siyasi, ekonomik, askeri ve insan hakları konularında Somali'ye yardımcı destekleyen çalışma grupları oluşturarak Somali'nin devlet inşası sürecini desteklemiştir.

Toplumun aile bağları oldukça yapılanmış aşiret sisteminden anlaşılacağı üzere çok sıklıdır. Öyle ki Somali Diasporası, ülkenin en büyük gelir kaynaklarından biridir ve diasporanın ülkeye gönderdiği para miktarı, ülkeye yapılan insani yardımın beş katı civarındadır. Bu da aile bağlarının ne kadar kuvvetli olduğunun önemli bir göstergesidir.

Toplum, hayvancılık yapanlar, tarımla uğraşanlar, göçebe yaşayanlar ve kıyıda yaşayanlar olmak üzere 4 gruptan oluşmuştur. Büyük çoğunluğu oluşturan göçebe kesim deve yetiştiriciliği yapmaktadır ve haliyle toplum göçebelik etrafında şekillenen kabile tabanlı yapıya sahiptir. Başkenti Mogadişu olan ve 6 eyaletten oluşan ülkenin büyük kesimi Sünni Müslümanlardan oluşmaktadır. Azınlık halinde olan Bantu ve Araplar ülkenin %15' ini kapsamaktadır. Ülkenin eğitim durumu ve özellikle okur-yazar oranı düşük olduğundan vitrinlerde yazılar yerine satılan malların resimleri bulunmaktadır. Bir Afrika dili olan Somalice'nin yanı sıra ülkenin diğer resmi dili Arapçadır.

Ülke parlamentosunun yalnızca %7,5'inde yer alabilen kadınlar, bürokrasi sahasında erkeklere oranla oldukça az sayıdadır. Kadınları sosyal, siyasal, ekonomik alanlarda görmek mümkündür fakat kadınlar bu durumla çelişkili bir şekilde medeni kanunun neredeyse dışındadır. Kadınlar her ne kadar 1975 yılında General Mohamed Siad Barre etkisiyle bir takım haklar elde etmiş olsalar da bu hakların toplum tarafından karşılık bulamaması, yaşanan iç savaş ve kabile baskıları nedeniyle hayata geçirilememiştir. Ülkede oldukça yaygın olan çok eşlilik boşanma vakalarını da olağan karşılamaktadır. Bir erkeğin 2 veya 3 kadınla

evlenebilmesi sosyal statüsü ile doğrudan ilişkilidir. Boşanan kadınların yeniden evlenmesi de olağan karşılanan bir durumdur. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) raporlarına göre ülkede kadınların %95'i sünnet edilmekle beraber son dönemlerde 1-14 yaş arası kız çocuklarının sünnet edilme oranı bir hayli gerilemiştir. Ülkedeki sağlık kurumlarının yetersizliği nedeniyle kadınların yalnızca %10 kadarı sağlık kurumlarında doğum yapabildiğinden, ülke bebek ölümleri bakımından dünyanın en yaygın yerlerinden sayılmaktadır.

Ülke ekonomisi sanayileşme bakımından oldukça zayıftır. Kişi başına düşen milli gelir yaklaşık 600\$ civarında olup; günde 1\$ karşılığında çalışan kişi sayısı bir hayli fazladır. Ülkede sanayinin gelişmemesi nedeniyle, ihtiyaçların neredeyse tamamı ithal edilmektedir. Resmi para birimi olan Somali Şilini hemen hemen hiç kullanılmamakla birlikte, ülkede hizmet dolar üzerinden yapılmaktadır. Uzun yıllardır ülkenin içerisinde bulunduğu siyasi ve ekonomik durum enflasyon oranının belirlenmesini güç kılmaktadır.

1960 senesinde İtalyan ve İngiliz Somalilerinin birleşmesinden itibaren Somali her zaman dış yardıma önemli bir şekilde ihtiyacı olan bir ülke olmuştur. Örneğin bağımsızlıktan itibaren üç sene boyunca hükümet bütçesinin %30'undan fazlası dış yardımlar ile karşılanmıştır (Metz, 1992, 2013). Sovyet destekli askeri rejim döneminde de dış yardımlar ülke ekonomisinin büyük bir bölümünü karşılarken, askeri rejimin 1991'de yıkılmasıyla beraber insani yardımlar Birleşmiş Milletler ve ABD tarafından bölgeye ulaştırılmaya çalışılmıştır. 1992 senesinde BM ve ABD bölgeye müdahale ederken, insani yardımların düzgün bir şekilde insanlara ulaştırılması amacıyla müdahale etmişlerdir (Suarez, 2006). Bu dış yardımlar milyonlarca Somali vatandaşının iç savaş, susuzluk ve kıtlık dönemlerinde hayati ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamıştır. 1991 senesinde günümüze kadar geçen süre içerisinde hem Somali'ye hem de Somali'den diğer ülkelere mülteci olarak göç etmiş olan insanlara ulaştırılan toplam yardımın 20 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir.

3.2 TÜRKİYE – SOMALİ İLİŞKİLERİ

Türkiye Somali ilişkileri, Osmanlı Dönemi'nden Somali'nin bağımsızlığına kadar olan dönem, 1990'larda yaşanan iç savaş ve artçıları, 2011 sonrasında Türkiye'nin insani yardımlarıyla başlayan ve günümüze kadar devam eden dönem olmak üzere üç farklı başlıkta incelenebilir. Türkiye ve Somali ilişkileri, Osmanlı hükümdarı Yavuz Sultan Selim'in 15. yüzyılda Ortadoğu ve Afrika'ya düzenlediği fetih dönemine dayanmaktadır. 16. Yüzyılda Osmanlı birliklerinin Afrika Boynuzu'nda Portekizlilere karşı Somalileri savunmasıyla (Lewis, 2012, s.121) başlayan ilişkiler Somali'nin Hint Okyanusu kıyılarını elinde tutan yerel yöneticilerin Osmanlı Sultanları ile sahip olduğu iyi ilişkiler ile devam etmiştir. Daha sonraki dönemde emperyalist güçlere karşı savaşan Derviş Hareketi'nin Osmanlı ile organik bağları bulunduğu ve Osmanlı'nın bu harekete askeri yardımları olduğu söylenmektedir.

20. yüzyıl öncesi ilişkiler her ne kadar coğrafi uzaklıktan dolayı pek gelişmemiş olsa da günümüz ilişkileri aynı zorluklara sahip değildir. Ayrıca, geçmişte sahip olunan pozitif ilişki günümüzdeki ilişkiler açısından önemli bir ortak nokta oluşturmaktadır. Günümüz ilişkileri 1979 yılında karşılıklı olarak büyükelçiliklerin açılmasıyla başlamıştır (Kagwanja, 2013, s.4). 1991 senesinde iç savaşın başlamasıyla Türkiye'nin büyükelçiliği kapatılsa da Türkiye Somali'ye giden barış kuvvetlerine asker göndererek iyi niyetini göstermiştir.

Türkiye'nin Somali politikasının oluşumu ve yardımların genel çerçevesi, Türkiye'nin Afrika politikasının gelişimi ile paralellik göstermektedir. Türkiye'nin Afrika ülkelerine yönelik esas ve pratiğe dayalı ilişkisi 1990'larda başlamıştır. Büyük adımlardan ilki 1998 yılında "Afrika'ya Açılım Eylem Planı" ile gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı'nca 2003 yılında "Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi" hazırlanmış ve 2005 yılı "Afrika Yılı" ilan edilmiştir. Türkiye, 12 Nisan 2005 tarihinde Afrika Birliği'nde gözlemci ülke statüsünü kazanmış ve 5 Mayıs 2005 tarihinde Türkiye'nin Addis Ababa Büyükelçiliği Afrika Birliği nezdinde resmi kılınmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye 2008'den bu yana IGAD Uluslararası Ortaklar Forumu ile AfKB ve Afrika Kalkınma Fonu üyesi konumdadır. 1991 senesinde kapatılan büyükelçilik 1 Kasım 2011 tarihinde tekrar faaliyete geçmiş

olmakla beraber Somali'de bulunan Hargeysa Başkonsolosluğu ise 1 Haziran 2014 tarihinde işlevselliğini kazanmıştır (Özkan, 2014, s.17).

2000'li yılların ortalarında Türkiye'nin Somali'ye olan ilgisi artmıştır. 2008 senesinde Cibuti'de gerçekleştirilen barış konferansına Türkiye de katılmış ve 2009 senesinde Brüksel'deki görüşmelerde yardım teklifinde bulunmuştur (Sucuoğlu, ve Steams, 2016, s.38). Aynı yıl içerisinde Türk ve Somalili yöneticiler BM Genel Kurulu sırasında görüşerek Somali'nin devlet inşası süreci hakkında fikir alışverişinde bulunmuşlardır. 2010 yılında Somali'nin Türkiye'den yardım istemesi sonucunda İstanbul'da uluslararası toplumun dikkatini çekmek amacıyla Somali meselesinin görüşülmesi sağlanmıştır. Türkiye, Somali'de yıllarca süregelen iç savaş, siyasi krizler, açlık, ekonomik çöküşler sırasında hiçbir zaman desteğini esirgememiş; Somali tarafından stratejik ortak olarak görülmüştür. Konferansa en başta Somali ICG üyeleri olmak üzere çok sayıda ülke ve uluslararası sivil toplum ve resmi kuruluşunun yüksek oranla katılımı gerçekleştirilmiştir. Bu süreç kapsamında, altıncı Yüksek Düzeyli Ortaklık Forumu (HLPF) Toplantısı 23-24 Şubat 2016 tarihlerinde Recep Tayyip Erdoğan, Somali Devlet Başkanı ve BM Genel Sekreteri Vekilinin eş başkanlığında Bakanlar düzeyinde İstanbul'da düzenlenmiştir. 46 ülke ve 11 uluslararası kuruluştan yüksek katılım sağlanan Forum'da New Deal'ın son senesi olan 2016 yılında Somali'nin geleceği açısından ele alınabilecek projeler değerlendirilmiştir. Türkiye ile Somali'nin ihracatı 2001 yılı itibariyle 198.000 USD iken bu rakam 2017 yılında 143.026.000 USD bandına çıkmıştır. İthalat değerleri ise 2001 yılında 318.000 USD iken 2017 yılında 1.030.000 USD bandına yükselmiştir (TÜİK, 2017).

2011 yılında karşı karşıya kalınan açlık krizi ve kuraklık felaketi 260 binden fazla insanın ölümüyle sonuçlanırken Arap ve Avrupa hükümetleri sadece sessiz kalmayı tercih etmiştir. Bu küresel umursamazlık karşısında Türkiye yardım elini uzatmaktan geri durmamış; bu girişimiyle binlerce insanın hayatını kaybetmesinin önüne geçmiştir. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan 19 Ağustos 2011 tarihinde küresel suskunluğa dikkat çekmek ve Türkiye ile Somali arasındaki dayanışma bağına göstermek amacıyla Somali'ye ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaret ile uluslararası toplumun Somali'de yaşanan kıtlığa ve diğer sorunlara dikkat çekmesi sağlanması önemli bir başarıdır. Ayrıca bu ziyaret

ile iki ülkenin sahip olduğu iyi ilişkiler gösterilmiştir. Erdoğan'ın kalabalık bir heyetle yapmış olduğu bu ziyaretin Somali üzerindeki etkisi büyük olmuştur. Somalili bir diplomat olan Abukar Arman Türkiye'nin bu ziyaret ile Müslüman kardeşlerine zor zamanlarında yardım eden bir ülke olduğunu gösterdiğini belirtmektedir.

Erdoğan, 2011 senesinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yapmış olduğu konuşmanın yarısını Somali konusuna ayırarak, Somali'nin tekrar kendi ayakları üzerinde durabilmesi için uluslararası yardımların önemi üzerinde durmuş ve uluslararası toplumun dikkatini Somali'ye çekmek istemiştir. 2017 Senesinde Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu 2011 ziyaretini kast ederek, Somali'nin geleceğe dair bütün umutlarının yok olacağı bir sırada Erdoğan'ın ziyareti ile ülkeye umut olduğunu ve Somali halkının yalnız olmadığını gösterdiğini belirtmiştir. Ayrıca, yirmi senedir hiçbir yabancı liderin cesaret etmediği Mogadişu ziyaretini gerçekleştirerek uluslararası topluma önemli bir mesaj verdiği vurgulanmıştır. Gerçekten de 2011 senesi ve Erdoğan'ın ziyareti Türkiye Somali ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. 2011 senesinden itibaren Türkiye'nin uluslararası alanda Somali'ye olan desteği önemli ölçüde artmıştır (Addow, 2015, s.31).

Devam eden süreçte, Türkiye Somali'ye pek çok yardımda bulunmuş ve Erdoğan Somali'yi pek çok kez ziyaret etmiştir. Türkiye ayrıca 2015 senesinde Katar'dan sonra Türkiye'nin ikinci yurtdışı askeri üssünün inşasına başlamıştır. Bu durum iki ülke arası bağların ne kadar sıkı olduğunu göstermektedir. 26 Nisan 2017 tarihinde Somali Cumhurbaşkanı Muhammed Farmajo Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bunun yanı sıra, 27 Nisan 2017 tarihinde Antalya'da düzenlenen Türkiye-Afrika Tarım Bakanları Konferansı ve Tarım İş Forumu'na katılım gerçekleştirmiştir. Somali ile Türkiye arasındaki ticaret hacmi 2016 yılında 118 milyon ABD Doları olarak saptanmıştır. Özel sektör aktivitelerine örnek olarak, Mogadişu Limanı'nın işletmesi 1 Ekim 2014 tarihi itibariyle Albayrak AŞ tarafından üstlenilmiştir. Görüldüğü üzere Türkiye Somali ilişkileri mümkün olan her alanda ilerletilmiştir.

Türkiye, 2011 senesinden bu yana Somali ile olan ilişkilerini insani diplomasi merkezli yürütmektedir. Yürütülen bu insani diplomasi politikası üç

boyutu kapsamaktadır. Somali'nin temel ihtiyaçlarına destek olmak amaçlı gıda, sağlık hizmetleri ve barınak gibi yardımlar ilk boyutu oluşturmaktadır. Problemlere uzun süreli çözümler getirmeyi amaç edinen sağlık, eğitim, tarım ve altyapı alanlarında Somalileri eğitmek diplomasinin ikinci boyutunu oluşturmaktadır. İkinci boyutu kalıcı kılmak adına ulusal ve bölgesel konferanslar düzenleyerek Somali'yi dış Dünya'ya açmak Somali için farkındalık uyandırmak ise üçüncü boyutta incelenmektedir. Somali açılımı duygusal ve insani yönü bağlamında kuvvetli olan bir yaklaşım olarak nitelendirilmekte; Türkiye Somali sahnesinde yeni ve güçlü bir aktör olarak varsayılmaktadır (Hazar, 2012, s.46). Türkiye'nin gerçekleşen kötü olaylara karşı diğer dış devletlerin yaptığı gibi sözde planlar yaparak değil, yardım temelinde bir yaklaşım benimsediği; bu yaklaşımın Somaliler tarafından daha önce hiç rastlanmadığı biçimde sıcak karşılandığı ifade edilmektedir.

Türkiye-Somali Temel Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

	Türkiye	Somali
Başkent	Ankara	Mogadişu
Resmi Dili	Türkçe	Somalice, Arapça
Nüfus	80,810,525*	11,031,386**
Yönetim Biçimi	Demokratik üniter anayasal başkanlık cumhuriyeti	İslam Cumhuriyeti
Yüz Ölçümü	783,562 km ²	637,657 km ²
GSYİH (Toplam)	851,1 milyar USD***	6.336 milyar USD****
Para Birimi	Türk lirası (₺) (TRY)	Somali şilini (SOS)
Kuruluş Yılı	29 Ekim 1923	1 Temmuz 1960
BM Üyeliği	Var	Var

* TÜİK, 2017.

** BM, World Population Prospects 2017.

*** TÜİK, 2017.

**** EIU Country Report, 2016.

3.3 TÜRKİYE’NİN SOMALİ’YE YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMA NEDENLERİ

Türkiye’nin Somali’ye yumuşak güç uygulama nedenleri incelenirken üç farklı yaklaşımın açıklayıcı olacağı düşünülmüştür. İlk olarak küresel durumun yumuşak güç unsurlarını ön plana çıkarması ve avantajlı hale getirmesi olduğu söylenebilir. Bilindiği üzere günümüzde sert güç unsurlarını kullanmanın maliyeti yüksek olmakla beraber küreselleşme çağı olarak adlandırılan 21. Yüzyılda sert güç kullanımı hoş görülmemektedir. İkinci olarak 2002 senesinde başlayan var günümüze kadar devam etmekte olan Türkiye hükümetlerinin yeni dış politika açılımları ile beraber yumuşak güç araçlarını uygulama konusundaki kararlılığı olduğu söylenebilir. Özellikle Türkiye’nin tarihine ve kültürüne yapılan vurgular ile beraber Ahmet Davutoğlu başkanlığı döneminde zirvesine ulaşan “stratejik derinlik” yaklaşımı Türkiye’nin yumuşak güç politikalarında itici güç rolü oynamıştır. Son olarak Türkiye-Somali ilişkilerinin gelişiminin yumuşak güç unsurlarını uygulama açısından sağladığı pek çok avantaj bulunmaktadır.

Türkiye’nin Somali üzerinde yumuşak güç politikası izlemesinin pek çok sebebi bulunmaktadır. Kimi akademisyenler yumuşak güç unsurlarının uygulanmasının dış politika yönelimindeki değişim isteğini (Harte, 2012, s.27) kimileri ise Türkiye’nin dış politika yaklaşımının çok boyutlu bir hale gelmesinin doğal sonucu olarak (Akpınar, 2013, s.755) nitelendirmektedir. Her ne kadar Türkiye’nin Somali üzerindeki yumuşak güç politikasının farklı nedenleri olsa da Somali iki nedenden dolayı Türk Dış Politikasında özel bir yere sahiptir. İlk olarak, Somali örneği özel sektör-devlet ortaklığında yapılan bir politika girişimi olması (Küçük, 2015, s.17) , ikinci olarak ise Türkiye’nin tarihinde ilk kez başka bir ülkeye barış getirme misyonu edinmesi (Sucuoğlu, ve Steams, 2016, s.5) nedenleriyle Somali politikası özel bir yer edinmektedir.

Günümüz dünyasında politika araçları dönüşüme uğramış, sert gücün kullanımı kısıtlanmış ve tercih edilmez olmuştur. Günümüzde büyük güçler “proxy war” olarak adlandırılan dolaylı güçlerin birbirleriyle çatışmaları üzerinden çıkarlarını korumakta, doğrudan olarak çıkar çatışmasına sert güçleri ile girmemektedirler. Bu nedenle yumuşak gücün önemi gün geçtikçe artmaktadır. Türkiye’nin çok boyutlu dış politikasının yöntemler ayağında ise yumuşak güç

kavramı ön plana çıkmaktadır. Joseph Nye'in 1990'lerden sonra yumuşak güç kavramını "Bir aktörün sopalara başvurmadan iş birliği yaparak ya da çekicilik unsurlarını kullanarak istediklerini yaptırabilmesi" şeklinde tanımladıktan sonra kavram akademik çevrelerce oldukça tartışılmış ve önemi artmıştır. Yumuşak güç, davranış çeşitliliği bağlamında gündemi yaratmayı, çekiciliğini ve yanına çekmeyi kullanır. Kurumlar, değerler, kültürel ögeler ve siyasi politikalar yumuşak gücün başlıca kaynakları arasındadır.

Diğer bütün ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'nin de dış politikası soğuk savaş boyunca izlediği büyük oranda ABD yanlısı politikadan kısmen sıyrılmış ve değişime girmiştir. Dış politikadaki bu değişim diğer ülkelere nazaran daha büyük ölçekte yaşanmıştır çünkü 11 Eylül sonrası küresel terörizmin ana gündem olduğu dönemde Türkiye'nin stratejik konumu daha dikkat çekici bir hale gelmiştir. Soğuk Savaş'ın bitişinden beri Türkiye çok boyutlu bir dış politika yürütmeye başlamıştır. Bu çok boyutlu yaklaşım hem bölgesel açılımları hem de yönetsel açılımları kapsamaktadır. Türkiye bu dönemde komşuları ve onların etrafındaki ülkeler ile sıfır sorun politikası amacıyla iyi ilişkiler geliştirmeye çalışmıştır (Dinç, ve Yetim, 2012, s.68). Türkiye çok boyutlu dış politika bağlamında Afrika ile olan ilişkilerini de iyileştirmek ve geliştirmek amacıyla hareket etmektedir. 2005 senesinin Afrika Yılı olarak ilan edilmesiyle ayyuka çıkan bu hamlenin bir parçası olan Somali politikaları Türkiye'nin yeni çok boyutlu dış politika yaklaşımının önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Türkiye'de ise mevcut hükümetler bu kavramı oldukça sık vurgulamış ve bu doğrultuda Türkiye'nin özellikle Ortadoğu üzerindeki yumuşak güç potansiyeli tartışılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, Türkiye'nin hem Müslüman nüfusa sahip hem de demokratik ve laik bir devlet olması nedeniyle Ortadoğu ülkeleri için rol model bir ülke konumunda bulunması önem taşımaktadır. Türkiye, Ortadoğu halkları açısından hem Müslüman hem de gelişmiş bir ülke olmanın mümkün olduğunun kanıtı olması nedeniyle Müslüman dünyasında sempati kazanmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin Orta Doğu ve Afrika ülkeleri üzerinde önemli bir yumuşak güç potansiyeli bulunduğu söylenebilir.

1990'lı yıllarda Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi benimseyememesi ve üyelik sürecinin çok yavaş ilerlemesi neticesinde alternatif bir müttefik arayışına

girmeyen Türkiye'nin izole kalmasına neden olmuştur. Kurulduğu günden 21. Yüzyıla kadar geçen sürede defansif ve dikkatli bir realpolitik diplomasisi uygulayan Türkiye, 21. Yüzyılda daha açılımcı ve proaktif politikalar izlemeye başlamıştır (Mitrovic, 2014, s.53) ve dış politikada İslam dünyası ile daha sıkı ilişkiler kurma amacı gütmüştür. Türk Dış Politikasında öne çıkan isimlerden olan Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik adlı eserinde Türkiye'nin tarihi ve coğrafi derinliğini etkin bir dış politika ile birleştirerek Türkiye'nin bölgede yükselen bir güç olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu eserde Türkiye'nin özellikle Ortadoğu ve Balkanlar ile sahip olduğu ortak tarihi değerleri ve coğrafi avantajını kullanarak yumuşak güç unsurları devreye alması tavsiye edilmektedir (Davutoğlu, 2001, s.98). Günümüzde başkanlık sözcülüğü görevini yürüten İbrahim Kalın, 2011 senesinde Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeli üzerine yazmış olduğu makalede Türkiye'nin Ortadoğu, Balkanlar ve Orta Asya üzerinde önemli bir yumuşak güç potansiyeli olduğunu ve bu potansiyelin tarihi ve kültürel bağlara dayandığını belirtmiştir.

2002 yılı sonrası kurulan hükümetler Türkiye'nin uluslararası imajının silik olduğunu düşünerek bu imajı geliştirmeye yönelik adımlar atmayı önemli görmüş, Türkiye'nin yeni bir hikâyeye ihtiyacı olduğunu belirtmiştir (Kalın, 2011, s.19). Kalın'a göre Türkiye'nin dış politika stratejisinde yaşanan bu değişimin üç önemli sebebi bulunmaktadır: değişen jeostratejik çevre, yeni bir düşünce yapısının iktidarda olması ve yeni politika araçlarının mümkün olması. Türkiye bu bağlamda, yumuşak güç politikasını Türk-İslam kimliğini ön plana çıkarmasının yanı sıra tarihi ve coğrafi bağlarını kullanarak çevre ülkeler üzerinde etki sahibi olmaya çalışmaktadır. Bu etki bölgesi Balkanlardan Ortadoğu'ya ve Afrika'dan Orta Asya'ya kadar geniş bir coğrafyayı temsil etmektedir (Kalın, 2011, s.21).

Somali, Türkiye'nin değişmekte olan dış politika yaklaşımında önemli bir yer tutan yumuşak güç politikalarında etki bölgesi içerisinde kalan bir ülkedir. Hem iki ülkenin ilişkilerinin Osmanlı dönemine dayanması, hem Somali'nin coğrafi olarak önemli ve Türkiye ile ilintili bir bölgede bulunması Somali'nin yumuşak güç uygulama alanı olarak uygun bir ülke olmasını sağlamaktadır. Ayrıca, Somali'deki Müslüman nüfus da Türkiye'nin Somali ile ortak kültürel değerlere sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenlerle birlikte Somali'nin Türkiye'nin yeni dış politika açılımında uygun bir zemin sunduğu söylenebilir.

Türkiye Somali sahnesinde yeni ve güçlü bir aktör olarak görülmekle beraber, Türkiye'nin Somali'yi temel alan Afrika açılımı insanı boyutu kuvvetli ve yardımları konusunda faydacı bir yaklaşıma sahip olduğu söylenebilir. Türkiye yurtiçindeki İslami kimlik vurgusunun göstergesi olarak, Müslüman nüfusu barındıran Somali'ye yardım edilmesi, bu yardımlar yapılırken o bölgede özel sektör için yeni bir pazar yaratması ve bu sayede jeostratejik derinliğini artırması Türkiye'nin Somali açılımının nedenleri olarak gösterilebilir.

2011 senesinde Somali'de yaşanan açlık ve kıtlık tehlikesinin Türkiye üzerinde derin izler bıraktığı ve toplumsal bir tepki ile iktidar, muhalefet, sivil toplum kuruluşları gibi pek çok unsurun dikkatini üzerine çektiği görülmüştür. Bu dönemde Türkiye'nin yapmış olduğu yardımlar ve özellikle Recep Tayyip Erdoğan'ın uluslararası toplum nezdindeki çabaları takdire değer görülmüş, iki ülke arasındaki ilişkiler farklı bir boyuta taşınmıştır (Özkan, 2014, s.99). Türkiye'nin Somali üzerindeki yumuşak güç politikasının en önemli nedenlerinden birisi olarak insancıl yaklaşımın olduğu söylenebilir. Somali'de uzun yıllar süren iç savaş ve Somali'nin "failed state" olarak kavramsallaştırılan başarısız devlet imajına uygun bir ülke olması nedeniyle her şeyin sıfırdan başlanarak devlet inşası sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Somali halkının geleceği için büyük önem taşımaktadır. Türkiye, tarihinde ilk kez görece uzak bir ülkeye devlet inşası konusunda büyük ölçekte yardımlarda bulunma fırsatı elde etmektedir (Özkan, 2014, s.103). Somali bu konuda Türkiye için önemli bir tecrübe edinme alanı olarak da görülebilir.

Araştırmanın daha önceki kısımlarında bahsedildiği gibi yumuşak güç uygulamalarının meyvelerinin toplanması için uzun süreler geçmesi gerekebilir. Türkiye, Somali'nin devlet inşası sürecine yapılan katkıları sayesinde uluslararası toplum nezdinde saygınlığını artırmakla beraber, Somali halkı ile önemli bir bağ kurmayı hedeflemektedir. Unutulmamalıdır ki Afrika günümüzde her ne kadar dünyanın en gelişmemiş bölgelerinden ve Somali de bu bölgenin en gelişmemiş ülkelerinden birisi olsa da gelecekte çok büyük ekonomik ve sosyal atılımların mümkün olduğu belirtilmektedir. Türkiye'nin zor zamanlarda Somali gibi bir ülkeye yapmış olduğu yardımların gelecekte iki ülke ilişkileri açısından hem ekonomik hem de siyasal alanda uzun soluklu bir müttefikliğin sağlanmasına katkı sağlayabilir. Afrika bölgesinde faaliyetlerini artıran Çin'in Afrika'ya giriş

kapısı olarak nitelendirilebilecek bir coğrafyada bulunan Somali ile geliştirilen iyi ilişkilerin gelecekte Türkiye açısından önemli faydalar sağlaması beklenmektedir. Somali'ye uygulanan yumuşak güç stratejisinin ekonomik iş birliğinin yanı sıra Türkiye'nin Afrika'da sözü geçen bir güç olma yolunda önemli bir adım olarak nitelendirilebilir.

3.4 TÜRKİYE'NİN SOMALİ ÜZERİNDEKİ YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI

16. yüzyıla kadar uzanan Osmanlı-Somali ilişkileri; 1979'da Ankara'da Somali Büyükelçiliğinin açılmasıyla Türkiye- Somali ilişkilerini resmi anlamda başlatmıştır. 1991-1992 yıllarında Somali iç savaşı sırasında birkaç sivil toplum kuruluşu Somali'deki yerel ortakları kanalıyla yardımda bulunmuştur. 1993'de ise BM Somali Misyonu Birleşmiş Milletler Somali Harekâtı (UNOSOM) II'nin komutasına Türk Korgeneral Çevik Bir görevlendirilmiştir. Bu dönemde TSK'nın bir birliği Somali'ye göreve gitmiş ve gıda yardımı, sağlık desteği, altyapı onarım faaliyetleri ile halkın cazibesini kazanmıştır. Türkiye-Somali ilişkilerinin temeli bu dönemde pekişmiştir. Bugün Somali'de yok olmaya yüz tutmuş ve hatta çökmüş devlet yapısı, Birleşmiş Milletler öncülüğünde, uluslararası toplum tarafından yeniden inşa edilmeye çalışılmakta fakat veriler başarılı bir sonuç alındığını göstermemektedir.

Türkiye 2005 yılında başlattığı Afrika açılımı ile beraber Somali üzerindeki yumuşak güç uygulamalarını da sıklaştırmıştır. Günümüze kadar geçen süre içerisinde Türkiye'nin yumuşak güç uygulamaları katlanarak artmıştır. Günümüzde Türkiye'nin Somali'de en etkili yumuşak güç unsuru olduğu söylenebilir. Türkiye Somali üzerindeki yumuşak güç uygulamaları uygulayan aktör bakımından ele alınırsa devlet, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör olmak üzere üç farklı başlık altında incelenebildiği görülmektedir. Araştırmamızın ikinci kısmında yapılan bu ayrımın uygulamaları inceleme açısından sürdürülmesinin bütünlük açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

3.4.1 Devlet

Türkiye'nin Somali'ye uygulamakta olduğu yumuşak güç unsurlarının devlet tarafından yapılanlar kısmında TİKA, Türk Diyanet Vakfı (TDV) ve

devletin medya kuruluşları olan AA ile TRT'nin katkıları olduğu görülmektedir. TİKA'nın faaliyetleri genellikle devlet inşası sürecinde faydalı olacak alt yapı yatırımları çerçevesinde şekillenmektedir. Bu noktada, TİKA eğitim, sağlık, su sorununun çözülmesi gibi alanlara yoğunlaşmıştır. TDV ise hem dini eğitim alanında hem de sosyal yardım alanında faaliyetlerde bulunarak hem iki ülke arasındaki kültürel bağların kuvvetlenmesini hem de sosyal yardımlar vasıtasıyla Somali halkının Türkiye'ye olan bakış açısının olumlu hale gelmesini sağlamaktadır. Medya kuruluşları olan AA ve TRT'nin faaliyetleri ise iki ülke arasındaki iletişimin kuvvetlendirilmesi esasına dayanmaktadır.

Somali ve Türkiye ilişkileri incelendiğinde 2011 senesinin bir milat olduğu görülmektedir. 2011 senesinde Somali'de yaşanan kıtlık ve susuzluk tehlikesi konusunda Erdoğan'ın 19 Ağustos 2011 tarihinde Somali'ye yapmış olduğu ziyaret ve devamında devlet organlarının almış olduğu aksiyonlar Somali'de Türkiye etkisinin artmasında önemli bir rol oynamıştır. Somali'de iç savaşın başlangıcından itibaren ilk kez bir liderin Somali başkenti Mogadişu'ya yapmış olduğu bu ziyaret hem Afrika'da hem de uluslararası toplum üzerinde önemli bir etki bırakmıştır. Ziyaret ile beraber Türk büyükelçiliğinin tekrar açılması ile beraber yumuşak güç unsurlarının gelecekte daha sık uygulanacağı ve bu ziyaretin tek seferlik bir gösteriş olmadığı mesajı verilmiştir.

Türkiye'nin Somali'ye yapmış olduğu yardımlar tek başına diğer bütün ülkelerin ve Birleşmiş Milletlerin yapmış olduğu yardımlardan hem nitelik hem de nicelik açısından daha fazladır. Türkiye'nin yapmış olduğu koordine yardımlar Somali halkınca büyük sempati toplamış ve 2011 yılının 'Türk İyilik Yılı' olarak adlandırılmasına olanak sağlamıştır. Öyle ki bu yardımlaşma Türkiye'nin en büyük yurt dışı operasyonu olmakla birlikte; Somali'ye toplam 400 milyon ABD Doları yardımı yapılmıştır (Orakçı, ve Özkan, 2015, s.347). 2011 senesinden beri Türkiye'nin yapmış olduğu yardımlar 500 milyon dolar seviyesini aşmış bulunmaktadır.

2016 ve 2017 senelerinde tekrar yaşanmış olan kuraklık nedeniyle TİKA ve Kızılay gibi kuruluşlar 2011 senesinde olduğu gibi insani yardımları ulaştırmıştır. 25 Ocak 2015'te 200 yataklı olan Türk-Somali hastanesi Erdoğan tarafından açılmıştır. Bu yardımlar, siyasal ve ekonomik anlamda inşa sürecinde

olan Somali'ye eğitim, sağlık, güvenlik, ulaşım ve alt yapı alanlarında büyük fayda sağlayarak inşa sürecini hızlandırmıştır (Orakçı, ve Özkan, 2015, s.351). 1992 senesinden günümüze kadar 750 Somali vatandaşı hükümetin vermiş olduğu burslardan faydalanarak Türkiye'de üniversite eğitimi almışlardır. Bu sayı her sene artmakta ve daha fazla Somali vatandaşı ülkemizde yükseköğrenim görme şansı elde etmektedir.

2011 senesinde yaşanan kuraklık ve açlık sonucunda yaşanan kolektif ölümler Türkiye tarafından TİKA aracılığıyla Somali'ye yönelik büyük bir yardım organizasyonu başlatılmasına neden olmuştur (Aynte, 2012). TİKA başta olmak üzere pek çok devlet organıyla Somali'de yapılan çalışmalar ve yardımlar artarak devam etmiştir. TİKA'nın, 2011 yılı faaliyetleri incelendiğinde en büyük yardım payını %82,8 oran ile sosyal altyapılar ve hizmetler alanının aldığı göze çarpmaktadır. Bu projelerin %42 si eğitim, %37,3 ü sağlık, %8,5 i ise diğer sosyal altyapılar ve hizmetler alanında sürdürülmüştür. Eğitime yönelik gerçekleştirilen projeler arasında 15 okul tadilatı, 31 okul inşaatı, 28 okul donanımı ile 378 tane de burs desteği yer almaktadır. 6 hastane/poliklinik inşaatı, 8 hastane tadilatı ve 20 hastane donanımı ve 219 sağlık personeline eğitim verilmesi ise sağlık sektörünün iyileştirilmesine yönelik projeler arasında yer almaktadır. TİKA'nın Somali'de yürüttüğü önemli büyük projeler de bulunmaktadır. Bu projeler su kuyuları açılması, Mogadişu havaalanının ve bazı hükümet binalarının onarım işlemleri, Digfer hastanesinin geliştirilmesi ile 33 kilometrelik yol yapımı olarak sıralanabilir.

TDV 2012 senesinde düzenlemiş olduğu iftar yardımı ile gıda yardımında bulunmuştur. Yapılan yardımlar kapsamında Baenadır Hastanesine gıda yardımında bulunulmuş, özellikle engelli ve bakıma muhtaç insanlara yardım edilmiştir. Ek olarak Hazreti Ayşe isimli yetimhanenin bakım ve onarım çalışmaları Türkiye Diyanet Vakfı tarafından gerçekleştirilerek yerleşimi sağlanan 250 yetim ile çalışan personellerin ihtiyaçları Türkiye Diyanet Vakfı tarafından üstlenilmiştir.

3.4.2 Sivil Toplum Kuruluşları

Bir sivil toplum kuruluşu olarak Kızılay, Somali'de geniş çaplı yardım faaliyetleri yürütmektedir. Kızılay 2011 Ağustos ayında Mogadişu'ya gelerek 15 bin kişilik bir yardım kampın işletilmesini üstlenmiştir. Kızılay Somali'de hem Türkiye'den hem de yerel halktan insanları çalıştırarak iki ülke halkı arasında kaynaşmayı sağlamaya çalışmaktadır. Kızılay Somali'de bulunmuş olduğu faaliyetler neticesinde cumhurbaşkanı tarafından üstün hizmet beratı almıştır. Kızılay'ın yapmış olduğu yardımlar Somali halkında büyük sempati toplamasına neden olmuştur. Hatta Somali'de siyahi olmayan bir insan görüldüğünde onun Türk olduğu sanılmaktadır. Bu da Türkiye'nin Somali'de ne kadar aktif bir şekilde faaliyette bulunduğunu kanıtlar niteliktedir (Alegöz, 2013, s.53).

İHH İnsani Yardım Vakfı ve Kimse Yok MU (KYM) ise Somali'de yapılan yardımlar konusunda en aktif olan örgütlerdendir. Bu örgütler gıda yardımının dışında, sağlık, cami onarımı, Kuran dağıtımı, altyapı destekleri, evsizlere barınak sağlanması konularında büyük yardımlarda bulunmuşlardır. İHH İnsani Yardım Vakfı, Katar'ın Kızılay'ı ile ortak projelere imza atmakta ve bu yönde 1500 öğrenci için Mogadişu'da okul inşasına başlamışlardır. KYM, 2011 itibariyle 23 ton yardım dağıtmıştır. Dost Eller gibi daha küçük sivil toplum girişimleri de Somali'de küçük çaplı yardım faaliyetleri yürütmektedir.

3.4.3 Özel Sektör

Özel sektör faaliyetleri yumuşak güç uygulanan ülkede hem ülkenin imajının güçlendirilmesi hem de ülkeye sağlanan iş imkânları nedeniyle bağların kuvvetlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Özel sektörün faaliyet göstermediği bir ülkede yumuşak güç politikasının başarılı olmasının güç olduğu söylenebilir. Bu kapsam Türk özel sektörü de Somali'de genişleyen faaliyetlerde bulunarak Türkiye'nin Somali üzerinde uyguladığı yumuşak güç unsurlarından birisi olmayı başarmıştır.

Somali'de TİKA'dan kazandığı ihale ile En-Ez firması yol yapım çalışmalarını, Yankı İnşaat ise Hemşirelik Okulu inşaatını tamamlamıştır. Türk şirket olan PGM, 28 Nisan 2015 tarihinde Somali ihracat ve ithalat ürünlerinin kalite kontrolünü himayesine almıştır. Eğitim alanında ise, Türkiye 1992 yılı

itibariyle 750 Somali öğrencisinin Hükümet Bursu desteği ile üniversite eğitimi almalarına olanak sağlamıştır. Bunların yanı sıra 118 öğrenciye hükümet bursu dışında farklı burslar aracılığı ile destek sağlanmıştır. Mogadişu Havaalanı işletmesi ve Mogadişu Limanı'nın işletmeleri Türk firmalar tarafından üstlenmiştir. 2016 senesinde 118 milyon ABD Doları ticaret hacmi gerçekleşmiştir. Türkiye'nin Somali'deki doğrudan yatırımları 100 milyon dolar seviyesini aşmıştır. Dış ticaret hacminin 1999 senesinde 1 milyon ABD dolarından düşük olduğu düşünüldüğünde özel sektör bazında atılan adımların önemi daha fazla ortaya çıkmaktadır. Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu (TUSKON) da ülkedeki ticari yapının gelişmesi yönünde önemli adımlar atmaktadır. Türkiye, Somali hükümeti ile iki adet iş birliği anlaşması imzalamıştır. Bunlardan biri askeridir ve Somali Genelkurmay Başkanı Ali Dini, Türkiye'ye gelerek toplantılara katılmıştır. Bunun yanı sıra, Türk Hava Yolları haftada iki defa Somali'ye seferler düzenlemektedir. Türk Hava Yolları Mogadişu'ya İstanbul'dan direkt sefer düzenleyerek iki ülke ilişkilerinin gelişmesi açısından önemli bir katkı sağlamıştır.

Toparlamak gerekirse, Türkiye Somali üzerinde pek çok yumuşak güç unsurunun koordineli ve birbirlerini tamamlayıcı bir şekilde çalışmalarını yumuşak güç politikası uygulanmaktadır. Hem devletin hem sivil toplum kuruluşlarının hem de özel sektör kuruluşlarının Somali'de bulunduğu pek çok faaliyet Türkiye'nin yumuşak güç politikasına hizmet etmektedir. Öncelikle devlet organları tarafından gerekli diplomatik çalışmalar ve uygulanacak politikanın çerçevesi çizilmiş, devamında ise hem sivil toplum kuruluşları hem de özel sektör kuruluşları tarafından tamamlayıcı çalışmalar yapılmıştır. Türkiye'nin uygulamış olduğu yumuşak güç politikası incelendiğinde Somali'nin yardıma yüksek derecede muhtaç ve devlet inşası sürecinde olan bir ülke olması nedeniyle uygulanan politika devlet inşasına katkı ve insancıl yardımlar çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir.

3.5 TÜRKİYE'NİN SOMALİ ÜZERİNDEKİ YUMUŞAK GÜÇ POLİTİKASININ SONUÇLARI

Türkiye'nin Somali'ye uygulamış olduğu yumuşak güç uygulamaları genellikle insani gerekçelere dayanarak genellikle insani yardım ve alt yapı

çalışmaları şeklinde gerçekleşmektedir. Türkiye bu sayede geçmişinde sömürgecilik bulunan ve sömürgecilik anıları hala taze olan Somali'ye şu ana kadar görmemiş oldukları bir yaklaşımda bulunmaktadır. Türkiye batı ülkelerinin yaptıklarının tersine onları yardıma muhtaç hale getirerek sürekli yardımda bulunmak yerine, zaruri durumlarda yardım etmekle beraber genellikle Somali'nin inşası için çalışmalarda bulunmaktadır. Bu noktada Türkiye Somali'deki resmi hükümet organlarıyla ve sivil toplum kuruluşlarıyla koordine bir şekilde adımlar atarak Somali'nin rızası ve bilgisi dışında hiçbir adım atmamaktadır (Federici, 2005, s.164).

2011 senesinde Somali'de yaşanan kuraklık sonucunda ortaya çıkan kıtlık tehlikesi nedeniyle Türkiye'nin İslam dünyasında öncü bir rol oynayarak yapmış olduğu yardımlar sonrasında Erdoğan'ın Mogadişu'yu ziyaretinden bu yana Türkiye'nin Somali'ye büyük çapta insani yardımlar ulaştırılmış ve kalkınma projeleri uygulamaya konmuştur. Beslenme, barınma, sulama, eğitim ve temel sağlık hizmetlerini içeren insani yardımlara ek olarak Somali'deki hastanelerin ve yolların, limanların, okulların, tarımın artırılması ve diğer birçok devlet kurumunun yeniden inşa edilmesini içeren gelişim projeleri ile Somali'ye büyük çapta yardımlar yapılmıştır. Türkiye, Somali'nin yaşamış olduğu zor durumun atlatılması için en geniş çapta yardımda bulunan ülkelerin başında gelmesi sonucunda Afrika bölgesinde varlığını ortaya koymuştur. Türkiye'nin Somali'ye uygulamış olduğu yumuşak güç politikası sayesinde bölgede tanınan ve bilinen bir güç olma potansiyelini genişletmiştir. Somali'ye uygulanan yumuşak güç politikası ile beraber bütün Afrika'ya Türkiye'nin ulusal sorunları çözme konusundaki kapasitesi gösterilmektedir (Özkan, 2014a, s.103).

Türkiye'nin Somali'ye uygulamış olduğu bu politika neticesinde Afrika bölgesindeki diğer ülkelerin gözünde çıkarıcı bir ülke konumuna düşmektense yardımsever bir ülke imajı çizmesini sağlamıştır. Türkiye Somali'ye uygulamış olduğu kazan-kazan yaklaşımıyla beraber ve emperyalist bir geçmişinin olmamasının da etkisiyle sağlıklı bir imaj çizmeyi başarmıştır. Türkiye, Somali'de uygulamış olduğu yumuşak güç politikasıyla beraber diğer Afrika ülkelerinin de ilgisini çekmeyi başarmıştır. Türkiye yalnız Somali'ye yapmış olduğu yardımlarla değil, dünya kamuoyunun ilgisinin Somali'ye çekilmesini sağlamasıyla da önemli bir iş başarmıştır. Bu açıdan incelendiğinde Türkiye, Afrika'da sağlamış olduğu

imaj ile diğer gelişmiş ülkelerden bölgede aktif bir rol alma konusunda önemli ölçüde farklılaşmaktadır.

Afrika'nın yanı sıra, Türkiye'nin Somali politikası bütün dünyaya insancıl diplomasinin savunucusu olduğu ve yardıma muhtaç olanların yardımına koşan bir ülke imajı çizmesini sağlamaktadır. Bu sayede Türkiye'nin yumuşak güç politikası yalnız Somali üzerinde değil, diğer ülkeler üzerinde de genişlemektedir. Ek olarak, Türkiye Somali'de ticari ilişkilerini geliştirmek için önemli bir zemin oluşturma amacı taşımaktadır. Türkiye'nin Somali'deki doğrudan yatırımları 100 milyon doları aşmıştır.

Türkiye'nin Afrika'da uygulamakta olduğu yumuşak güç politikasını sadece ekonomik fayda sağlama amacıyla ele alan düşünceler olsa da, Somali'ye yapılan cömert ve geniş çaplı yardımlar göstermiştir ki Türkiye'nin gayesi ekonomik fayda sağlamak değildir. Bu bağlamda Somali'ye uygulanmış olan yumuşak güç politikası Türkiye'nin Afrika kıtasının tümünde imajının iyileştirilmesine önemli katkı sağlamıştır. Ayrıca Türkiye, Somali'de yaşanan pek çok sorun karşısında etkili ve çözüm odaklı uygulamalarda bulunmuştur. Bu sayede Somali'de pek çok sorunun çözülmesi ve pek çok sorunun çözümünde büyük aşamalar kaydedilmesi diğer ülkelerin de ilgisini çekmektedir. Türkiye, deniz aşırı bir operasyon ile başka bir ülkede bu kadar önemli faydalar sağlayan bir ülke olarak bölge ülkeleri başta olmak üzere diğer ülkelerin ve uluslararası toplumun ilgisini çekmiştir. Somali'ye uygulanan yumuşak güç unsurları sayesinde Türkiye'nin uluslararası operasyon kapasitesinin ne kadar yüksek olduğu görülmüştür. Somali'ye yumuşak güç uygulamaları ilk olarak uluslararası ve bölgesel imajın iyileştirilmesi konusunda Türkiye'ye fayda sağlamıştır.

Yumuşak güç politikalarının sonuçlarının ilk anda ve belirgin olarak ortaya çıkması beklenmemektedir. Türkiye, uyguladığı politikalar neticesinde Somali halkı üzerinde büyük bir sempati kazanmakla kalmamış, bölgesel anlamda Afrika'nın doğusunda önemli bir nüfuz bölgesi edinmiştir. Her ne kadar günümüzde güçsüz bir ülke konumunda olsa da Somali'nin gelecekte büyüme potansiyelinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Somali gibi önemli bir coğrafyada bulunan bir ülkenin gelecekte Türkiye'nin önemli bir müttefiki olması beklenmektedir.

Somali halkının Türkiye'nin politikalarına vermiş olduğu karşılık Türkiye açısından uygulanan politikaların başarılı olduğu imajını vermektedir. Somali halkı ve yöneticileri Türkiye'nin özellikle 2011 senesinden sonra bulunduğu faaliyetleri hayranlıkla ve büyük minnet duygusuyla karşılamıştır. Türkiye, yaşamdan umudu kesilmiş bir halkın dünyaya tekrar umutla bakmasını sağlayabilmiştir. Mogadişu belediye başkanı Erdoğan'ın 2011 senesindeki ziyaretini Somali halkına son yirmi yıl içerisinde verilmiş olan en güzel hediye olarak tanımlamıştır. Başbakan Abdiveli ise Erdoğan'ın ziyareti sayesinde dünyanın Somali'ye bakış açısının değiştiğini vurgulamış, Türkiye'ye derin bir minnet duygusu içerisinde bulunduğunu defalarca tekrarlamıştır (Çevikalp, 2011, s.127). Türk Hava Yolları'nın İstanbul-Mogadişu arasında direkt sefer uygulamasıyla beraber dünyanın en büyük diasporalarından birisi olan Somali diasporası ile Somali halkı arasındaki köprünün güçlenmesi sağlanmıştır. Bu sayede anavatanından uzakta yaşayan Somalililer ile ülkeleri arasında hızlı bir ulaşım hattı sağlanmış, halkın bu duruma tepkisi olumlu olmuştur.

Türkiye her ne kadar Mogadişu ve merkezi hükümet ile sıkı ilişkilere sahip olsa da ülkede varlığını sürdüren Eş Şebab terör örgütü Türkiye'nin yardımlarını batılı ülkelerin sömürgecilik faaliyetlerine benzetmektedir. Bu nedenle terör örgütü Türkiye yardımlarına karşı bir takım saldırı girişimlerinde bulunmuştur. Ayrıca Somali'de özerk bölgeler olan Somaliland ve Puntland gibi bölgeler Türkiye'nin aktif olarak merkezi hükümetle sıkı ilişkiler kurmasından rahatsız olmaktadır.

Özetlemek gerekirse, Türkiye'nin Somali'ye uyguladığı yumuşak güç unsurları günümüzde Türkiye açısından çok önemli sonuçlar doğurmamaktadır. Bu durumun iki temel sebebi bulunmaktadır. İlki, yumuşak gücün doğası gereği etkili olabilmesi için uzun süreler geçmesi gerekliliğidir. İkincisi ise Somali'nin günümüzde politik ve ekonomik açıdan güçsüz bir ülke olmasıdır. Fakat ilk senelerde oluşan etkiler göz önüne alındığında Türkiye'nin bölgesel ve uluslararası imajının iyileşmesi açısından Somali politikası önemli bir mihenk taşı olmuştur. Ayrıca, Somali halkının ve yöneticilerinin Türkiye'ye besledikleri sempati gelecekteki ilişkilerin gelişmesi açısından önemlidir. Somali'de devlet inşası sürecinin tamamlanması ile beraber Somali'nin ekonomik ve sosyal alanlarda kalkınması neticesinde Türkiye'nin hem ekonomik hem de

siyasal açıdan Somali'ye uygulamış olduğu yumuşak güç unsurlarının faydalı olabileceği düşünölmektedir.

SONUÇ

Türkiye'nin yumuşak güç politikası hakkında özellikle ülkemizde önemli ve geniş çapta araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Fakat bu çalışmalar genellikle TİKA'nın faaliyetleri, Balkanlar ve Orta Doğu bölgelerine yoğunlaşmaktadır. Somali ile Türkiye arasındaki ilişkiler ve Türkiye'nin Somali'ye uygulamış olduğu yumuşak güç politikası kapsamında oldukça az sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Bu çalışma ile Türkiye'nin önemli adımlar attığı ve bölgede önemli kazanımlar elde etmesini sağlayan bir etken olarak Somali'ye uygulanan yumuşak güç politikası incelenmiştir. Özellikle Türkiye-Afrika ilişkilerinin sık incelenmeye başlandığı bir akademik ortamda bu konunun irdelenmesi önem taşımaktadır. Bu sayede yazıda bu konuya dikkat çekilmek ve gelecekte konu hakkında yapılabilecek çalışmalar için referans noktası oluşturulmaktadır.

Bu bağlamda Türkiye özellikle 2002 yılı sonrası iktidarda yer alan hükümetler döneminde yumuşak güç unsurunun öneminin farkına vararak bu yönde politikalar izlemeye başlamıştır. Türkiye'nin kültürel, tarihi ve coğrafi bağları sayesinde Balkanlar, Ortadoğu, Orta Asya ve Afrika'da önemli bir yumuşak güç potansiyeli bulunmaktadır. Yumuşak gücün uygulanmasıyla birlikte Türkiye'nin gelecek on yıllarda bölgenin en güçlü ülkesi olma konumundan yükselerek bölgenin her alanında söz sahibi olan bir ülke konumuna gelmesi sağlanabilir. Bu araştırmada bu bağlamda uygulanan yumuşak güç unsurları Somali örneğinde incelenmiştir. Türkiye'nin özellikle 2011 senesinden itibaren Somali'de artan faaliyetleri incelenerek Türk Dış Politikasında yumuşak güç unsurlarının kullanımının etkinliğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Somali üzerinde Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeli incelendiğinde Türkiye'nin Somali ile arasında gerilim unsuru olabilecek tarihi veya güncel bir husumeti bulunmadığı görülmektedir. Somali'nin 1991 senesinde başlayan iç savaş sonucunda yardıma muhtaç bir ülke konumuna gelmesi sebebi ile Türkiye, Somali ile olan ilişkilerini insani yardım kapsamında ele almaktadır. Ayrıca, Somali'de bulunan Müslüman nüfus ve Osmanlı döneminden kalma iyi ilişkiler nedeni ile iki ülke arasında kültürel bir bağ da bulunmaktadır. Bu nedenler Türkiye'nin uygulamış olduğu yumuşak güç politikasında kolaylaştırıcı nedenler olarak sıralanabilir. Bu araştırmada ayrıca Türkiye'nin Afrika kıtası üzerindeki

potansiyelinin etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı ve Türkiye'nin yumuşak güç politikalarının başarılı olup olmadığı incelenmektedir.

Somali'nin diğer Afrika ülkeleri gibi sermaye eksikliği, kaynakların kıt oluşu gibi problemleri bulunmaktadır. Türkiye bu noktada, TİKA ve özel sektör kuruluşları aracılığıyla Somali halkının birincil ihtiyaçları olan alt yapı, içme suyu, enerji ve eğitim gibi alanlarda yardım ve yatırımlarını artırmalıdır. Ayrıca, Somali gençlerinin Türkiye'de okutulması gibi programların geliştirilmesi gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki, Türkiye'de okumuş olan Somali vatandaşının ülkesine geri döndüğünde hem kültürel hem de ekonomik açıdan Türkiye ile kurmuş olduğu bağlar gelecek için önemli bir yatırımdır. Türkiye'nin diğer Avrupalı güçler gibi Somali ile kötü bir geçmişinin olmaması ve yumuşak güce uygun bir imajının olması avantajını sonuna kadar kullanmalıdır.

Türkiye'nin Somali'de uyguladığı yumuşak güç politikası genel anlamda Somali'de devlet inşası sürecine yardım etmek şeklinde gerçekleşmektedir. Bu yardımların içerisinde sosyal ve insani yardımlar olmakla beraber, ikili ziyaretler, Somali'deki taraflar arasında arabuluculuk rolü üstlenmek, alt yapı çalışmalarına destek vermek, eğitim, sağlık ve temiz suya erişim vb. konularda rehberlik ve yatırımlarda bulunmak gibi yöntemler izlenmektedir. Bu yöntemler izlenirken, devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör uyumlu bir şekilde hareket etmektedir. Devlet kuruluşlarından alt yapı konusunda öne çıkan kuruluş TİKA olurken, kültürel bağların kuvvetlendirilmesi konusunda TDV ön plana çıkmaktadır. Sivil toplum alanında ise Kızılay, yapılan insani yardımlarda başı çekmektedir. Son olarak, THY gibi özel sektör kuruluşları ikili ilişkilerin gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Somali, Türkiye'nin Afrika bölgesinde uyguladığı yumuşak güç politikasında sembol ülke konumuna gelmiştir. Özellikle Somali'de yaşananların uluslararası toplumun gündemine getirme konusunda verilen gayretlerden dolayı Türkiye, Afrika bölgesinde siyasi bir aktör olarak ön plana çıkmaya başlamıştır.

Türkiye'nin uyguladığı yumuşak güç unsurları neticesinde Somali ve Sahra Altı Afrika bölgesinde önemli bir yumuşak güç unsuru olarak ön plana çıkmış olduğu söylenebilir. Türkiye Somali ile geliştirdiği iyi ilişkiler sayesinde diğer Afrika ülkelerinin de dikkatini çekmeyi başarmıştır. Afrika üzerinde etkili

olmak isteyen diğerk gelişmekle olan ÷lkelere ile kıyaslandığında Türkiye'nin Somali'de daha aktif ve daha nüfuzlu bir ÷lke konumuna geldiği söylenebilir. Türkiye uygulanan politikalar neticesinde Somali ile geliştirmiş olduğu iyi ilişkileri referans alarak gelecekte diğerk Afrika ÷lkeleri ile de güçlü ilişkiler kurma potansiyelini kazanmıştır. Çünkü Türkiye, Somali'de uygulamış olduğu politikalarda günümüze kadar hata yapmadan, geniş ve insani bir çerçeveye politika yürütmektedir. Ayrıca uluslararası toplum nezdinde Somali'yi ön plana çıkararak kamuoyu oluşması konusunda önemli bir görev üstlenmekle diğerk ÷lkelerin de ilgisini çekmektedir.

Türkiye'nin uygulamış olduğu politika Afrika'da daha fazla söz sahibi olmayı dileyen Çin, Hindistan ve Brezilya gibi ÷lkelerin politik durumlara karışmaksızın ekonomik iş birliğine yönelme stratejilerinden daha geniş kapsamlı olmakla ön plana çıkmaktadır. Türkiye bu sayede hem politik hem de askeri konularda önemli kazanımlar elde etmektedir. Somali'nin jeostratejik konumu düşün÷ldüğünde, Türkiye'nin bu bölgede asker bulundurmaya başlaması önemli bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Askeri varlığına rağmen, Somali ve diğerk Afrika ÷lkeleri gözünde barışçıl bir müttefik ve iyi bir arabulucu rolünün kazanılması önemli bir başarı olarak gör÷lebilir. Araştırma boyunca yapılan incelemeler doğrultusunda hem Somali'deki tarafların Türkiye'ye karşı büyük bir sempatisinin bulunması hem de Somali halkının Türk halkına karşı minnet duyguları beslemesi sonucunda yumuşak güç politikalarının başarıya ulaşmış olduğu söylenebilir.

Türkiye'nin başarılı politikaları sayesinde günümüzde yüksek derecede kazanımlar elde etmiyor olsa da yumuşak gücün doğası gereği zamanla kazanımlar sağlanan bir güç unsuru olması nedeniyle gelecekte daha yüksek kazanımlar elde etmesi beklenmektedir. Türkiye'nin uygulamış olduğu politikalar sonucu kazanımlarını artırması için öncelikle Somali'de varlığını gösteren terör unsurlarının temizlenmesi, siyasi olarak birliğin sağlanması, devlet inşası sürecinin tamamlanarak Somali hükümetin ÷lkenin her alanına nüfuz edebilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda Türkiye gelecekte Somali'nin iç sorunlarını çözmesi için daha aktif bir rol izleyebilir. Somali örneğinde her ne kadar siyasi, ekonomik ve kültürel bağların güçlendirilmesi önem taşısa da Somali'deki devlet inşası sürecinin başarıya ulaşması Somali'nin gelecekte Türkiye için

önemli bir müttefik olarak rol alması için birincil önceliktir. Çünkü Somali'deki karışıklıkların devam etmesi durumunda Türkiye Somali ilişkileri gelecekte de Türkiye'nin yardım yapan ülke, Somali'nin ise yardıma muhtaç ülke konumunda devam etmesine neden olabilir. Türkiye'nin bölgedeki birincil önceliği Somali'nin yardıma muhtaç olmadan gelişmesini sürdürebilecek bir ülke olmasını sağlamak olmalıdır.

Türkiye'nin Somali'deki ekonomik atılımları politik başarısının bir sonucu olarak ele alınmalıdır. Gün geçtikçe artan bir ivme ile iki ülke arasındaki ticaretin gelişmesinin yanı sıra Türk firmalarının Somali'deki önemli yatırımları ekonomik iş birliğinin artacağını göstermektedir. Ayrıca, günümüzde ekonomik olarak dünyanın en zayıf ülkelerinden olan Somali'nin gelecekte yüksek bir ekonomik büyüme potansiyeli olduğu düşünüldüğünde, Türkiye'nin ekonomik olarak ciddi kazanımlar elde edebileceği düşünülmektedir. Afrika bölgesinde Çin gibi güçlere kıyasla ekonomik olarak düşük seviyede yatırımları bulursa da Somali, Afrika ekonomisinde yer edinebilmek için önemli bir durak olarak kabul edilmelidir. Türkiye bölge üzerinde sahip olduğu politik imajını kullanarak gelecekte Çin gibi ülkeler ile rekabet etme şansı elde edebilir. Türkiye Somali'deki ekonomik gelişim potansiyelini özel sektörün de yardımıyla birlikte kullanmalıdır. Gelecekte üretime yönelik yatırımların artırılması hem Somali ekonomisine hem de Türkiye ekonomisine önemli katkılar sağlama imkânı taşıırken, aynı zamanda iyi ilişkilerin geliştirilmesi konusunda kaldıraç etkisinin bulunacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkiye, Somali örneğiyle beraber başarılı bir yumuşak güç politikasının nasıl uygulanacağını bizzat tecrübe etmiştir. Türkiye'nin Somali'de kazanmış olduğu tecrübe hem diğer bölgeler için hem de gelecekte uygulanacak olan yumuşak güç stratejileri için büyük önem taşımaktadır. Türkiye, tecrübesi sayesinde gelecekte iki açıdan karlı çıkmaktadır. Birincisi, Türkiye'nin yumuşak güç stratejisine maruz kalan ülkenin özellikle Afrika kıtasında bulunması durumunda Türkiye'nin Somali'de başarmış olduklarını gözlemleyerek Türkiye'ye karşı güven duygusuna sahip olabilir. İkinci olarak, Türkiye pek çok kurumuyla birlikte koordine bir şekilde hangi aksiyonun nerede alınacağı, halkın ve yerel hükümetin ne tepki vereceği vb. gibi sorunlar hakkında önemli bir tecrübe kazanmıştır. Bu tecrübe sayesinde yumuşak güç stratejisinin nasıl

belirleneceği ve nerede ne yapılacağı konusunda kendine güvenli bir uygulama alanı bulunacaktır. Ayrıca, Türkiye'nin Somali'de aktif görev alan personellerinin gelecekte başka bir Afrika ülkesinde görev yapmaları durumunda koordinasyon ve uyum sorunu yaşamayacakları düşünülmektedir. Türkiye bahsedilen bu avantajlarını göz önünde bulundurarak, Afrika özelinde yumuşak güç stratejisini Somali'nin komşuları olan Etiyopya ve Kenya gibi ülkeler üzerinde genişletebilir. Bu sayede Türkiye'nin, Afrika'nın doğusunda söz sahibi olan önemli bir ülke konumuna gelmesi sağlanabilir. Türkiye, gelecekte Çin ve Brezilya gibi ülkelerin Afrika üzerindeki yoğun ekonomik politikaları göz önüne alındığında Somali'nin Afrika'nın iç bölümlerine açılan önemli limanlarında ve hinterlandında kazanımlar elde edebilir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin Somali üzerinde uygulamış olduğu yumuşak güç politikası örneğin Balkanlardaki ülkeler veya Ortadoğu ülkelerine kıyasla büyük ölçüde başarılı olduğu söylenebilir. Türkiye'nin şimdiden Somali üzerinde önemli derecede nüfuz sahibi olduğunu söylemek hatalı olmaz. Özellikle 2011 senesinde yaşanan kriz, Türkiye tarafından fırsata çevrilerek iki ülke ilişkileri için önemli bir adım atılmıştır. Bu başarının en önemli sebeplerinden birisi, Somali'nin iç savaş ve terör gibi sorunlarla boğuşan bir ülke olması olarak gösterilebilir. Türkiye bu noktada 2011 senesinde aktivist bir yaklaşım sergileyerek Somali'ye dünyanın geri kalanından daha fazla yardımda bulunarak ön plana çıkmıştır. Somali ile olan ilişkilerde atılan bu tarihi adım, Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç potansiyelinin değerlendirilmesini sağlamıştır. Somali örneğinde, dış politikada yakalanmış olan bir fırsatın insancıl değerler doğrultusunda değerlendirilmiş olduğu görülmektedir. Yumuşak güç kavramının doğası gereği etkilerinin uzun planda ortaya çıkması gibi uygulama alanlarında da tarihi bir derinliğe ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Türkiye 2011 senesinde atmış olduğu adımlar ve bu adımların devam ettirilmesiyle iki ülke arasındaki ilişkilerde derinliği yakalayabilmiştir.

Yumuşak güç politikaları doğaları gereği etkileri uzun dönemde ortaya çıkan bir politik araç olsa da Türkiye'nin belirli ölçüde başarılı olması nedeniyle birtakım kazanımlar elde edildiği görülmektedir. En önemlisi de Türkiye'nin hem Afrika'da hem de uluslararası alanda imajına yapılan katkı olduğu söylenebilir.

Gelecekte Somali'nin devlet inşası sürecinin tamamlanmasıyla birlikte nispeten güçlü bir ülke olması sonucunda Türkiye'nin kazanımlarının artacağını tahmin etmek zor değildir. Türkiye'nin gelecekte de hükümetler değişse bile sahip olduğu bu potansiyeli kullanması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki yumuşak güce sahip olmak için devamlılık en önemli şartlardan birisidir. Gelecekte Somali ile olan ilişkilerde Türkiye'nin aktif rolünün bırakılması neticesinde geçmişte yapılan faaliyetlerin boşa çıkması mümkündür. Bu nedenle Türkiye'nin Somali ile olan ilişkilerde hem bugün hem de gelecekte iş birliğini arttırarak Somali'nin devlet inşası sürecine olan katkılarını devam ettirmelidir. Ayrıca, Çin'in Afrika üzerindeki aktif politikaları da hesaba katıldığında, gelecekte Doğu Afrika bölgesinin ekonomik ve siyasi anlamda etkisinin artacağı da göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin coğrafi konumu Doğu Afrika için büyük önem taşıyan Somali gibi bir ülke ile sıkı bağlarının bulunmasının hem ekonomik hem de siyasi açıdan faydalı olacağı düşünülmektedir. Türkiye'nin dış politika açısından hem bölgesel hem de yönetsel açıdan yeni arayışlarının hem başarılı hem de faydalı olduğunu göstermesi açısından Somali politikası önemli bir örnek oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Altın, A. S. (2009). *ABD'nin Afrika politikası*. Ankara, Stratejik Düşünce Enstitüsü.
- Armaoğlu, F. (1995). *20. Yüzyıl siyasi tarihi*. 19. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları.
- Aydemir, E. (2016). *Dış politikada yumuşak güç ve medya*. 1. Baskı, İstanbul, Kalkedon Yayınları.
- b. AS, A. (1993). *TDV İslam ansiklopedisi*. Cilt:3, Ankara, TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Bayat, M. (1986). *Milli güç ve devlet*. 1. Baskı, İstanbul, Belge Yayınları.
- Bir, Ç. (1999). *Somali'ye bir umut*. İstanbul, Sabah Kitapları.
- Cawthorn, G. (1883). *The modern travellers*. Cilt:2, Londra, British Library.
- Cox, R. W. (1986). *Social forces, states and world orders: Beyond international relations theory*. New York, Colombia University Press.
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik derinlik & Türkiye'nin uluslararası konumu*. 99. Baskı, İstanbul, Küre Yayınları.
- Demir, V. (2012). *Kamu diplomasisi ve yumuşak güç*. 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık.
- Ekşi, M. (2014). *Kamu diplomasisi ve Ak Parti dönemi Türk Dış Politikası*. 2. Baskı, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Federici, S. (2005). *Savaş, küreselleşme ve yeniden yapılanma*. İstanbul, Tasam Yayınları.
- Fox, M. (2015). *The roots of Somali political culture*. Colorado, First Forum Press.

- Hale, W. (2003). *Türk Dış Politikası*. P. Demir, Çev. 1.Baskı, İstanbul, Mozaik Yayınları.
- Halil, İ. (1985). *Afrika Dramı*. M. Keskin, Çev. İstanbul, İnsan Yayınları.
- Hazar, N. (2003). *Küreselleşme sürecinde Afrika ve Türkiye-Afrika ilişkileri*. 1.Baskı, İstanbul, Usak Kitapları.
- Hazar, N. (2017). *Türkiye'nin Afrika İlişkileri*. 1.Baskı, İstanbul, Akçağ Yayınları.
- Lukes, S. (2005). *Power: A radical view*. 2.Baskı, Londra, Palgrave Macmillan.
- Nye, S. J. (1990). *Bound to lead, the changing nature of American Power*. New York, Basic Books.
- Nye, S. J. (2011). *The future of power*. 1.Baskı, New York, Public Affairs.
- Nye, S. J. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. 1.Baskı, New York, Public Affairs.
- Nye, S. J. (2005). *Yumuşak güç*. İ. Aydın, Çev. 1.Baskı, Ankara, Elips Kitap.
- Oran, B. (2001). *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar Cilt 1: 1919-1980*. 1.Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Öymen, O. (2003). *Ulusal çıkarlar, küreselleşme çağında ulus-devleti korumak*. 5.Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Özkan, M. (2014). *Doğu Afrika jeopolitiği ve Türkiye'nin Somali politikası*. 1.Baskı, Ankara, SETA Yayınları.
- Patman, R. G. (1990). *The Soviet Union in the Horn of America*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Peters, R. (1989). *İslam ve sömürgecilik*. S. Gündüz, Çev. İstanbul, Nehir Yayınları.
- Strouhal, E. (1992). *Life of the Ancient Egyptians*. Liverpool, Liverpool University Press.

Tepebaşı, U. (2010). *Büyük güçler ve Afrika*. 1.Baskı, İstanbul, İstanbul Tasarım Yayınları.

Tezkan, Y. (2005). *Jeopolitikten milli güvenliğe*. 1.Baskı, İstanbul, Ülke Kitapları.

Yılmaz, F. (1996). *Devlet borçlanması ve Osmanlıdan Cumhuriyete dış borçlar(Duyun-u Umumiye)*. 1.Baskı, İstanbul, Birleşik Yayınları.

Sürelî Yayınlar

- Akpınar, P. (2013). Turkey's peacebuilding in Somalia: The limits of humanitarian diplomacy. *Turkish Studies, Cilt:4, Sayı:14, s.735-757.*
- Altınay, H. (2008). Turkey's soft power: An unpolished gem or an elusive mirage. *Insight Turkey, Sayı:10, s.55.*
- Aydoğın, B. (2011). Güç kavramı, kamu diplomasisi ve güvenlik. *Ekopolitik Uluslararası İlişkiler Masası, Rapor No:11-02, s.10.*
- Abdihakim A. (2012). Turkey's increasing role in Somalia: An emerging donor?, *Al Jazeera Centre for Studies Report.*
- Azimli, M. (2003). Ehl-i Beyt'in kurduğu ilk devlet: İdrisiler. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:5, Sayı:1, s.12.*
- Bakari, M. (2009). Türk-Afrika sosyo-kültürel ilişkileri. *1.Uluslararası Türk-Afrika Kongresi, H. Öztürk, Çev.*
- Barletta, M. (1998). Mediterranean Countdown. *Bulletin of Atomic Scientists, Vol:54, Sayı:6, s.11.*
- Burney, D. A. (2004). A chronology for late prehistoric Madagascar. *Journal of Human Evolution 47, Sayı:2, s.26.*
- Çeçen, A. (1981). Atatürk ve İdeoloji, Türk Dili. *TDK Yayını, Sayı:359, s.299.*
- Çevikalp, M. (2011). Somalîlilerin duası: Allah Türkiye'yi korusun. *Aksiyon Dergisi, sayı.887, s.127.*
- Dinç, C. ve Yetim, (2012). Transformation of Turkish Foreign Policy toward the Middle East: From non-involvement to a leading role. *Alternatives Turkish Journal of International Relations, Sayı:11, s.68.*
- Elmi, A. A. ve Barise, A. (2011). The Somali conflict: Root causes, obstacles and peace-building strategies. *African Security Studies, sayı.15(1), s.32-54.*

- Gallarotti, G. (2011). Soft power: What it is, why it's important and the conditions under which it can be effectively used. *Journal of Political Power*, Sayı:4, s.25.
- Habiyaremye, A. (2012). Afrika'nın doğal kaynakları ve Sino-Amerikan jeostrateji rekabeti. *Middle Eastern Analysis/Ortadoğu Analiz*, sayı.4, s.46.
- Hall, S. (2015). Investing in Somali Youth: Exploring the Youth–Employment–Migration Nexus in Somaliland and Puntland. *International Youth Day Report*, s.2.
- Harte, J. (2012). Turkey shocks Africa. *World Policy Journal*, Sayı:29, s.27.
- Hazar, N. (2012). Türkiye Afrika'da: Eylem planının uygulanması ve değerlendirme on beş yıl sonra. *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi*, Rapor No:124, s.46.
- Kagwanja, C. (2013). Turkey in Somalia: Building relations using brotherhood, aid and dialogue. *Africa Policy Institute*.
- Kalın, İ. (2011). Soft power and public diplomacy in Turkey. *Perceptions*, Sayı:3, s.20.
- Karagül, S. ve Arslan, İ. (2013). Türkiye'nin Afrika açılım politikası: Tarihsel arka plan, stratejik ortaklık ve geleceği. *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt:9*, sayı.35, s.21-55.
- Keyman, F. (2010). Globalization, modernity and democracy Turkish Foreign Policy 2009 and beyond. *Perceptions*, Sayı:3-4.
- Koçer, G. (2006). Türkiye'nin barışı destekleme harekâtlarına katkısı. *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi, Cilt:3*, Sayı.11.
- Kulaklıkaya, M. (2008). Kalkınma yardımında dünyadaki son trendler ve TİKA", *Uluslararası Ekonomik Sorunlar*, s.14.
- Lee, G. (2009). A theory of soft powerand Korea's soft power strategy. *The Korean Journal of Defense Analysis*, Sayı:21, s.3.

- Lewis, I. M. (2012). A modern history of the Somali: nation and state in the Horn of Africa. *Eastern African Studies*, s.121.
- Metz, H. C. (1992). Somalia a country study. *Washington DC: Library of Congress*, s.213.
- Mitrovic, M. (2014). Turkish foreign policy towards the Balkans: The influence of traditional determinants on Davutoğlu's conception of Turkey-Balkan relations. *GeT MA Working Paper Series*, Sayı:10, s.53.
- Norwegian Organisation for Asylum Seekers (2014). Persecution and protection in Somalia. *A Fact-Finding Report*, s.13.
- Nye, S. J. ve Armitage, R. L. (2007). A more smarter more secure America. *CSIS Commision on Smart Power*, s.48.
- Nye, S. J. (2005). Soft power and higher education. *Forum for the Future of Higher Education*, s.11.
- Okumuş, M. (2017). Afrika ülkelerinde sosyal ve ekonomik görünüm. *International Congress on Politic, Economic and Social Studies*, Sayı 2, s.13.
- Özdemir, H. (2008). Uluslararası ilişkilerde güç: Çok boyutlu bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt:63, sayı.3, s.127.
- Özkan, M. (2014). Turkey's involvement in Somalia: Assessment of a state building in progress. *SETA*.
- Özkan, M. ve Akgün, B. (2010). Turkey's opening to Africa. *The Journal of Modern African Studies*. Cilt:4, sayı.48, s.525-546.
- Özkan, M. ve Orakçı, S. (2015). Turkey as a "Political" actor in Africa—an assessment of Turkish involvement in Somalia. *Journal of Eastern African Studies*, Sayı: 9, s.347.
- Purtaş, F. (2013). Türk Dış Politikasının yükselen değeri: Kültürel diplomasi. *Akademik Bakış Dergisi*, Cilt:73, sayı.13, s.7.

- Schlee, G. (2011). Regularity in chaos: The politics of difference in the recent history of Somalia. *Working Paper*, sayı.18, s.5.
- Slim, H. (1995). Military humanitarianism and the new peacekeeping: An Agenda for peace?. *The Journal of Humanitarian Assistance*.
- Sucuoğlu, G. ve Stearns, J. (2016). Turkey in Somalia: Shifting paradigms of aid. *South African Institute of International Affairs*, s.38.
- Tanrıverdi, B. (2014). Akıllı güç. *Akademik Perspektif*.
- Uğur, C. (2009). Çin'in yumuşak gücü. *Türksam*.
- Uğur, H. (2005). Afrika kıtasında Osmanlı varlığı. *Anlayış Aylık Siyaset, Ekonomi Toplum Dergisi*, Sayı:22, s.54.
- Vuving, A. (2002). How soft power Works. Asia-Pacific Center for Security Studies.
- Yılmaz, S. (2008). Uluslararası ilişkilerde güç ve güç dengesinin evrimi. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Sayı:1, s.163.

İnternet Kaynakları

- Altan, C. (2007). *Afrika Birliği*. Erişim Tarihi: 18 Mart 2017, <http://www.tasamafrika.org/pdf/yayinlar/CAN-ALTAN-TR.pdf>.
- Barzak, İ. ve Laub, K. (2008). *Israeli troops mobilize as Gaza assault widens*. Erişim Tarihi: 14 Mart 2017, <http://web.archive.org/web/20090318120251/http://abcnews.go.com:80/International/wireStory?id=6536195>.
- Clinton, H. (2012). *The art of smart power*. Erişim Tarihi: 7 Şubat 2017, <https://www.newstatesman.com/politics/politics/2012/07/hillary-clinton-art-smart-power>.
- Dombey, D. (2013). *Turkey flexes economic muscle in Africa*. Erişim Tarihi: 16 Mart 2017, <https://www.ft.com/content/d9b175de-4849-11e2-8aae-00144feab49a>.
- Göksedef, E. (2016). *Afrika'da Türkiye etkisi*. Erişim Tarihi: 16 Mart 2017, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/afrikada-turkiye-etkisi>.
- John, F. (2009). *How much does the U.S. Empire cost?*. Erişim Tarihi: 15 Şubat 2017, http://www.huffingtonpost.com/john-feffer/how-much-does-the-us-empire_b_231903.html.
- Gullion, E. (2005). *What is public diplomacy?*. Erişim Tarihi: 15 Şubat 2017, <http://fletcher.tufts.edu/murrow/public-diplomacy.html>.
- Laçiner, S. (2001). *Amerika'yi bitiren savaşlar*. Erişim Tarihi: 26 Mart 2016, <http://www.stargazete.com/politika/yazar/sedat-laciner/amerika-yi-bitiren-savaslar-haber-374419.htm>.
- Nye, S. J. ve Armitage, R. L. (2007). *Stop getting mad America get smart*. Erişim Tarihi: 07 Şubat 2017, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/12/05/AR2007120502254.html>.

Suarez, R. (2006). *Conflict in Somalia escalating toward war*. Erişim Tarihi: 15 Ekim 2018, <https://www.pbs.org/newshour/show/conflict-in-somalia-escalating-toward-war>.

Yackley, A. J. (2013). *Erdogan says Israeli apology shows Turkey's new clout*. Erişim Tarihi: 14 Mart 2017, <http://www.reuters.com/article/us-turkey-israel-erdogan-idUSBRE92M0AP20130323>.

Tezler

- Addow, S. S. Y. (2015). *The role of Turkish civilian power in Somalia state-building process*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Alegöz, H. İ. (2012). *Uluslararası ilişkilerde insani diplomasinin rolü: Türkiye-Somali örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çavuş, T. (2012). *Dış politikada yumuşak güç kullanımı Türk Dış Politikası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Erdil, B. (2012). *Soğuk Savaş sonrası dönemde(1990-2010) Türkiye'nin Afrika politikası ve yumuşak güç*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Küçük, Y. K. (2015). *10 years of Turkish engagement with Africa: Discourse, implementation and perception in Somalia*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. University of Oxford, Oxford.
- Sabuncu, H. B. (2013). *Türkiye'nin Afrika kıtasında yumuşak güç olma potansiyeli*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ufuk Üniversitesi, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ahmet Çınar
Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara-27.12.1988

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Atılım Üniversitesi Elektrik Elektronik
Mühendisliği
Yüksek Lisans Öğrenimi : Ufuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Stajlar : ASELSAN AŞ
Çalıştığı Kurumlar : Den Elektrik LTD ŞTİ

İletişim

E-Posta Adresi : ahmet.cinar_@hotmail.com

Tarih : 15.01.2019